

RZĄDOWY PROGRAM „POLSKI INKUBATOR RZEMIOSŁA”

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW I POJĘĆ STOSOWANYCH W DOKUMENCIE

1. RZEMIOSŁO: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I KSZTAŁCENIE ZAWODOWE

1.1. RAMY PRAWNE I SPÓJNOŚĆ STRATEGICZNA PROGRAMU

1.2. ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

2. DIAGNOZA

2.1. RZEMIOSŁO MIĘDZY TRADYCJĄ A NOWOCZESNOŚCIĄ

2.2. DEFINICJA: SAMORZĄD GOSPODARCZY RZEMIOSŁA

2.3. STRUKTURA RZEMIOSŁA W POLSCE

2.4. KSZTAŁCENIE DUALNE W RZEMIOŚLE

2.5. FUNKCJONOWANIE ORGANIZACJI RZEMIEŚLNICZYCH W WYBRANYCH KRAJACH EUROPEJSKICH

2.6. DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA RZEMIOSŁA

- a) rzemieślnicze zakłady szkolące uczniów,
- b) zatrudnianie młodocianych pracowników w celu przygotowania zawodowego,
- c) egzaminy czeladnicze i mistrzowskie przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych,
- d) działalność szkoleniowa izb rzemieślniczych,
- e) szkoły i centra kształcenia zawodowego prowadzone przez organizacje rzemieślnicze.

2.7. ORGANIZACJE RZEMIEŚLNICZE JAKO PARTNER STRATEGICZNY PAŃSTWA

2.8. ODDZIAŁYWANIE SPOŁECZNE

2.9. FINANSOWANIE ORGANIZACJI RZEMIEŚLNICZYCH

2.10. POTENCJAŁ GOSPODARCZY RZEMIOSŁA

2.11. SYTUACJA PRAWNA ORGANIZACJI RZEMIEŚLNICZYCH W POLSCE

2.12. PODSUMOWANIE

3. RZĄDOWY PROGRAM „POLSKI INKUBATOR”

3.1. CELE I ZAŁOŻENIA PROGRAMU

3.2. STRUKTURA PROGRAMU, ZAŁOŻENIA ZADAŃ OPERACYJNYCH I WSKAŹNIKÓW PROGRAMU

3.3. RAMY PROGRAMU – ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

3.4. PLAN FINANSOWY PROGRAMU

WYKAZ SKRÓTÓW I POJĘĆ STOSOWANYCH W DOKUMENCIE

Dyrektor NIW	Dyrektor Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
FWRSO	Fundusz Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IZ	Instytucja Zarządzająca, Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
KE	Komisja Europejska
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej lata 2014–2023. Ekonomia Solidarności Społecznej
KSM	Komitety Sterująco-Monitorujący Program
NIW– CRSO	Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
NPWRSO –	Narodowy Program Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
Organizacje rzemieślnicze	cechy rzemieślnicze, izby rzemieślnicze, Związek Rzemiosła Polskiego (ZRP)
Organizacje z sieci ZRP	Związek Rzemiosła Polskiego oraz organizacje rzemieślnicze zrzeszone bezpośrednio lub pośrednio w ZRP, podlegające standardom organizacyjnym ustalonym przez ZRP i obowiązkom m.in. stosowania się do postanowień statutu oraz uchwał organów ZRP i informowania ZRP o wynikach i działalności własnej organizacji
PO WER 2014-2020	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
Program /PIR	Polski Inkubator Rzemiosła
PRK	Polska Rama Kwalifikacji
Rada NIW	Rada Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego
SOR	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
SRKL	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego do 2030 r.
SRKS	Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030
UoNIW	Ustawa z dnia 15 września 2017 r. o Narodowym Instytucie Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1813)
UoDPPiW	Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057)
ZSK	Zintegrowany System Kwalifikacji
ZSU	Zintegrowana Strategia Umiejętności
Przewodniczący Komitetu	Przewodniczący Komitetu do spraw Pożytku Publicznego

1. RZEMIOSŁO: PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I KSZTAŁCENIE ZAWODOWE

Firmy rzemieślnicze mają wielki potencjał innowacyjności w zakresie dostarczanych przez siebie produktów i usług. Obserwowany trend w kierunku indywidualizacji przedmiotów konsumpcji stanowi szansę dla przedsiębiorstw rzemieślniczych, jako bardziej elastycznych w zakresie struktur i zarządzania od globalnych korporacji. W celu umocnienia pozycji rzemiosła niezbędne jest jednak współdziałanie, komunikacja i otwartość na zmiany samych rzemieślników i samorządu gospodarczego rzemiosła. Podstawą roli rzemiosła w rozwijającej się dynamicznie „gospodarce kreatywnej” jest bazowanie na złożonym, sięgającym daleko w przeszłość dziedzictwie kulturowym.¹ A także szczególnego podkreślenia wymaga zapewniający ciągłość „doświadczenia rzemieślniczego”, sprawdzony przez wieki model zdobywania kwalifikacji oparty na przygotowaniu zawodowym w formie „nauki przez pracę”. Tego rodzaju profil umiejętności znajduje szerokie zastosowanie na rynku pracy, co potwierdzają wyniki badań wskazujących, iż umiejętności rzemieślnicze wykorzystywane są zarówno w kreatywnych, jak i pozostałych sektorach gospodarki.²

Kształcenie dualne, inaczej przemienne, należy traktować, jako naturalną inwestycję w przyszłość, aby w ten sposób budować nowe zaplecze przyszłych fachowców, którzy zasilą potencjał firm. Rzemieślnicze przygotowanie zawodowe to przykład klasycznego dualnego systemu kształcenia zawodowego. Łączy ono naukę u rzemieślnika w procesie pracy (umowa o pracę - ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy - (Dz. U. z 2020 r. poz. 1320)) oraz doksztalcenie w szkole (nauka teoretyczna – ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. poz. 910, z późn. zm.)). Nauka w rzemiośle jest znaną i powszechną metodą zdobywania umiejętności i kwalifikacji zawodowych. W procesie tym ważną rolę odgrywają organizacje rzemiosła takie jak: cechy, izby rzemieślnicze i Związek Rzemiosła Polskiego. Celem nauki w rzemiośle jest uzyskanie przez młodocianego umiejętności praktycznych i wiedzy teoretycznej, niezbędnych do odpowiedzialnego wykonywania zawodu, zarówno w charakterze pracownika, jak też w ramach samodzielnej działalności gospodarczej. Rzemieślnicze przygotowanie zawodowe młodocianych pracowników dotyczy zawodów szkolnych oraz pozaszkolnych i związane jest ze szkoleniem zawodowym kończącym się uzyskaniem kwalifikacji czeladnika.³

Jednym z najważniejszych zadań organizacji rzemieślniczych jest nauczanie zawodu. Rzemieślnicy potwierdzają swoje kwalifikacje zawodowe zdając egzaminy czeladnicze i mistrzowskie. Osoby posiadające kwalifikacje instruktora praktycznej nauki zawodu, w tym z tytułem czeladnika lub mistrza w zawodzie, mogą prowadzić przygotowanie zawodowe

¹ https://creativeconomy.britishcouncil.org/media/uploads/files/Polish_CCE_Intro_Guide_FULL.pdf, s. 15.

² https://www.craftscouncil.org.uk/content/files/18-02-20_Report_final.pdf

³ Rzemiosło, w kształceniu zawodowym, opracowanie przygotowane w ramach II Zjazdu Cechów Rzemiosła Polskiego, Sejm RP, sala Kolumnowa, 26 października 2016 r., Zespół Oświaty Zawodowej i Problematyki Społecznej ZRP, Warszawa 2016.

młodocianych pracowników w rzemiośle. Rzemiosło dysponuje szeroką ofertą szkoleniową – od zawodów najnowocześniejszych do unikalnych, szczególnie tych o charakterze artystycznym i rękodzielniczym. Obecnie u pracodawców rzemieślników szkoli się około 76 tys. uczniów w ponad 130 zawodach. W latach 1945– 2018 wydano ponad 2,2 mln świadectw czeladniczych oraz blisko 525 tys. dyplomów mistrzowskich.⁴

1.1. RAMY PRAWNE I SPÓJNOŚĆ STRATEGICZNA PROGRAMU

Organizacje rzemieślnicze w Polsce działają zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle. Ustawa była wielokrotnie nowelizowana – po raz ostatni w 2019 roku. Zgodnie z art. 7 ustawy, organizacjami samorządu gospodarczego rzemiosła są cechy, izby rzemieślnicze i Związek Rzemiosła Polskiego. Z kolei do zadań samorządu gospodarczego rzemiosła należy w szczególności (art. 7 Ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle):

- 1) promocja działalności gospodarczej i społeczno-zawodowej rzemiosła;
- 2) nadzór nad organizacją i przebiegiem procesu przygotowania zawodowego w rzemiośle;
- 3) udzielanie pomocy rzemieślnikom i innym przedsiębiorcom zrzeszonym w organizacjach samorządu gospodarczego rzemiosła;
- 4) reprezentowanie interesów środowiska rzemieślniczego wobec organów administracji publicznej;
- 5) uczestniczenie w realizacji zadań z zakresu oświaty i wychowania w celu zapewnienia wykwalifikowanych kadr dla gospodarki, w tym prowadzenie szkół.

Kwestie dotyczące nauki zawodu u rzemieślnika reguluje ustawa – Kodeks pracy, Dział Dziewiąty „Zatrudnianie młodocianych”, Rozdział VI „Rzemieślnicze przygotowanie zawodowe. Kodeks pracy reguluje następujące kwestie:

- Art. 190 – ustawowej definicja pojęcia młodocianego
- Art. 191 – zasady zatrudniania młodocianych oraz osób niemających 15 lat
- Art. 192 – zobowiązań pracodawcy wobec pracowników młodocianych
- Art. 193 – ewidencji pracowników młodocianych
- Art. 195 – określenia elementów umowy dotyczącej przygotowania zawodowego
- Art. 196 – dopuszczalności rozwiązania za wypowiedzeniem umowy o pracę zawartej w celu przygotowania zawodowego
- Art. 197 – obowiązku doksztalcania się pracownika młodocianego
- Art. 198 – zwolnienia młodocianego od pracy w związku z doksztalcaniem się

⁴ Informacja Związku Rzemiosła Polskiego.

- Art. 199 – przedłużenia obowiązku doksztalcania się młodocianego
- Art. 200 – określenia przypadków zwolnienia młodocianego od obowiązku doksztalcania się
- Art. 206 – przygotowania zawodowego młodocianych u pracodawców będących rzemieślnikami. Przepisy art. 190-205 stosuje się odpowiednio do młodocianych zatrudnionych na podstawie umowy o przygotowanie zawodowe u pracodawców będących rzemieślnikami.

Rządowy program „Polski Inkubator Rzemiosła” zakłada wsparcie rozwoju organizacji rzemieślniczych, jako strategicznych partnerów państwa w rozwoju przedsiębiorczości oraz zawodowym kształceniu dualnym. Program realizuje jedno z podstawowych założeń Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, jakim jest aktywizacja sektora pozarządowego. Program podkreśla strategiczną rolę rzemiosła w Polsce, jak również podkreśla znaczenie, jakie państwo polskie przypisuje do jego rozwoju.

W związku z tym rzemiosło wpisuje się w UoNIW. Zgodnie z treścią ustawy podmiot ten jest instytucją właściwą w sprawach wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Podstawę prawną dla Programu stanowi art. 23 UoNIW, zgodnie, z którym NIW–CRSO zarządza programami wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, które w drodze uchwały przyjmuje Rada Ministrów.

Na podstawie art. 24 ust. 1 UoNIW do zadań NIW–CRSO należy realizacja działań na rzecz wspierania rozwoju wspólnoty obywatelskiej i społeczeństwa obywatelskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności przez zwiększanie instytucjonalnej sprawności organizacji pozarządowych oraz innych zorganizowanych form społeczeństwa obywatelskiego, ich niezależności oraz profesjonalizmu, przy jednoczesnym zachowaniu ich obywatelskiego charakteru. W kontekście brzmienia Programu należy także wskazać niektóre inne zadania NIW–CRSO wymienione w art. 24 ust. 3 UoNIW takie jak:

- wspieranie zaangażowania obywateli, organizacji pozarządowych oraz innych zorganizowanych form społeczeństwa obywatelskiego w życie publiczne, procesy kształtowania polityk publicznych i podejmowania decyzji,
- podtrzymywanie i upowszechnianie kultury oraz zakorzenionej w chrześcijańskim dziedzictwie tradycji narodowej i lokalnej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, a także solidarności i wrażliwości społecznej,
- edukacja obywatelska i kształtowanie postaw obywatelskich oraz wspieranie zaangażowania obywateli i organizacji obywatelskich w realizację zadań z zakresu edukacji formalnej i nieformalnej.

Zgodnie z art. 31 UoNIW w ramach programów wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego NIW-CRSO może dofinansować rozwój instytucjonalny organizacji pozarządowych oraz podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 UoDPiW, w tym kosztów organizacyjnych i administracyjnych ich działalności. Przepisy te wyznaczają zakres przedmiotowy i podmiotowy wsparcia, które będzie udzielane w ramach Programu. Zgodnie bowiem z treścią art. 4 ust. 1 pkt 33 UoDPiW działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 UoDPiW w zakresie określonym w pkt. 1–32a UoDPiW należy do sfery zadań publicznych.

Głównym celem Rządowego programu „Polski Inkubator Rzemiosła” jest wzmocnienie organizacji rzemieślniczych w ramach ich potencjału instytucjonalnego oraz efektywności w zakresie działalności statutowej, w tym wspierania organizacji kształcenia dualnego. Celami szczegółowymi Programu Inkubator Rzemiosła są: rozwój zasobów kapitału społecznego i ludzkiego w środowiskach rzemieślniczych; podnoszenie umiejętności i kompetencji kadr zaangażowanych w działalność statutową samorządu gospodarczego rzemiosła, a także wzmocnienie współpracy organizacji rzemieślniczych oraz podmiotów sektora publicznego.

W związku z powyższym rzemiosło wpisuje się w Ustawę o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, której rozwiązania w ogólnych założeniach służą podniesieniu poziomu kapitału ludzkiego w Polsce poprzez opisanie, uporządkowanie i zebranie zróżnicowanych kwalifikacji zawodowych w jednym rejestrze. System sprzyja zarówno pracownikom, jak i pracodawcom i jest istotnym elementem polityki uczenia się przez całe życie, realizowanej zgodnie ze strategią rządu Rzeczypospolitej Polskiej (SOR) oraz Unii Europejskiej. ZSK pozwala na uporządkowanie rynku pracy pod względem zdobywanych i oczekiwanych kwalifikacji zawodowych, w przejrzysty sposób pozwala na weryfikację umiejętności osób poruszających się po rynku pracy. Zintegrowany System Kwalifikacji zapewnia powszechny dostęp do listy obecnych na tym rynku kwalifikacji z ich jasnym opisem. Pełna lista kwalifikacji znajduje się w publicznej bazie danych – Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji.

Zgodnie z zaobserwowanymi doświadczeniami innych krajów w Europie, takie rozwiązania jak ZSK przekładają się na wzrost liczby osób zainteresowanych formalnym potwierdzaniem i podnoszeniem swoich kompetencji, a co za tym idzie, przynosi to pozytywne skutki wszystkim interesariuszom: pracownikom, pracodawcom oraz organizacjom rzemieślniczym. .

W ramach zintegrowanego systemu kwalifikacji należy podkreślić również rolę Polskiej Ramy Kwalifikacji (PRK). Jest to opis ośmiu wyodrębnionych w Polsce poziomów kwalifikacji odpowiadających odpowiednim poziomom europejskich ram kwalifikacji, o których mowa w załączniku II do Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (Dz. Urz.

UE C 111 z 06.05.2008r., str. 1), sformułowany za pomocą ogólnych charakterystyk efektów uczenia się dla kwalifikacji na poszczególnych poziomach, ujętych w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych (art. 2 pkt 16 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2016 r. poz. 226)). Jest to również dokument, w którego założenia wpisuje się misja rzemiosła – nabywania nowych kompetencji i kwalifikacji w ramach uczenia się przez całe życie.

Horyzontalne ramy Programu „Polski Inkubator Rzemiosła” określa UoDPPiW, która jest podstawowym instrumentem realizacji polityki państwa na rzecz wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Ustawa określa m.in. zasady oraz formy współpracy organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami społeczeństwa obywatelskiego, a także obszary działalności pożytku publicznego tworzące sferę zadań publicznych. Ustawa wyznacza zatem w sensie formalnym podmiotowy i przedmiotowy zakres Programu, definiuje pojęcie działalności pożytku publicznego oraz wskazuje podmioty, które mogą ją prowadzić (a tym samym mają prawo do ubiegania się o środki w ramach Programu). Jednocześnie wskazuje w art. 4.1. pkt 11 i pkt 14 obszary sfery zadań publicznych, w jakich mogą być realizowane działania finansowane z Programu. Program zorientowany jest na realizację działań na rzecz wspierania rozwoju wspólnoty obywatelskiej i społeczeństwa obywatelskiego poprzez wsparcie działalności organizacji rzemieślniczych funkcjonujących w skali ogólnopolskiej w ramach sektora pozarządowego.

1.2. ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) to strategia rozwoju kraju, która określa nowy model rozwoju: suwerenną wizję strategiczną, zasady, cele i priorytety rozwoju kraju w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym w perspektywie do roku 2030 r. W związku z zdaniami wpisanymi w SOR stanowi ona instrument elastycznego zarządzania głównymi procesami rozwojowymi. Wskazuje cele i niezbędne działania, instrumenty realizacji i jej wdrożenie. Strategia wyznacza role poszczególnym podmiotom publicznym oraz sposoby współpracy pomiędzy poszczególnymi podmiotami ze świata biznesu, nauki i polityki. Cele szczegółowe Rządowego programu „Polski Inkubator Rzemiosła”, tj. rozwój zasobów kapitału społecznego i ludzkiego w środowiskach rzemieślniczych, a także wzmocnienie współpracy organizacji rzemieślniczych oraz podmiotów sektora publicznego, są komplementarne z celami SOR.

Założenia Programu dotyczące rozwoju rzemiosła wpisują się w Zintegrowaną Strategię Umiejętności (Uchwała nr 12/2019 Rady Ministrów z 25 stycznia 2019 roku: „Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (część ogólna)”, której celem jest tworzenie możliwości i warunków do wzmocnienia kapitału społecznego, włączenia społecznego, wzrostu gospodarczego. ZSU przyczynić ma się również do osiągnięcia wysokiej jakości życia. Realizacja strategii opiera się na sześciu priorytetowych obszarach:

- podnoszeniu poziomu umiejętności kluczowych u dzieci, młodzieży i osób dorosłych,
- rozwijaniu i upowszechnianiu kultury uczenia się nastawionej na aktywny i ciągły rozwój umiejętności,
- zwiększeniu udziału pracodawców w rozwoju i lepszym wykorzystaniu umiejętności,
- budowaniu efektywnego systemu diagnozowania i informowania o obecnym stanie i zapotrzebowaniu na umiejętności,
- wypracowaniu skutecznych i trwałych mechanizmów współpracy i koordynacji międzyresortowej oraz międzysektorowej w zakresie rozwoju umiejętności,
- wyrównywaniu szans w dostępie do rozwoju i możliwości wykorzystania umiejętności.

Zintegrowana Strategia Umiejętności wyznacza kierunek wspierania działań w obszarze kształcenia umiejętności, a także w sferze edukacji (ogólnej i zawodowej, szkolnictwie wyższym) i edukacji ustawicznej, jak również wyznacza kierunki dostosowania potrzeb edukacyjnych do rynku.

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 PO WER 2014-2020

W ramach programu PO WER 2014-2020- oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji realizowane są działania dotyczące wdrożenia reform systemów i struktur w wybranych obszarach polityk publicznych. Z uwagi na powyższe oś priorytetowa Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji dotyczy wszystkich czterech celów tematycznych Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2014-2020. W osi priorytetowej II zostały zatem skupione działania dotyczące:

- promowania trwałego zatrudnienia wysokiej jakości i mobilności pracowników,
- promowania włączenia społecznego i walki z ubóstwem oraz dyskryminacją,
- inwestowania w kształcenie i szkolenie, w tym szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenie się przez całe życie,
- wzmacniania zdolności instytucjonalnych organów publicznych i zainteresowanych stron z sektora publicznego oraz skuteczności administracji publicznej.

Rządowy program „Polski Inkubator Rzemiosła” składa się z zadań operacyjnych, które wpisują się w cele powyższego programu PO WER 2014-2020. Wskazać należy, że program „Polski Inkubator Rzemiosła” na rzecz rozwoju rzemiosła dedykowany jest takim celom jak: wsparcie systemu kształcenia zawodowego i działalności na rzecz samorządu gospodarczego rzemiosła poprzez realizację następujących zadań:

- szkolenie dla kadr zaangażowanych w realizację kształcenia dualnego w rzemiośle,
- doradztwo prawne oraz gospodarcze dla podmiotów zrzeszonych w cechach rzemieślniczych,
- szkolenia specjalistyczne dla członków cechów oraz pracowników administracyjnych z zakresu wsparcia działalności samorządu gospodarczego,
- szkolenia i projekty edukacyjne skierowane do młodzieży z zakresu przedsiębiorczości i doradztwa zawodowego.

Istotnym założeniem Programu jest wsparcie budowy silnego sektora obywatelskiego, który poprzez kształcenie i rozwój będzie równoprawnym partnerem w życiu publicznym i społecznym.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego do 2030 r.

SRKL stanowi jedną z dziewięciu strategii rozwojowych, dla których podstawą opracowania jest SOR. Jej głównym celem jest rozwijanie kapitału ludzkiego poprzez pełne uczestnictwo osób w życiu społecznym, politycznym, ekonomicznym poprzez aktywizację, szkolenia podnoszenie kompetencji oraz kwalifikacji. Strategii przyświeca realizacja następujących celów:

- wzrost zatrudnienia,
- wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych,
- poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej,
- podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Głównym celem Rządowego programu „Polski Inkubator Rzemiosła” jest wsparcie rozwoju instytucjonalnego organizacji społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększenie udziału tych organizacji w życiu publicznym i upowszechnianiu demokratycznych norm obywatelskości. Cele wyżej wspomnianego programu wpisują się w Strategię Rozwoju Kapitału Ludzkiego. Wzmocnienie instytucjonalne będzie prowadzić do wszechstronnego rozwoju sektora obywatelskiego. Dąży się przede wszystkim do podniesienia jakości działania organizacji oraz ich efektywnego zaangażowania w życie publiczne, zwiększenia funkcji kontrolnych oraz eksperckich. Ważne jest to, aby zapewnić obywatelom godne warunki życia, edukację,

świadczenie pracy, możliwość prowadzenia działalności gospodarczej. Kluczowym elementem jest budowanie silnego, sprawnego sektora obywatelskiego poprzez realizację następujących celów:

- wzrost zaangażowania obywateli i organizacji obywatelskich w życie publiczne,
- wzmocnienie organizacji obywatelskich w wymiarze strategicznym,
- poprawa stabilności finansowej organizacji obywatelskich.

„Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030”

Zakres SRKS obejmuje instrumenty mające dwojaki charakter. Z jednej strony, są to działania ukierunkowane na redukcję deficytów i wykorzystanie potencjałów w obszarach społeczeństwa obywatelskiego oraz uczestnictwa w kulturze, z drugiej zaś polegają na stymulowaniu rozwoju gospodarczo-kulturalnego przez wzrost efektywności funkcjonowania polskich branż kreatywnych, obejmujących między innymi rękodzieło artystyczne, będące gałęzią rzemiosła. Głównym celem SRKS jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach:

1. Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
2. Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
3. Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny

Wzmocnienie instytucjonalne będzie prowadzić do wszechstronnego rozwoju sektora obywatelskiego, w tym do podniesienia jakości działania organizacji rzemieślniczych, ich efektywnego zaangażowania w życie publiczne, zwiększenia funkcji kontrolnych oraz eksperckich. Istotnym założeniem Programu „Polski Inkubator Rzemiosła” jest wsparcie budowy sprawnego sektora obywatelskiego. Rzemiosło, jako samorząd gospodarczy na szczeblu krajowym i regionalnym włącza się w inicjatywy i działania, mające bezpośredni wpływ na podniesienie poziomu kształcenia, zaangażowania w życie społeczne, partycypację i komunikację społeczną. Rządowy program „Polski Inkubator Rzemiosła” jest również spójny ze Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030”.

Zgodnie z SRKS wzmocnienia wymagają czynniki kapitału społecznego przekładające się na warunki życia obywateli, do których należą: zaufanie między ludźmi, poziom aktywności obywatelskiej, umiejętność komunikowania się, potencjał kulturowy a także kreatywny. Zapisy SRKS wskazują, że współpraca, a także zaufanie społeczne usprawni szeroko pojętą kooperację między obywatelami.

Biorąc pod uwagę obowiązującą treść wyżej wymienionych dokumentów strategicznych, należy oczekiwać, że Rządowy program „Polski Inkubator Rzemiosła” będzie miał wpływ na osiągnięcie zawartych w nich założeń.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej lata 2014–2023. Ekonomia Solidarności Społecznej

KPRES stanowi program rozwoju w rozumieniu art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 r. poz. 1295, z późn. zm.) i jest dokumentem o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, ustanowionym w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju – Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Dokument ten stanowi rozwinięcie i doprecyzowanie działań wynikających z Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.

KPRES jest dokumentem, który przedstawia przede wszystkim plany i działania realizowane przez administrację rządową na szczeblu krajowym oraz kompleksową strukturę systemu wsparcia ekonomii społecznej na poziomie regionalnym. Uwzględnia również rolę pozostałych przedstawicieli sektora administracji rządowej, a także jednostek samorządu terytorialnego i sektora ekonomii społecznej i solidarnej.

Działania przewidziane w KPRES ujęto w czterech obszarach tematycznych:

- solidarna wspólnota lokalna,
- solidarny rynek pracy,
- konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna,
- solidarne społeczeństwo.

Z punktu widzenia celu głównego i celów szczegółowych Rządowy program „Polski Inkubator Rzemiosła” w ramach KPRES wpisuje się w sposób nadrzędny kwestia wzmocnienia współpracy organizacji rzemieślniczych oraz podmiotów sektora publicznego.

2. DIAGNOZA

2.1. RZEMIOSŁO MIĘDZY TRADYCIĄ A NOWOCZESNOŚCIĄ

Rzemiosło a historia

Historycznie rzemiosło dało podstawy do kształtowania się począwszy od okresu Średniowiecza mieszczaństwa, a tym samym w dłuższej perspektywie nowoczesnych społeczeństw. Rzemiosło było wzorem także dla takich instytucji, jak uniwersytety, gdyż zanim rektorzy średniowiecznych uczelni przywdziali gronostajowy strój, to przed nimi nosili go starsi cechów. Było to zupełnie naturalne, bowiem „Średniowieczna universitas [...] odwzorowywała swym kształtem [organizację - aut.] średniowiecznych cechów rzemieślniczych, a więc grupy mistrzów, którzy zajmowali się uprawianiem swego fachu, a kształcenie uczniów traktowali jako zajęcie o charakterze komplementarnym.⁵

⁵ D. Antonowicz, Uniwersytet przyszłości. Wyzwania i modele polityki, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2005.

W okresie Średniowiecza miał miejsce dynamiczny rozwój miast, co wiązało się z wymogiem organizowania produkcji i zbytu. Tego rodzaju wymogi były podstawą do powstawania cechów rzemieślniczych jako organizacji zrzeszających właścicieli warsztatów wytwórczych i usługowych. Z kolei samo polskie słowo „cech” pochodzi od niemieckiego „zeichen” czyli znak. Określenie to wiązało się z tym, że poszczególne cechy posiadały charakterystyczne symbole, kojarzące się z wykonywanym przez swoich członków zawodem. Pierwsze cechy rzemieślnicze rozpoczęły działalność na ziemiach polskich pod koniec XIII wieku. Jako przykład rozwoju rzemiosła można podać Kraków, w którym na przełomie XIV i XV w. funkcjonowały m. in. bractwa masarzy, nożowników, trzosowników, piekarzy, krawców, siodlarzy, tkaczy, rękawiczników, szewców, pasamoników, garbarzy, kowali, rzeźników, białoskórników oraz kamieniarzy. Powstawanie struktur cechowych wiązało się na gruncie polskim z osadnictwem niemieckich rzemieślników i tworzeniem instytucji miejskich. Elementem działalności cechów była m. in. dbałość o jakość produkcji zrzeszonych rzemieślników, tak aby odróżniała się od wyrobów oferowanych przez tzw. partaczy - rękodzielników działających poza korporacją.⁶

O społecznym postrzeganiu – rzemiosło a nowoczesność

Tematyka rzemiosła w społeczeństwie, gospodarce i edukacji wymaga usystematyzowania różnych przejawów funkcjonowania tego środowiska gospodarczego we współczesnej Polsce. Ważne też jest sięgnięcie do historycznego i językowego znaczenia pojęcia „rzemiosło”. Głównym problemem jest natomiast kwestia, jak przedstawia się obecnie wizerunek rzemiosła jako samorządu gospodarczego mającego ofertę kształcenia zawodowego w firmach z obszaru tradycyjnych oraz nowoczesnych działów gospodarki, co zostanie poniżej scharakteryzowane.⁷

W zakresie działalności ekonomicznej współczesne procesy rozwojowe przejawiają się w zwiększonej elastyczności produkcji, zwiększonej roli małego biznesu oraz zwiększonej mobilności siły roboczej. Sytuacja ekonomiczna, która skłania do poszukiwania nisz rynkowych, stwarza szanse rozwoju dla rzemiosła czy też firm o podobnej skali, co zakłady rzemieślnicze. Powyższe procesy należy ujmować m.in. jako poszukiwanie zakorzenienia poprzez identyfikację z własnym regionem i jego tradycją kulturową. Wydawać by się mogło, że pojęcie „rzemiosło” – jako historycznie ugruntowane, zakorzenione w kulturze i aktach prawnych – nie powinno nastroczać problemów. Okazuje się jednak, że stwarza ono problemy wynikające, jak się wydaje, z co najmniej kilku powodów.

⁶ Na podstawie: Historia. Wykonując rzemiosło stajemy się rzemieślnikami /Fabricando fabri fimus/, opracowanie Związku Rzemiosła Polskiego.

⁷ Na podstawie: K. Bondyra, Wszystko, co chcielibyście wiedzieć o rzemiośle..., w: K. Bondyra i in. (red.), Razem dla rozwoju rzemiosła, Poznań 2012, ISBN 978-83-61287-87-2, s. 20-23.

Po pierwsze, można postawić tezę o braku wiedzy w Polsce na temat rzemiosła wśród ogółu społeczeństwa. Może to być efektem braku kontaktu (a raczej braku świadomości takiego kontaktu) w toku codziennej aktywności z produktami czy usługami oferowanymi przez zakłady rzemieślnicze. Wynika to zapewne z tego, że te zakłady zwykle nie eksponują przynależności do cechu rzemieślniczego jako głównego elementu swej identyfikacji rynkowej.

Po drugie, do komplikacji związanych z rozumieniem tego, czym jest rzemiosło w Polsce, dochodzi jeszcze powoływanie się na anglosaską konwencję językową. Owocować to może efektem kalki językowej, czyli braku uwzględnienia kontekstu znaczeniowego, prawnego i tym samym funkcjonowania rzemiosła w odmiennych realiach. Ma ono bowiem wspólne dla krajów zachodnioeuropejskiego kręgu cywilizacyjnego umocowanie historyczne, ale od czasu Średniowiecza samo słowo, jak i praktyka funkcjonowania rzemiosła ewoluowały niekiedy w odmiennych kierunkach. I tak w krajach anglosaskich rzemiosło /craft(s)/ stało się w dużym stopniu synonimem pewnych manualnych umiejętności, a w słownikach odwołania do cechów rzemieślniczych są na dalszych pozycjach.

Z kolei w Polsce, podobnie jak to ma to miejsce w Niemczech, rzemiosło zachowało swoje pierwotne znaczenie związane ze strukturą cechów i izb rzemieślniczych, jako instytucjami odpowiedzialnymi za edukację zawodową oraz potwierdzanie kwalifikacji, co jest uregulowane ustawowo.

Natomiast posługiwanie się pojęciem rzemiosła jako określonych umiejętności w rozmaitych dziedzinach ma w języku polskim znaczenie metaforyczne, w sensie „mieć opanowane dane rzemiosło/ umiejętności”.

Bez formalnego potwierdzenia umiejętności zawodowych przed komisją egzaminacyjną, można – o ile prawo to dopuszcza – wykonywać określoną działalność zawodowo (lub hobbystycznie), ale nie można się tym samym wykazać uprawnieniami. W przypadku rzemiosła są to dwa szczeble kwalifikacji zawodowych: czeladnik i mistrz.

Rzemiosło obejmuje zróżnicowane obszary, ale bez precyzyjnego artykułowania o jakim aspekcie mówimy, może nie być oczywiste w określonej sytuacji użycie tego pojęcia. Stąd postulat, aby na gruncie języka polskiego posługiwać się w określonych kontekstach pojęciem rzemiosła z przymiotnikami dookreślającymi znaczenie, takimi jak tradycyjne czy artystyczne. Problemem zatem nie jest występowanie zróżnicowanych kontekstów, w jakich przywoływane jest szeroko rozumiane rzemiosło, ale precyzja pojęciowa.

Określając zakres przedmiotowy „rzemiosła” warto przytoczyć jego definicję w ujęciu Słownika Języka Polskiego PWN.⁸ Jak podaje to źródło, rzemiosłem jest: 1) drobna wytwórczość o charakterze przemysłowym, obejmująca wykonywanie i naprawianie przedmiotów

⁸ 15 Słownik Języka Polskiego PWN, T. III, Warszawa 1981 (przytoczona definicja jest zbieżna z zaprezentowaną na www.pwn.pl z dn. 1.10.2009 r.).

codziennego użytku; umiejętność wykonywania takich przedmiotów, fach rzemieślnika wykonującego takie przedmioty; 2) w odniesieniu do dziedzin sztuki: opanowanie techniki (np. malarskiej, pisarskiej), warsztat twórczy; 3) potocznie pojęcie rzemiosła odnosi się do zawodu, zajęcia, fachu jako takiego.

W ujęciu słownikowym zaznacza się, co ma w rzeczywistości miejsce, wykorzystywanie w rzemiośle przemysłowych metod produkcji. Współczesne rzemiosło przekroczyło w zakresie technologii fazę przedprzemysłową, przekształcając się w dużym stopniu w sektor usług, jak i w drobny przemysł. A rękodzieło oraz rzemiosło artystyczne, to pewien segment działalności rzemieślniczej. Ale zarazem rzemiosło w Polsce łączy niemiecką „nowoczesność” oraz anglosaski „przemysł kreatywny”⁹:

*Rzemiosło na przestrzeni lat zmieniło się. Do zakładów wkroczyły centra obróbcze, super dokładne obrabiarki, spełniające najwyższe wymagania klientów. Nadal jest to Rzemiosło na najwyższym poziomie. Tu młodzież zdobywa zawód, zdobywa uprawnienia czeladnicze i mistrzowskie – zdobywa najwyższe możliwe kwalifikacje w rzemiośle, żeby w przyszłości kultywować tradycje rzemieślnicze i sprostać wymaganiom Klienta.*¹⁰

Charakterystyczne dla polskiego rzemiosła jest zatem zarówno zrzeszanie wielu najbardziej zaawansowanych technologicznie oraz organizacyjnie przedsiębiorstw, jak również nawiązywanie do tradycyjnych „rzemieślniczych” sposobów produkcji, np. chleba, czy też takiego wzornictwa.

2.2. DEFINICJA: SAMORZĄD GOSPODARCZY RZEMIOSŁA

Związek Rzemiosła Polskiego jest krajową organizacją samorządu gospodarczego rzemiosła i reprezentatywnym partnerem społecznym oraz tworzy sieć organizacji rzemieślniczych¹¹ (26 izb rzemieślniczych i ponad 460 cechów) zaangażowanych w realizację zadań systemu kształcenia zawodowego poprzez udział w przygotowaniu zawodowym młodocianych pracowników oraz formalnym potwierdzaniu kwalifikacji zawodowych. Zadania te realizowane są w oparciu m.in. o przepisy Ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (art. 3 pkt 3a-3i, pkt 4-6) i Ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (art. 8 i 37). Jednakże funkcjonują w Polsce także izby rzemieślnicze nie zrzeszone w Związku Rzemiosła Polskiego, które również realizują zadania z zakresu kształcenia zawodowego.

Zgodnie z przepisami statutowymi

⁹ Przemysły kultury i kreatywne w latach 2014-2016, Główny Urząd Statystyczny – Urząd Statystyczny w Krakowie, Warszawa Kraków 2018.

¹⁰ <http://www.foto.nicewicz.pl/index.php/wideo/349-zamow-u-rzemieslnika-nie-szukaj-posrednika-rzemioslo-xxi-wieku> [dostęp: 16.03.2020 r.]

¹¹ Zgodnie z art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U z 2016 r. poz.1285).

„§ 1 1. Związek Rzemiosła Polskiego, zwany dalej „Związkiem”, działający w Rzeczypospolitej Polskiej jako związek izb rzemiosła, mikro, małej i średniej przedsiębiorczości, jest organizacją samorządu gospodarczego rzemiosła i organizacją pozarządową”.

[...] 5. Związek prowadzi działalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz reprezentuje interesy rzemiosła, mikro, małej i średniej przedsiębiorczości w kraju i za granicą.”

Specyfiką samorządu gospodarczego rzemiosła w Polsce jest brak obligatoryjnej przynależności, która została zniesiona w 1989 r. Z kolei porównawczo należy wskazać, że kluczową cechą niemieckiego rzemiosła jest funkcjonowanie jako **samorządu gospodarczego**. Wiąże się to z **obligatoryjną przynależnością** w ramach wykonywania określonych zawodów **do terytorialnej izby rzemieślniczej**. Przy czym izby rzemieślnicze jako podmioty prawa publicznego realizują zadania m. in. z zakresu kształcenia zawodowego, które w Polsce są prerogatywą jednostek samorządu terytorialnego.

W Polsce odmiennie, organizacje samorządu gospodarczego – **izby rzemieślnicze i gospodarcze mają charakter podmiotów prawa prywatnego, nie obowiązuje obligatoryjna przynależność** w tych izbach podmiotów gospodarczych z określonych branż. Mimo to izby oraz cechy rzemieślnicze realizują w Polsce zadania z zakresu kształcenia zawodowego w formie organizacji tej formy edukacji. A w przypadku izb rzemieślniczych w Polsce mają one uprawnienia państwowe do przeprowadzania egzaminów i następnie wystawiania świadectw czeladniczych i mistrzowskich.¹² Z mocy prawa rzemieślnicy zatrudniający pracowników w celu przygotowania zawodowego w rzemiośle poza innymi warunkami muszą być członkami cechu lub izby rzemieślniczej (tzw. mała obligatoryjność.).

Niemiecki model kształcenia zawodowego jest bliski postulatом zgłaszanych przez środowiska pracodawców w Polsce. Specyfika udziału w tym modelu samorządu gospodarczego i przedsiębiorstw opiera się głównie na następujących zasadach¹³:

- 1) współodpowiedzialności i współdecydowaniu przedsiębiorstw za kształcenie zawodowe;
- 2) obowiązku współdziałania i zasadzie solidarności (możliwa edukacja na własne potrzeby i wykraczająca poza nie);
- 3) wpływie na treść i sposób organizacji systemu edukacji zawodowej;
- 4) kształceniu ukierunkowanym na ofertę.

2.3. STRUKTURA RZEMIOSŁA W POLSCE

Związek Rzemiosła Polskiego – organy statutowe:

¹² K. Bondyra, *Kształcenie zawodowe osób z niepełnosprawnościami w rzemiośle*, 2020, w druku.

¹³ R. Helmig, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Seminarium nt. kształcenia zawodowego w Niemczech, dostępny: www.lewiatan.pl.

- 1) Kongres Rzemiosła Polskiego – najwyższy organ ZRP, uprawniony do podejmowania uchwał we wszystkich sprawach dotyczących rzemiosła. Delegatami na Kongres są osoby posiadające status rzemieślnika, będące przedstawicielami organizacji z sieci ZRP. Do zadań Kongresu należy m.in. wytyczanie ogólnych kierunków działań w celu rozwoju i promocji rzemiosła, mikro, małej i średniej przedsiębiorczości, ustalanie rocznego i wieloletniego programu działalności.
- 2) Zarząd ZRP – składa się z przedstawicieli izb rzemieślniczych zrzeszonych w sieci ZRP. Pracami Zarządu kieruje Prezes Związku. Zarząd wykonuje swoje zadania w czasie posiedzeń podejmując decyzje w formie uchwał lub postanowień. Zarząd wybiera ze swego grona Prezydium, wykonujące zadania Zarządu pomiędzy jego posiedzeniami. Zarząd ZRP oraz jego Prezydium, zajmuje się całokształtem spraw dotyczących rzemiosła i jego organizacji, w tym m. in. problematyką dotyczącą oświaty zawodowej, zagadnień gospodarczych i ekonomicznych, szerokokorozumianych spraw społecznych, samorządowo-organizacyjnych, komunikacji i rozwoju. Zarząd ZRP powołuje nadto komisje problemowe, do zadań których należy pełnienie funkcji doradczych, opiniotwórczych i wnioskodawczych dla Zarządu ZRP. Działania realizowane są zgodnie z obowiązującymi od 2017 r. regulaminami. Ich prace nadzorują członkowie Prezydium Zarządu ZRP.
- 3) Komisja Rewizyjna ZRP – niezależny organ kontrolny ZRP, uprawniony do badania jego działalności finansowej i gospodarczej, a także do kontroli wykonywania uchwał Kongresu przez organy ZRP.

Izby rzemieślnicze

W zestawieniu zaprezentowane 32 izby rzemiosła i przedsiębiorczości uwzględniane w Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego (zarówno zrzeszone w Związku Rzemiosła Polskiego, jak i będące poza jego strukturami). Izby rzemieślnicze zrzeszają cechy rzemiosł, spółdzielnie rzemieślnicze oraz inne organizacje z danego terytorium oraz reprezentują je wobec organów władzy, administracji państwowej i samorządowej.

Poniższe zestawienie sporządzone jest alfabetycznie w układzie terytorialnym w podziale na województwa. Izby rzemieślnicze, cechy, spółdzielnie i inne organizacje zostały przyporządkowane do danego województwa zgodnie ze swoją siedzibą.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE

W województwie dolnośląskim swoją siedzibę ma 41 organizacji zrzeszonych w **Dolnośląskiej Izbie Rzemieśniczej we Wrocławiu** (Plac Solny 13, 50-061 Wrocław), w tym 37 cechów, 1 spółdzielnia rzemieślnicza oraz 3 inne organizacje.

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE

W województwie kujawsko-pomorskim swoją siedzibę ma 27 organizacji zrzeszonych w **Kujawsko-Pomorskiej Izbie Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Bydgoszczy** (Maksymiliana Piotrowskiego 11, 85-098 Bydgoszcz), wszystkie to cechy.

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

W województwie lubelskim swoją siedzibę ma 37 organizacji zrzeszonych w 2 izbach rzemieślniczych, w tym 33 cechy, 2 spółdzielnie rzemieślnicze oraz 2 inne organizacje.

Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie (Rynek 2, 20-111 Lublin) - Zrzeszonych 25 cechów rzemieślniczych, 1 spółdzielnia oraz 2 inne organizacje.

Lubelska Izba Rzemieślnicza w Lublinie (Fryderyka Chopina 5, 20-026 Lublin) - Zrzeszonych 8 cechów rzemieślniczych oraz 1 spółdzielnia.

WOJEWÓDZTWO LUBUSKIE

W województwie lubuskim swoją siedzibę ma 18 organizacji zrzeszonych w 2 izbach rzemieślniczych, w tym 14 cechów oraz 4 spółdzielnie rzemieślnicze.

Lubuska Izba Rzemieślnicza w Gorzowie Wielkopolskim (ul. Drzymały 11, 66-400 Gorzów Wielkopolski) - Zrzeszonych 7 cechów rzemieślniczych oraz 2 spółdzielnie.

Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Zielonej Górze (Mikołaja Reja 9, 65-076 Zielona Góra) - Zrzeszonych 7 cechów rzemieślniczych oraz 2 spółdzielnie.

WOJEWÓDZTWO ŁÓDZKIE

W województwie łódzkim swoją siedzibę ma 27 organizacji zrzeszonych w **Izbie Rzemieśniczej w Łodzi** (Brzozowa 3, 93-101 Łódź), w tym 26 cechów oraz 1 spółdzielnia rzemieślnicza.

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE

W województwie małopolskim swoją siedzibę ma 40 organizacji zrzeszonych w 3 izbach rzemieślniczych, w tym 35 cechów oraz 5 spółdzielni rzemieślniczych.

Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Krakowie (Świętej Anny 9, 31-008 Kraków) - Zrzeszone 24 cechy rzemieślnicze oraz 3 spółdzielnie.

Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Nowym Sączu (Stanisława Żółkiewskiego 18, 33-300 Nowy Sącz) - Zrzeszonych 5 cechów rzemieślniczych oraz 1 spółdzielnia.

Izba Rzemieślnicza oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Tarnowie (Jana Kochanowskiego 32, 33-100 Tarnów) - Zrzeszonych 6 cechów rzemieślniczych oraz 1 spółdzielnia.

WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE

W województwie mazowieckim swoją siedzibę ma 97 organizacji zrzeszonych w 5 izbach rzemieślniczych, w tym 78 cechów, 19 spółdzielni rzemieślniczych oraz 2 inne organizacje.

Mazowiecka Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Warszawie (Smocza 27, 01-048 Warszawa) - Zrzeszone 33 cechy rzemieślnicze oraz 16 spółdzielni.

Izba Rzemieślnicza Mazowska, Kurpi i Podlasia w Warszawie (Chmielna 98, 00-801 Warszawa) - Zrzeszone 22 cechy rzemieślnicze, 2 spółdzielnie oraz 2 inne organizacje.

Izba Rzemiosła i Małej Przedsiębiorczości w Radomiu (Jana Kilińskiego 15/17, 26-600 Radom) - Zrzeszonych 10 cechów rzemieślniczych oraz 1 spółdzielnia.

Krajowa Rzemieślnicza Izba Optyczna (ul. Przy Agorze 28, 01-930 Warszawa) - Zrzeszonych 7 cechów rzemieślniczych

Izba Rzemieślnicza w Wyszkanie (Białostocka 9, 07-200 Wyszki) - Zrzeszonych 6 cechów rzemieślniczych.

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

W województwie opolskim swoją siedzibę ma 17 organizacji zrzeszonych w **Izbie Rzemieślniczej w Opolu** (Katowicka 55, 45-061 Opole), w tym 14 cechów oraz 3 spółdzielnie.

WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE

W województwie podkarpackim swoją siedzibę ma 21 organizacji zrzeszonych w **Izbie Rzemieślniczej w Rzeszowie** (Grunwaldzka 19 35-959 Rzeszów), w tym 16 cechów oraz 5 spółdzielni rzemieślniczych.

WOJEWÓDZTWO PODLASKIE

W województwie podlaskim swoją siedzibę ma 19 organizacji zrzeszonych w **Izbie Rzemieślniczej i Przedsiębiorczości w Białymstoku** (Warszawska 6, 15-950 Białystok), w tym 16 cechów oraz 1 spółdzielnia rzemieślnicza.

WOJEWÓDZTWO POMORSKIE

W województwie pomorskim swoją siedzibę ma 37 organizacji zrzeszonych w 2 izbach rzemieślniczych, w tym 31 cechów oraz 6 spółdzielni rzemieślniczych.

Pomorska Izba Rzemieślnicza, Małych i Średnich Przedsiębiorstw w Gdańsku (Piwna 1/2, 80-831 Gdańsk) - Zrzeszone 23 cechy rzemieślnicze oraz 3 spółdzielnie rzemieślnicze.

Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości Pomorza Środkowego w Słupsku (Kowalska 1, 76-200 Słupsk) - Zrzeszonych 8 cechów rzemieślniczych oraz 3 spółdzielnie rzemieślnicze.

WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE

W województwie śląskim swoją siedzibę ma 67 organizacji zrzeszonych w 4 izbach rzemieślniczych, w tym 60 cechów, 6 spółdzielni rzemieślniczych oraz 1 inna organizacja.

Beskidzka Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Bielsku-Białej (3 Maja 13, 43-300 Bielsko-Biała) - Zrzeszonych 12 cechów rzemieślniczych oraz 1 spółdzielnia.

Częstochowska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości (Aleja Tadeusza Kościuszki 6, 42-200 Częstochowa) - Zrzeszonych 10 cechów rzemieślniczych oraz 1 spółdzielnia.

Izba Rzemieślnicza oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Katowicach (plac Wolności 12, 40-078 Katowice) - Zrzeszonych 27 cechów rzemieślniczych.

Izba Rzemieślnicza w Rybniku (3 Maja 18, 44-200 Rybnik) - Zrzeszonych 9 cechów rzemieślniczych, 4 spółdzielnie oraz 1 inna organizacja.

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

W województwie świętokrzyskim swoją siedzibę ma 17 organizacji zrzeszonych w **Izbie Rzemieślników i Przedsiębiorców w Kielcach** (Warszawska 34, 25-312 Kielce), wszystkie to cechy.

WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO-MAZURSKIE

W województwie warmińsko-mazurskim swoją siedzibę ma 16 organizacji zrzeszonych w **Warmińsko-Mazurskiej Izbie Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie** (Prosta 38, 10-029 Olsztyn), w tym 15 cechów oraz 1 spółdzielnia rzemieślnicza.

WOJEWÓDZTWO WIELKOPOLSKIE

W województwie wielkopolskim swoją siedzibę ma 80 organizacji zrzeszonych w 4 izbach rzemieślniczych, w tym 57 cechów oraz 8 spółdzielni rzemieślniczych.

Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu (aleja Niepodległości 2, 61-874 Poznań) - Zrzeszone 43 cechy rzemieślnicze oraz 7 spółdzielni.

Izba Rzemieślnicza w Kaliszu (Częstochowska 93A, 62-800 Kalisz) - Zrzeszonych 9 cechów rzemieślniczych oraz 1 spółdzielnia.

Krotoszyńska Izba Rzemieślnicza (Floriańska 8, 63-700 Krotoszyn) - Zrzeszonych 5 cechów rzemieślniczych.

Kaliska Izba Rzemieślnicza w Kaliszu (Górnośląska 69A/1, 62-800 Kalisz)

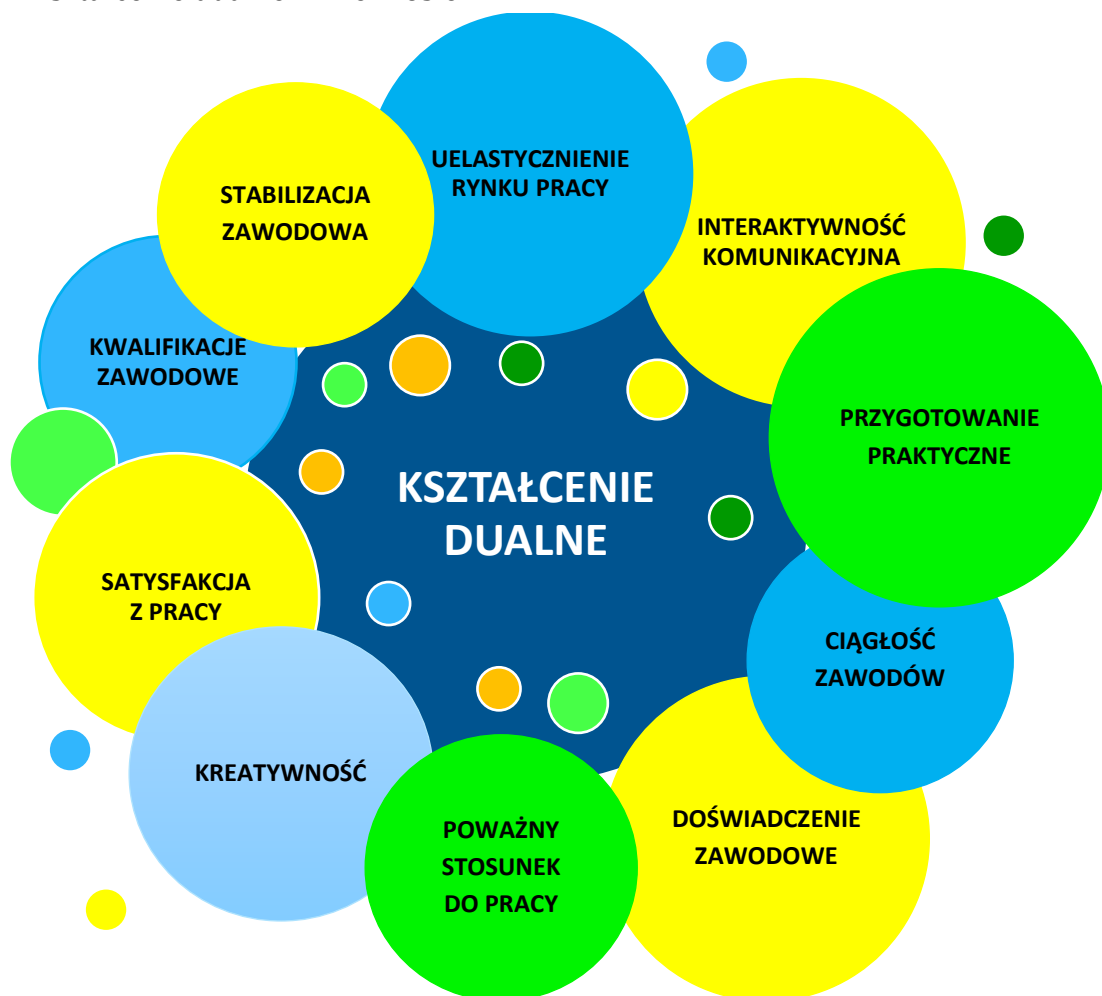
Województwo zachodniopomorskie

W województwie zachodniopomorskim swoją siedzibę ma 26 organizacji zrzeszonych w 2 izbach rzemieślniczych, w tym 19 cechów, 5 spółdzielni oraz 2 inne organizacje.

Izba Rzemieślnicza Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie (aleja Wojska Polskiego 78, 70-482 Szczecin) - Zrzeszonych 14 cechów rzemieślniczych, 5 spółdzielni oraz 2 inne organizacje.

Zachodniopomorska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Szczecinie (Królowej Korony Polskiej 25, 70-486 Szczecin) - Zrzeszonych 5 cechów rzemieślniczych.

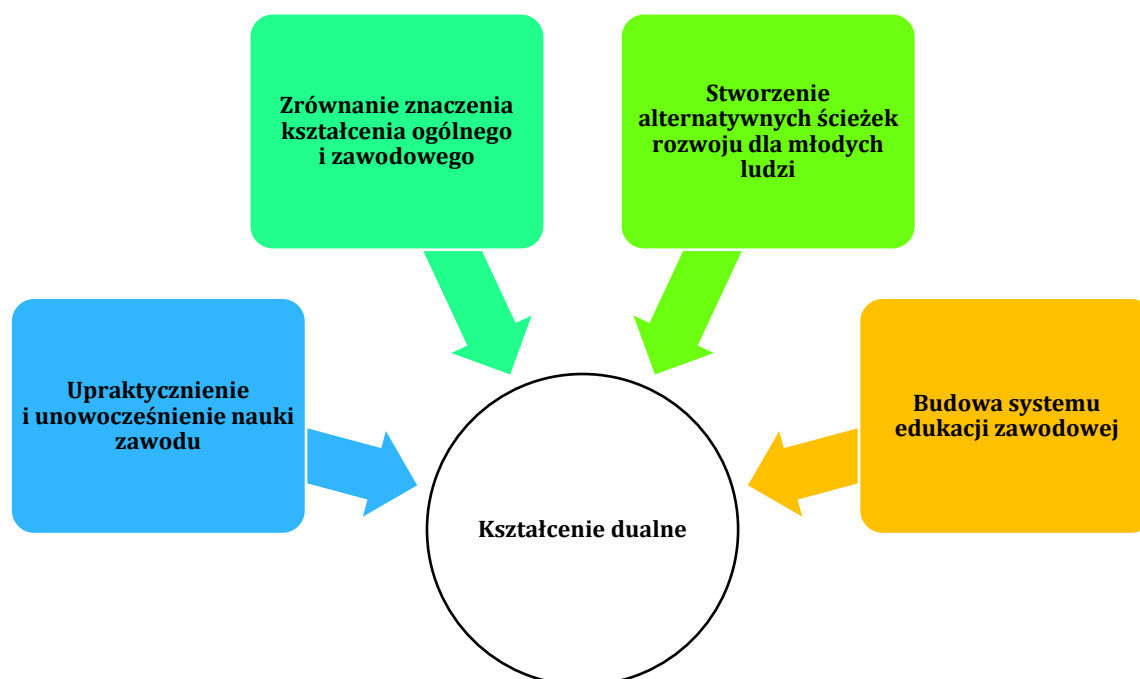
2.4. Kształcenie dualne w rzemiośle

Priorytetem dla Unii Europejskiej jest pomaganie młodym ludziom w wejściu na rynek pracy i pozostaniu na nim oraz w nabywaniu i rozwijaniu umiejętności, które pozwolą im w przyszłości znaleźć pracę. Państwa, w których istnieją atrakcyjne systemy kształcenia i szkolenia zawodowego, zwłaszcza te z ustabilizowanymi systemami przyuczania do zawodu i rozbudowanymi możliwościami uczenia się poprzez praktykę (np. Niemcy czy Austria), osiągają lepsze wyniki w zakresie ułatwiania przejścia od edukacji do zatrudnienia i utrzymania niskiego poziomu bezrobocia wśród osób młodych. Ze względu na efektywność w zwiększaniu konkurencyjności młodych ludzi na rynku pracy, w Unii Europejskiej wysoko cenione jest **kształcenie dualne**. Jak zauważył M. Kabaj, *kraje Europy o najwyższym poziomie kultury pracy, wydajności i konkurencyjności stosują dualny system kształcenia zawodowego. Jeżeli chcemy*

znacząco poprawić jakość pracy i produktywność oraz obniżyć marnotrawstwo i wysokie koszty wynikające z pracy niskiej jakości, trzeba zmienić dotychczasowy system kształcenia zawodowego¹⁴

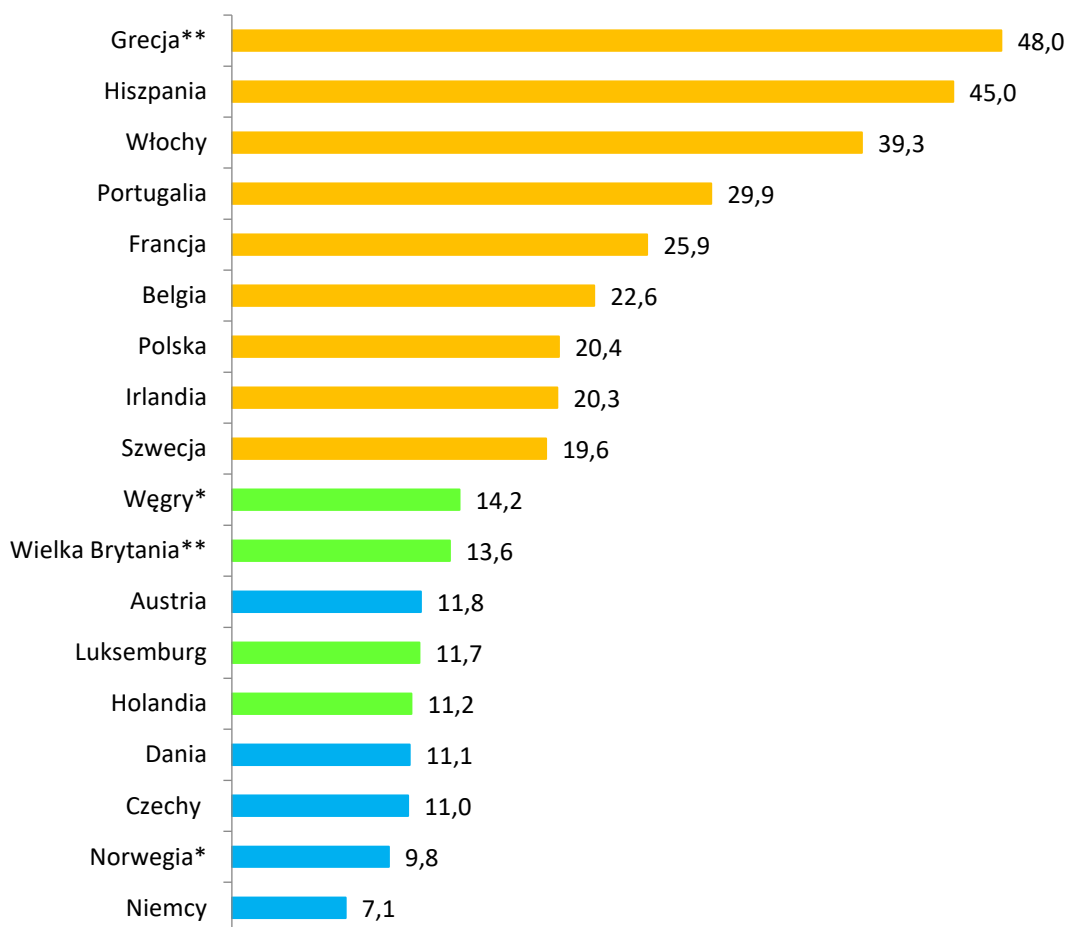
Rysunek 1. Kształcenie dualne - założenia

Źródło: M. Montowska, 2014. *Dualna recepta na pracę dla młodych*, prezentacja, dostępny: <http://docplayer.pl/13984664-Dualna-recepta-na-prace-dla-mlodych-maria-montowska-dyrektor-ksztalcenie-zawodowe-i-ustawiczne-serwis-czlonkowski-kielce-07-11.html>

¹⁴ M. Kabaj, 2012. *Projekt programu wdrożenia systemu kształcenia dualnego w Polsce*, Warszawa, s. 2.

**Rysunek 2. Kształcenie dualne a konkurencyjność młodych ludzi na rynku pracy
(stopa bezrobocia wśród osób poniżej 25 lat w styczniu 2016 r.)**

Przewaga systemu dualnego

Młodociany pracownik w takim systemie pobiera naukę według schematu: dwa dni w tygodniu w szkole, trzy dni w zakładzie pracy lub tydzień w szkole – tydzień u pracodawcy.

Przewaga systemu szkolnego

Uczeń pobiera naukę w szkole, zarówno teoretyczną, jak i praktyczną. Umiejętności zawodowe zdobywa w szkolnych warsztatach, centrach kształcenia praktycznego lub zakładzie pracy.

System mieszany

Uczeń pobiera naukę w systemie dualnym lub szkolnym, nie występuje przewaga żadnego z tych systemów.

* XII 2015; ** XI 2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie: M. Kabaj, *System kształcenia zawodowego i kierunki jego doskonalenia w warunkach integracji i wzrostu konkurencyjności*, Związek Rzemiosła Polskiego, Warszawa 2010; EUROSTAT.

Kształcenie dualne (inaczej: kształcenie przemienne lub dwutorowe) to system kształcenia polegający na realizacji kształcenia praktycznego bezpośrednio u pracodawcy na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego równolegle z kształceniem teoretycznym, które może być prowadzone w szkole lub w formach pozaszkolnych (por. rysunek 2). Młody człowiek podejmujący kształcenie w tym systemie staje się **młodocianym pracownikiem**. Młodociany pracownik pobiera naukę np. : dwa dni w tygodniu w szkole, trzy

dni w zakładzie pracy lub tydzień w szkole – tydzień u pracodawcy¹⁵. Naukę zawodu w systemie dualnym może podjąć osoba, która: ukończyła szkołę podstawową, nie ma przeciwwskazań do wykonywania pracy w wybranym zawodzie (zaświadczenie lekarskie o braku przeciwwskazań zdrowotnych do pracy na określonym stanowisku pracy). Nauka zawodu odbywa się na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego. Młodociany pracownik posiada **prawa pracownicze**, w tym m.in. do: stałego miesięcznego wynagrodzenia, ubezpieczenia, bezpłatnej opieki lekarskiej, płatnego urlopu. Dualny system kształcenia zawodowego w rzemiośle **przygotowuje młodocianego pracownika do natychmiastowego podjęcia pracy po ukończeniu branżowej szkoły I stopnia**, gdyż w tym systemie młodociany pracownik zdobywa jednocześnie wiedzę teoretyczną, umiejętności praktyczne oraz doświadczenie zawodowe.

Rysunek 3. Elementy kształcenia dualnego

Źródło: K. Bondyra, A. Świdurska, (red.), 2015. *Fach w rękach. Kształcenie dualne w rzemiośle*, M-Druk, Poznań, s. 13.

Jak wskazuje Mieczysław Kabaj¹⁶, kraje stosujące dualny system kształcenia mogą znacznie zwiększyć inwestycje w szkolnictwie zawodowym, gdyż partycypują w nich: władze publiczne, przedsiębiorstwa i uczniowie, którzy świadczą pracę. System dualny zapewnia mechanizm koordynacji edukacji i rynku pracy, przygotowując młodzież do pracy w warunkach funkcjonowania firm produkcyjnych, usługowych i innych (tabela 1). Jedną z zalet kształcenia w systemie dualnym jest kształtowanie u młodocianego pracownika kompetencji cenionych przez pracodawców, takich jak: realizm życiowy, rozwój aspiracji, poważny stosunek do pracy, przedsiębiorczość, chęć dalszego kształcenia i podnoszenia kwalifikacji.

¹⁵ Jak pokazuje praktyka, schemat ten nie zawsze jest przestrzegany przez dyrektorów szkół

¹⁶ M. Kabaj, *Wpływ systemów kształcenia zawodowego na zatrudnienie i bezrobocie młodzieży. Projekt programu wdrożenia dualnego systemu kształcenia zawodowego w Polsce*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2012.

Tabela 1. Korzyści wynikające ze stosowania dualnego systemu kształcenia

Korzyści dla przedsiębiorstw	Korzyści dla uczniów	Korzyści dla gospodarki
- kształcenie ucznia dostosowane do oczekiwań oraz potrzeb przedsiębiorcy - możliwość „wyboru” ucznia przyjmowanego na praktykę, co minimalizuje nietrafne decyzje popełniane często przy standardowej rekrutacji - większa lojalność i zaangażowanie pracowników przyuczonych w przedsiębiorstwie, lepsza adaptacja z zespołem pracowniczym i znajomość kultury organizacyjnej, co ma ogromny wpływ na wydajność - zapewnienie ciągłości zawodów, w szczególności zawodów rzemieślniczych (gdzie tradycje odgrywają szczególną rolę) - postrzeganie udziału w kształceniu zawodowym jako długoterminowej inwestycji we własnych pracowników - uzyskanie finansowej refundacji na pokrycie kosztów kształcenia w przypadku zdania przez ucznia praktycznej nauki zawodu egzaminu czeladniczego - nawiązanie kontaktu ze szkołą zawodową, a także z placówką kształcenia ustawicznego, oraz możliwość potencjalnego wpływu na sposób nauczania oraz rozszerzenia tej współpracy dla obopólnych korzyści	- zdobycie doświadczenia bezpośrednio u potencjalnego pracodawcy - płynne przejście od edukacji do zatrudnienia - niepodejmowanie przez większość uczniów nauki w zawodach, na które nie ma popytu ze strony pracodawców lub jest on bardzo niski na lokalnym rynku pracy - odbycie praktyki zawodowej w przedsiębiorstwie, które spełnia wymogi współczesnego rynku - umożliwienie uczniom czynnego uczestnictwa w cyklu wytwórczym przedsiębiorstwa, co stanowi wartość dodaną z punktu widzenia odbywanego procesu edukacyjnego - kształcenie kompetencji osobistych młodzieży związanych z pracą (np. dojrzałość emocjonalna, realizm życiowy, sterowanie własną karierą i rozwój aspiracji, poważny stosunek do pracy, przedsiębiorczość, odpowiedzialność, bezpieczne eksperymentowanie na rynku pracy, lojalność wobec zakładu pracy, chęć dalszego kształcenia i podnoszenia kwalifikacji) - wzrost pewności siebie w porównaniu z absolwentami bez doświadczenia zawodowego w oparciu o lepiej ukształtowane kompetencje społeczne w środowisku pracy oraz świadomość wartości rynkowej swoich obecnych i przyszłych kompetencji zawodowych w danej dziedzinie/branży	- utrzymanie niskiego poziomu bezrobocia wśród osób młodych - wzrost poziomu edukacji młodzieży oraz nabywanych kompetencji (rozumianych jako wiedza, doświadczenie i umiejętności) - dopasowanie oferty edukacyjnej szkół i placówek kształcenia ustawicznego do potrzeb przedsiębiorców - ukształtowanie efektywnego systemu kształcenia zawodowego, który przygotowuje młodych ludzi do wykonywania konkretnego zawodu, a zarazem daje podstawy do nabywania nowych kwalifikacji lub pogłębiania specjalizacji - istnienie systemowego rozwiązania, które ułatwia zatrudnianie absolwentów szkół zawodowych i placówek kształcenia ustawicznego - uelastycznienie rynku pracy - podjęcie współpracy między przedsiębiorcami i instytucjami edukacyjnymi w zakresie definiowania kierunków oraz form kształcenia zawodowego zgodnie z bieżącym zapotrzebowaniem na rynku pracy - kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego (funkcjonowanie lokalnych partnerstw oraz aktywność struktur średniego rządu – samorządu gospodarczego przedsiębiorstw) oraz wzrost poziomu kapitału społecznego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: J. Zdański, *Dualny system kształcenia zawodowego*, dostępny: <http://jasnyhoryzont.pl/stuff/dualnysystem.pdf>; M. Kabaj, 2012. *Wpływ systemów kształcenia zawodowego na zatrudnienie i bezrobocie młodzieży. Projekt programu wdrożenia dualnego systemu kształcenia zawodowego w Polsce*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa; E. Lechman 2012, *Dualny system kształcenia zawodowego w Polsce - szanse i bariery wdrożenia*, Gdańsk 2012, dostępny: <http://mostwprzyszlosc.pl/documents/EkspertyzaEwaLechmanSystemdualny.pdf>.

Niemiecki system kształcenia dualnego jako przykład dobrej praktyki

W Polsce ma miejsce częste powoływanie się na niemieckie doświadczenia dotyczące kształcenia dualnego należy odnotować, że niemal rytualnie przywoływany jest przykład Niemiec oraz Austrii jako krajów z „wzorcowym” modelem edukacji zawodowej, opartym na kształceniu dualnym. Potwierdza to publikacja wydana w ramach projektu realizowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Krajowy Ośrodek Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej *Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru*:

„W takich krajach, jak Niemcy czy Austria, gdzie system kształcenia zawodowego jest w dużej mierze dualny, kładzie się duży nacisk na praktykę realizowaną w miejscu pracy. W zakładach pracy uczniowie zdobywają fachową wiedzę i odbywają specjalne przygotowanie zawodowe. To połączenie uznawane jest w całej Europie za wzorcowe (...).”¹⁷

Choć równocześnie wydaje się, że w tej dyskusji na temat edukacji zawodowej brakuje precyzyjnej wiedzy odnośnie rozwiązań niemieckich. Dowodzi tego choćby **niedocenianie tego elementu polskiego systemu edukacji zawodowej, jakim jest kształcenie dualne w rzemiośle**. A jest to model analogiczny do edukacji prowadzonej przez rzemiosło niemieckie. Przywołać można zatem, parafrazując znane przysłowie, stwierdzić, że „cudzy system edukacji chwalicie, a swego nie znacie...”.

Analizując rozwiązania zza zachodniej granicy, należy jednocześnie podkreślić odmienny porządek instytucjonalny, w tym chociażby odmienny status samorządu gospodarczego, który ma w Niemczech status podmiotu prawa publicznego.

Kształcenie dualne ma w Niemczech długą tradycję – system ten funkcjonuje w tym kraju od ponad 60 lat¹⁸. Zwraca się uwagę, że 66% wszystkich ludzi w Niemczech przeszło kiedyś na jakimś etapie życiowym kształcenie w systemie dualnym. Więcej ludzi zetknęło się z tym systemem, niż ukończyło studia.¹⁹ Na temat zjawiska kształcenia dualnego w Niemczech istnieje obszerna literatura²⁰, m. in. prace opublikowane przez **Federalny Instytut Kształcenia Zawodowego** (Das Bundesinstitut für Berufsbildung, BIBB).

¹⁷ P. Zaręba, R. Kępczyk, J. Misztal, M. Hadrian, A. Biernat, *Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami – przykładowe rozwiązania* (Publikacja opracowana w ramach projektu *Szkoła zawodowa szkołą pozytywnego wyboru*), Krajowy Ośrodek Wsparcia Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, ISBN 978-83-64108-01-3, Warszawa 2013, s. 10.

¹⁸ H. Putz, 2003. *Vocational Education and Training – On Overview*, Federal Institute for Vocational Training, Bonn.

¹⁹ <http://polska.newsweek.pl/bezrobocie-mlodych-jak-z-nim-walczyć-artykuły,270566,1.html>.

²⁰ Patrz np.: M. Baethge u.a., 2011. *Möglichkeiten und Grenzen von Ausbildungsverlaufsanalysen mit der neuen Berufsbildungsstatistik: das Beispiel (Ausbildungsunterbrechung) Vertragsauflösung*. In: Bundesministerium für Bildung und Forschung (Hrsg.), *Vertiefende Studien zu ausgewählten Aspekten der Indikatorenentwicklung für den nationalen Bildungsbericht*, Bildungsforschung Band 35. Bonn, Berlin, S. 187-228; U. Beicht, G. Walden 2012. *Berufswahl und geschlechtsspezifische Unterschiede beim Zugang zu betrieblicher Berufsausbildung*. In: Zeitschrift für Berufs- und Wirtschaftspädagogik, 108 (2012) 4, S. 494-510; D. Piening u.a., 2012. *Hintergründe vorzeitiger Lösungen von Ausbildungsverträgen aus der Sicht von Auszubildenden und Betrieben in der Region Leipzig*, Leipzig; M. Ebbinghaus, 2013. *Teilnehmer an Abschlussprüfungen sowie Berufsabschlüsse*. In: Bundesinstitut für Berufsbildung (Hrsg.), *Datenreport zum Berufsbildungsbericht 2013. Informationen und Analysen zur Entwicklung der beruflichen Bildung*, Bonn; V. Eberhard u.a., 2013. *Perspektiven beim Übergang Schule - Berufsausbildung. Methodik und erste Ergebnisse aus der BIBB-Übergangsstudie 2011*, Bonn; U. Beicht, G. Walden, 2013. *Duale Berufsausbildung ohne Abschluss - Ursachen und weiterer bildungsbiografischer Verlauf. Analyse auf Basis der BIBB-Übergangsstudie 2011*,

Federalny Instytut Kształcenia Zawodowego, założony w 1970 r., **prowadzi badania w zakresie kształcenia zawodowego w Niemczech**. Pełni funkcję Narodowej Agencji Programu Uczenie się przez całe życie, Krajowego Centrum Europass oraz punktu kontaktowego ds. realizacji agendy na rzecz uczenia się dorosłych. Ponadto BIBB jest niemieckim punktem referencyjnym ds. zapewniania jakości w kształceniu i szkoleniu zawodowym: *Federalny Instytut Kształcenia Zawodowego (BIBB) jest uznanym centrum kompetencji, zajmującym się badaniem i dalszym rozwojem kształcenia i doskonalenia zawodowego w Niemczech. BIBB identyfikuje przyszłe zadania oświaty zawodowej, promuje innowacje w krajowej i międzynarodowej oświacie zawodowej oraz opracowuje nowe, ukierunkowane praktycznie propozycje rozwiązań dla kształcenia i doskonalenia zawodowego. Poprzez prace badawczo-rozwojowe oraz działalność doradczą BIBB przyczynia się do zapewnienia ludziom gospodarczej i zawodowej przyszłości, gwarantując im solidne kwalifikacje, a także do utrzymania konkurencyjności Niemiec jako ośrodka gospodarczego*²¹. **Należy zaznaczyć, że w Polsce nie ma efektywnego systemu koordynacji kształcenia zawodowego z popytem na rynku pracy.** Pozostałe podstawowe różnice między systemami kształcenia zawodowego w Polsce i Niemczech przedstawiono w tabeli 2.

BIBB REPORT 21/13, dostępny: <https://www.bibb.de/de/14065.php> [data dostępu: 09.02.2016]; Uhly, 2013. *Vorzeitige Lösung von Ausbildungsverträgen*. In: Bundesinstitut für Berufsbildung (Hrsg.), *Datenreport zum Berufsbildungsbericht 2013. Informationen und Analysen zur Entwicklung der beruflichen Bildung*, Bonn; U. Beicht, G. Walden, 2014. *Berufswahl junger Frauen und Männer: Übergangschancen in betriebliche Ausbildung und erreichtes Berufsprestige*, BIBB REPORT 4/2014, dostępny: file:///C:/Users/User/Downloads/2014_11_25_bibb-report_04_2014.pdf; U. Beicht, G. Walden, 2014. *Einmündungschancen in duale Berufsausbildung und Ausbildungserfolg junger Migranten und Migrantinnen*. Ergebnisse der BIBB-Übergangsstudie 2011, BIBB REPORT 5/2014 dostępny: file:///C:/Users/User/Downloads/2014_12_01_bibb-report_05_2014.pdf; M. Baum u. a., 2015. *Ausbildung und Beschäftigung im Handwerk. Daten und Fakten*, Bundesinstitut für Berufsbildung, dostępny: [file:///C:/Users/User/Downloads/ausbildung_und_beschaeftigung_im_handwerk%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/ausbildung_und_beschaeftigung_im_handwerk%20(1).pdf) [data dostępu: 09.02.2016]; S. Matthes u.a., 2015. *Duales System vor großen Herausforderungen. Die Entwicklung des Ausbildungsmarktes im Jahr 2014*. BIBB-Erhebung über neu abgeschlossene Ausbildungsverträge zum 30. September (Korrigierte und ergänzte Fassung vom 29.01.2015), dostępny: https://www.bibb.de/dokumente/pdf/a21_beitrag_naa-2014.pdf [data dostępu: 22.02.2016]; S. Mohr, K. Troltsch, C. Gerhards, 2015. *Rückzug von Betrieben aus der beruflichen Ausbildung: Gründe und Muster*, BIBB REPORT 4/2015, dostępny: [data dostępu 09.02.2016]; Bundesinstitut für Berufsbildung, 2016. *Fachkräftesicherung durch Vielfalt Praxiserprobte Wege für mehr Erfolg in der dualen Ausbildung*, Bonn, dostępny: file:///C:/Users/User/Downloads/2016_02_09_fachkraeftesicherung_durch_vielfalt_barrierefrei.pdf [data dostępu: 09.02.2016]; *Qualität betrieblicher Berufsausbildung in Deutschland. Weiterentwicklung bisheriger Ansätze zur Modellbildung aus betrieblicher Perspektive*, Bonn; *Duales System. Ausbildung made in Germany*, dostępny: <http://www.faz.net/aktuell/beruf-chance/arbeitswelt/duales-system-ausbildung-made-in-germany-12089806.html>; *Ein deutsches Modell macht Schule*, dostępny: <http://www.welt.de/wirtschaft/karriere/bildung/article120237878/Ein-deutsches-Modell-macht-Schule.html>; S. Velten, A. Schnitzler, A. Dietzen, 2015. *Wie bewerten angehende Mechatroniker/-innen die Qualität ihrer betrieblichen Ausbildung?*, BIBB REPORT 1/2015, dostępny: file:///C:/Users/User/Downloads/2015_06_15_bibb_report_02_2015-2_barrierefrei.pdf.

²¹ *Należy ulepszyć sprawdzoną rozwiązanie*, Wiadomości Gospodarcze 04-05/2013, s. 46. dostępny: http://ahk.pl/fileadmin/ahk-polen/OA/Wi/Wi_PDF/Wi04_2013.pdf.

Tabela 2. Kształcenie zawodowe w Polsce i w Niemczech – podstawowe różnice

Polska	Niemcy
kształcenie teoretyczne, większość programów nauczania nie przewiduje potrzeby praktycznej nauki zawodu na stanowiskach pracy w przedsiębiorstwach	nacisk na praktyczną naukę zawodu
zajęcia praktyczne przede wszystkim w szkołach i centrach kształcenia teoretycznego	zajęcia praktyczne przede wszystkim w zakładach pracy
ograniczony dostęp do innowacji i nowych technologii	dostęp do innowacji i nowych technologii
brak ścieżki kariery w zakresie kształcenia zawodowego	matura zawodowa, akademie zawodowe, part-training, vocational education
Wynagrodzenie w trakcie nauki w szkołach branżowych w wypadku podpisania umowy z pracodawcą na poziomie 4-6% średniego wynagrodzenia w Polsce ²²	wynagrodzenie w trakcie nauki zawodu; zależy od zawodu; średnie wynagrodzenie wynosi 24,5-32,9% średniego wynagrodzenia w Niemczech

Źródło: *Kształcenie w cenie*, Wiadomości Gospodarcze 04-05/2013, s. 14. dostępny: http://ahk.pl/fileadmin/ahk_polen/OA/Wi/Wi_PDF/Wi04_2013.pdf.

W Niemczech kształcenie zawodowe zaczyna się w wieku 15 lat, podobnie jak na etapie ZSZ w Polsce. W systemie niemieckim wyróżnia się zasadniczo sześć typów szkół zawodowych, przedstawionych na rysunku 13, co obrazuje duże znaczenie tego segmentu edukacji z punktu widzenia gospodarki i przemysłu Niemiec. W zależności od zawodu nauka w systemie dualnym trwa od trzech do trzech i pół roku.

Rysunek 4. Rodzaje szkół zawodowych w systemie niemieckim

SZKOŁA ZAWODOWA (3 letnie) Z reguły 2 dni szkoły w tygodniu lub jako blok w zależności od praktykantów, klasy podzielone najczęściej według rze miosła i przemysłu (np. przemysł piekarniczy/piekarnictwo). Wymóg: 9 lub 10 klasa	SPECJALISTYCZNA SZKOŁA ZAWODOWA (2-letnia, medycyna 3-letnia) 30-35h tygodniowe pełny wymiar, specyficzne plany nauczania i przedmioty w oparciu o zawody dualne (np. asystent ds. informatyki) Wymóg: na ogół 10 klasa z egzaminem państwowym	SZKOŁA SPECJALNA KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO (3 letnia) Podobnie jak szkoła zawodowa z odrębnymi planami nauczania. Wymóg: 9 klasa
ŚREDNIA SZKOŁA ZAWODOWA (Pełny wymiar 1 rok, niepełny 2 lata) Profile: technika, gospodarka, nauki społeczne, matura przedmiotowa. Wymóg: 10 klasa lub wykształcenie zawodowe (dualne lub specjalistyczna szkoła zawodowa)	GINNAZJUM ZAWODOWE (3 letnie do matury) Profile: technika, gospodarka, rolnictwo, nauki społeczne, opieka zdrowotna, biotechnologia, żywienie i inne. Wymóg: 10 klasa	SZKOŁA KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO (2 letnia) Tylko po poprzedzającym wykształceniu zawodowym oraz praktyce (w zależności od zawodu około 100 profili)

Źródło: R. Helmig, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Seminarium nt. kształcenia zawodowego w Niemczech, dostępny: www.lewiatan.pl.

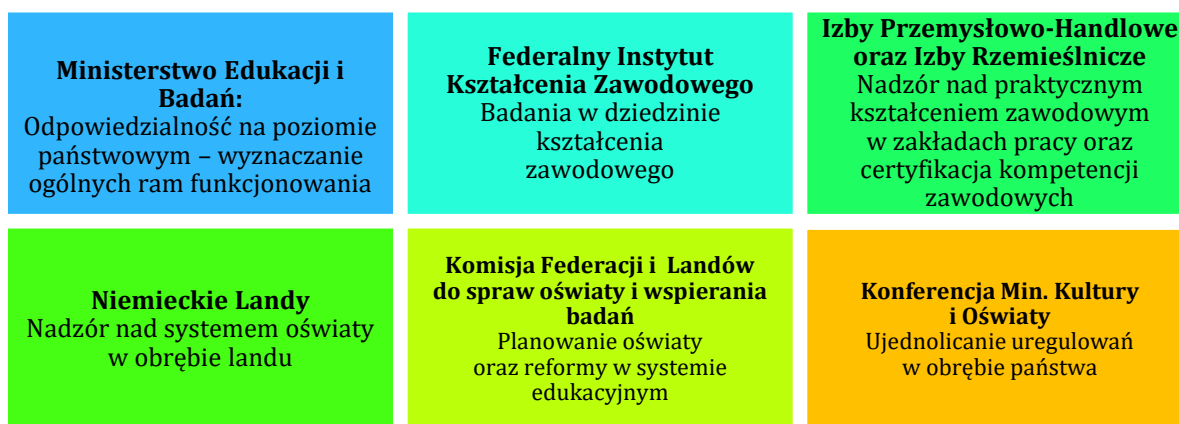
Niemiecki system edukacji zawodowej opiera się na współpracy wielu partnerów (por. rysunek 4-6). Każdy z podmiotów przyjmuje szczególną odpowiedzialność za praktyczną naukę zawodu, zarówno na etapie poszukiwania zakładu szkolącego, kształcenia praktycznego jak i egzaminowania.²³ Oferta edukacyjna szkół jest kształtowana głównie w oparciu

²² Od 1 września 2019 r. minimalne wynagrodzenie młodocianych pracowników wynosi 5-7% przeciętnego wynagrodzenia w poprzednim kwartale w zależności od roku nauki, a osoby przyuczanej 4%

²³ A. Kwiatkiewicz, *Edukacja zawodowa w niemieckim systemie dualnym*, dostępny: www.e-mentor.pl.

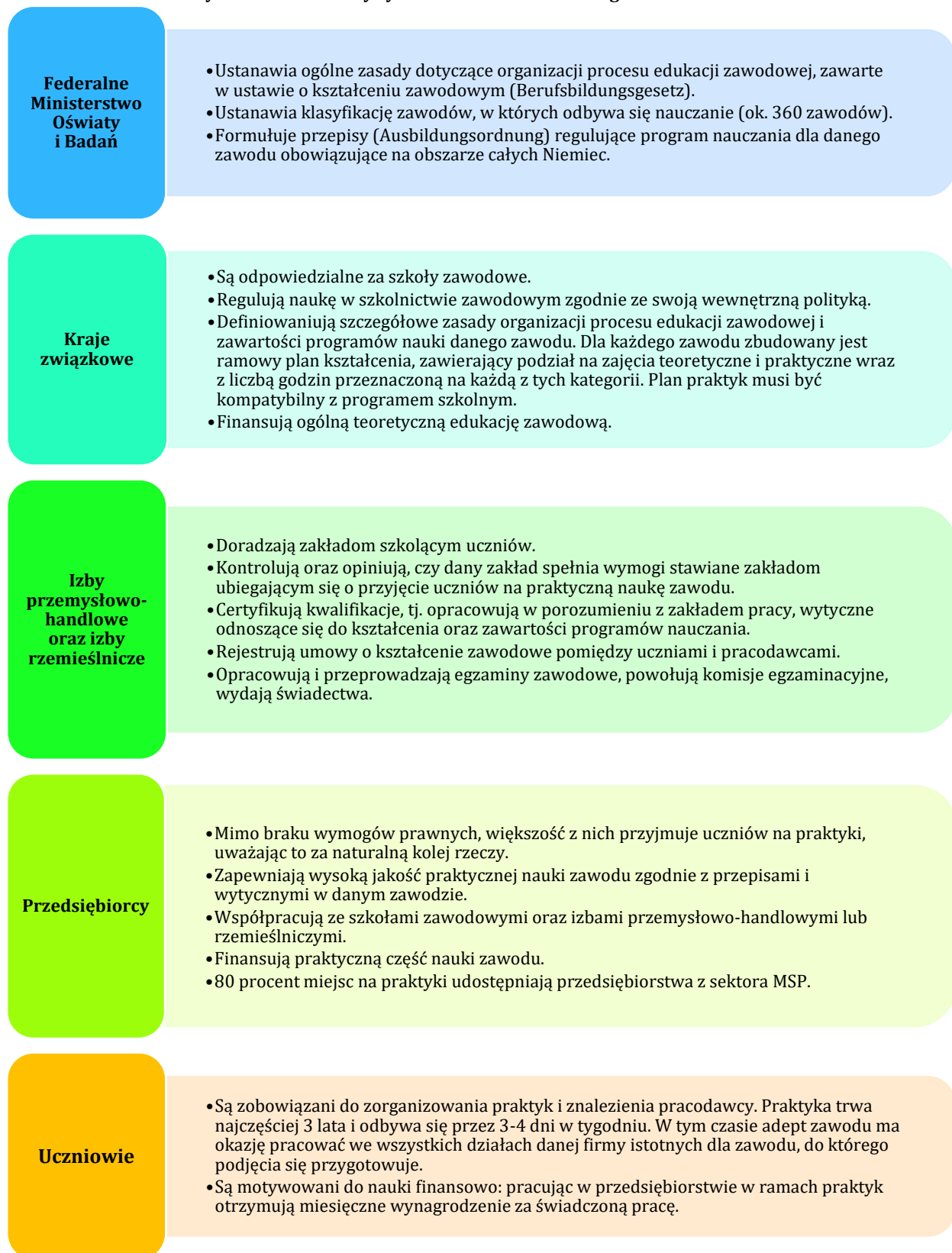
o zapotrzebowanie zgłaszane przez pracodawców w postaci określenia zdolności firm do przyjmowania praktykantów i zatrudniania pracowników. **Certyfikacją kwalifikacji zajmują się izby rzemieślnicze oraz przemysłowo-handlowe.** W skład komisji egzaminacyjnych wchodzi przedstawiciele szkoły i przedstawiciele zakładów pracy, którzy mają przygotowanie pedagogiczne. **Przeprowadzanie egzaminów w izbach gospodarczych zapewnia utrzymanie odpowiednich standardów kształcenia.**

Rysunek 5. System oświaty w Niemczech

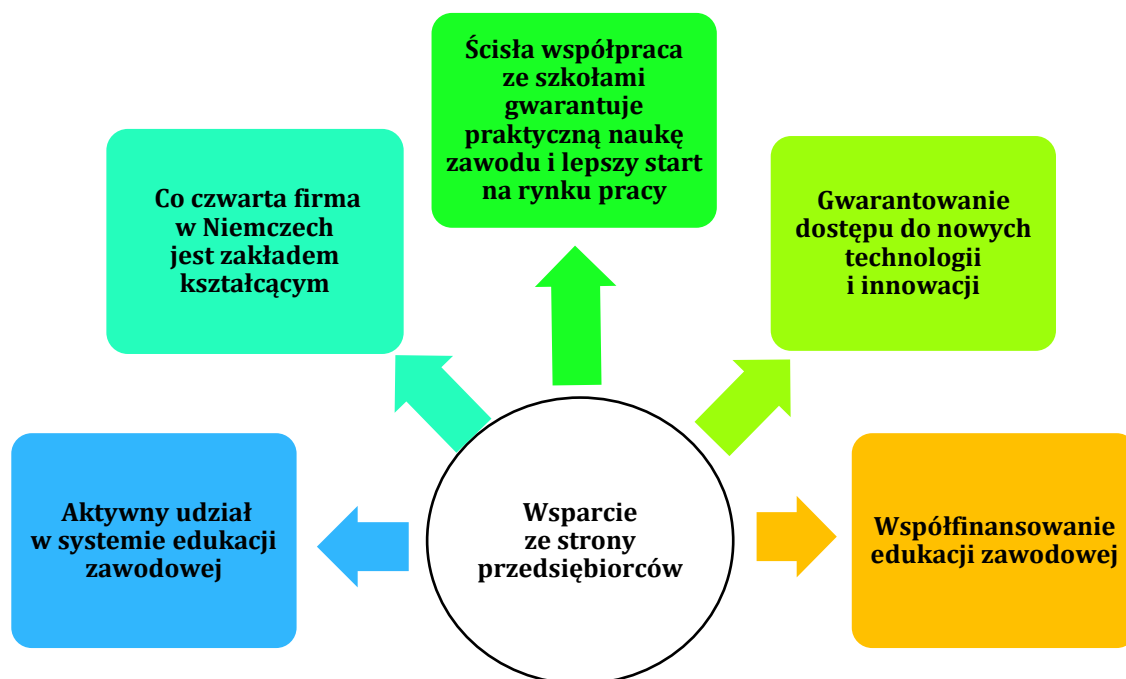
Źródło: M. Montowska, 2014. *Dualna recepta na pracę dla młodych*, prezentacja, dostępny: <http://docplayer.pl/13984664-Dualna-recepta-na-prace-dla-mlodych-maria-montowska-dyrektor-ksztalcenie-zawodowe-i-ustawiczne-serwis-czlonkowski-kielce-07-11.html>.

Rysunek 6. Partnerzy systemu kształcenia dualnego w Niemczech

Źródło: Szkolnictwo zawodowe w Polsce a w innych krajach Unii Europejskiej, Płock 2014, dostępny: http://www.igrp.com.pl/downloads/szkolnictwo_zawodowe.pdf; Edukacja zawodowa w Niemczech - dualny system kształcenia zawodowego, dostępny: <http://www.edunet-poland.pl/pl/kompedium-wiedzy/edukacja-zawodowa-w-niemczech-dualny-system-ksztalcenia-zawodowego>;

Rysunek 7. Przedsiębiorcy w systemie edukacji zawodowej w Niemczech

Źródło: M. Montowska, 2014. *Dualna recepta na pracę dla młodych*, prezentacja, dostępny: <http://docplayer.pl/13984664-Dualna-recepta-na-prace-dla-mlodych-maria-montowska-dyrektor-ksztalcenie-zawodowe-i-ustawiczne-serwis-czlonkowski-kielce-07-11.html>.

Na uwagę zasługuje także **system poradnictwa zawodowego** oraz polityka informacyjna, która w niemieckim systemie jest rozbudowana i **zakłada** sprawną **współpracę samorządu gospodarczego oraz szkół zawodowych**. Instytucją, która na podstawie ustawy dotyczącej zatrudnienia jest odpowiedzialna za poradnictwo zawodowe, jest Federalny Urząd Pracy (*Berufsam*t). W istocie jest to samorządowa korporacja publicznoprawna, w skład której wchodzi reprezentacje pracodawców, związków zawodowych i władz publicznych. Składa się ona z centralnego urzędu, landowych placówek oraz lokalnych biur pracy²⁴.

Interesującym narzędziem są **internetowe platformy informacyjne**²⁵, gdzie poza informacjami, poradami istnieje także możliwość kontaktu, nawiązania współpracy ucznia z zakładem pracy, w którym będzie odbywał praktyki. Jest to o tyle ważne, że uczeń sam odpowiada za dostanie się na praktykę, stykając się jednocześnie po raz pierwszy z rekrutacją. Odbywa się ona na podstawie ocen szkolnych, jak i analizy dokumentów aplikacyjnych czy rozmowy kwalifikacyjnej. Uczniowie tym samym poznają realia rynku pracy. Jednocześnie

²⁴ M. Górczyński, Funkcjonowanie doradztwa zawodowego w Polsce w aspekcie wybranych modeli europejskich, doradztwo zawodowe w Niemczech, dostępny: www.lcez.lublin.pl.

²⁵ A. Kwiatkiewicz, Edukacja zawodowa w niemieckim systemie dualnym, dostępny: www.e-mentor.pl.

pewne uregulowania zapewniają pomoc tym, którzy nie dostali się na naukę zawodu w miejscu pracy (w postaci chociażby szkół specjalnych).

Zatem takie wskaźniki jak niżej wymienione są miarą efektywności systemu:

- (1) poziom zainteresowania nauką zawodu w miejscu pracy,
- (2) liczba przedsiębiorstw oferujących miejsca praktyk,
- (3) liczba osób efektywnie wchodzących na rynek pracy.

Z uwagi na odmiennność systemów w Polsce i Niemczech (poza „wyspą kształcenia dualnego” w Polsce, jaką jest rzemiosło) oraz odmiennego statusu samorządu gospodarczego, zestawienie te można potraktować jako bardziej informacyjne niż porównawcze, zwłaszcza w sytuacji, gdy po stronie polskiej nie są uwzględnieni w statystykach Związku Rzemiosła Polskiego pracodawcy spoza struktur samorządu gospodarczego.

2.5. FUNKCJONOWANIE ORGANIZACJI RZEMIEŚLNICZYCH W WYBRANYCH KRAJACH EUROPEJSKICH

Centralny Związek Rzemiosła Niemieckiego (ZDH) łączy działania 53 izb rzemieślniczych, 49 zrzeszeń zawodowych rzemiosła na szczeblu federalnym oraz istotnych gospodarczo i pozostałych instytucji rzemiosła w Niemczech. Związek zaangażowany jest w podejmowanie rozstrzygnięć w podstawowych kwestiach polityki gospodarczej i reprezentuje interesy branży rzemieślniczej wobec parlamentu i rządu federalnego, Unii Europejskiej (UE) i organizacji międzynarodowych. W tym celu Związek współpracuje z organizacjami partnerskimi. Na poziomie europejskim Związek jest członkiem porozumienia SMEunited (Europejska Unia Rzemiosła oraz Małych i Średnich Przedsiębiorstw), który inicjuje i koordynuje liczne działania z organizacjami partnerskimi na poziomie UE. Związek utrzymuje własne biuro w Brukseli. Związek i jego członkowie utrzymują sieć partnerstwa z podobnymi organizacjami w Europie Środkowej i Wschodniej oraz w krajach rozwijających się. W tych ramach praktykowana jest "pomoc dla samopomocy", która umożliwia partnerom reprezentowanie interesów małych i średnich przedsiębiorstw oraz rzemiosła.²⁶

Nauczanie zawodowe w niemieckim rzemiośle charakteryzuje długa tradycja kształcenia, sięgająca średniowiecza. Rzemiosło jest silnie związane z dualnym systemem kształcenia, polegającym na przemiennie prowadzonej edukacji trybem szkolnym oraz w miejscu pracy. Ta tradycja ma dzisiaj duże znaczenie w kształtowaniu profesjonalnej tożsamości

²⁶ <https://www.zdh.de/organisationen-des-handwerks/zdh/aufgaben/>

w rzemiośle. To dzięki niej rzemiosło jest jednym z filarów systemu dualnego i intensywnie oddziałuje na metody kształcenia²⁷.

Edukacja w rzemiośle pozostaje jednym z największych elementów składowych kształcenia zawodowego w Niemczech. Niemalże co trzecia młoda osoba uczy się w rzemiośle, a co szósta jest w nim zatrudniona. Udział uczniów w całkowitej liczbie zatrudnionych w rzemiośle wynosi w Niemczech około 9%²⁸. Jeśli chodzi o rynek pracy w tym sektorze, to istnieje niemalże milion niemieckich przedsiębiorstw rzemieślniczych, które skupiają 5,4 mln zatrudnionych.²⁹ Niemieckim centrum rzemiosła jest kraj związkowy Nadrenia Północna-Westfalia, w którym aktywnych jest około 190 tys. przedsiębiorstw rzemieślniczych zatrudniających 1,1 mln osób. W 2017 roku 27,6% wszystkich uczniów szkolnictwa zawodowego uczyło się w rzemiośle. W całych Niemczech zawodu w rzemiośle uczy się 365 tysięcy młodych mężczyzn i kobiet, z czego aż 21% (81.100 osób) w Nadrenii Północnej-Westfalii.

W 2017 roku wśród mężczyzn najpopularniejszymi zawodami były mechanik samochodowy, elektronik, mechanik instalacji sanitarnych, grzewczych i podobne. Wśród kobiet popularnością cieszyło się fryzjerstwo, sprzedaż w gastronomii oraz pracownik biurowy³⁰. W 2016 roku w rzemiośle zostało zawartych łącznie 141,7 tys. umów naukę zawodu w miejscu pracy. Tym samym 27,2% wszystkich umów o kształcenie dotyczyło rzemiosła. Co więcej, szacuje się, że wśród obecnej siły roboczej ok. 70% stanowią osoby „wewnętrznie” wykształcone w rzemiośle. Potencjał niemieckiego rzemiosła sprawia, że jest innowatorem w działalności usługowej, jak też produkcyjnej.³¹ Rzemiosło stanowi zatem jeden z filarów niemieckiej gospodarki pełną rolę „pracodawcy i nauczyciela zawodu”.

Samorząd gospodarczy pełni rolę równorzędnego partnera w systemie niemieckim dla organów administracji państwowej i samorządowej. Jego zadania wykraczają poza opiniowanie projektów dotyczących kształcenia zawodowego. Wiąże się to ze współodpowiedzialnością za wdrażanie programów nauczania i praktycznej nauki zawodu na poziomie przedsiębiorstw. Jest to naturalną konsekwencją statusu niemieckiego samorządu gospodarczego – ma on bowiem charakter publicznoprawny, a co za tym idzie umocowania ustawowe w zakresie wpływu na oświatę zawodową. Jest to związane z obligatoryjną przynależnością do izb przemysłowo-handlowych, ale bez prawnego wymogu przyjmowania uczniów na praktyki. W praktyce czyni to większość pracodawców: „(...)w oparciu o kulturowe

²⁷ M. Ebbinghaus, F.H. Esser, *Berufliche Bildung im Handwerk. Entwicklungen und Herausforderungen im Kontext von Digitalisierung und demografischem Wandel*, BIBB, Bonn 2017, ISBN 978-3-945981-78-8, s. 20.

²⁸ <https://www.hwkno.de/artikel/was-ist-handwerk-76,3412,163.html> [dostęp: 20.08.2018]

²⁹ <https://www.zdh-statistik.de/application/index.php?mID=3&cID=47> [dostęp: 17.08.2018]

³⁰ <https://www.zdh.de/daten-fakten/kennzahlen-des-handwerks/> [dostęp: 17.08.2018]

³¹ K. Mueller, J. Thomae, *Bedeutung der qualifikationsgebundenen Zugangsberechtigung im Handwerk für die Funktionsfähigkeit des dualen Ausbildungssystems*, Deutsches Handwerkinstitut, Getynga 2015, ISSN 2364-3897, s. 7.

uwarunkowania systemu dualnego, mającego swe korzenie w XIX wieku i wywodzącego się z rzemiosła. Wieloletnia tradycja sprawiła, że firmy czuły i nadal w większości przypadków czują się zobowiązane do przyjmowania adeptów zawodu na praktyki, nawet w świetle braku oficjalnych uregulowań prawnych tej kwestii, które by im takie zadanie narzucały. Można więc postawić tezę o dobrowolnym, uwarunkowanym tradycją włączaniu się przedsiębiorstw w proces edukacji zawodowej”³².

Oczywiście poza uwarunkowaniami kulturowymi, istotną rolę odgrywa pragmatyzm niemieckich pracodawców. Wyszukanie pracownika własnymi nakładami pracy wiąże się ze znajomością jego kwalifikacji, a co ważniejsze dostosowaniem ich do potrzeb pracodawcy i wymogów konkretnego zawodu (por. rysunek 7). Taki absolwent jako „swoj” jest nie tylko bardziej przewidywalny (jeśli zostanie zatrudniony), ale także z reguły bardziej lojalny i związany z pracodawcą z uwagi na długie obcowanie i znajomość. Izby kontrolują także przebieg procesu kształcenia. Do egzaminów dopuszczani są kandydaci legitymujący się wypełnionym dziennikiem praktyk, spełniającym kryteria formalne.

Rysunek 8. Główne powody stosowania systemu dualnego w Niemczech (w %)

Źródło: M. Montowska, 2014. *Dualna recepta na pracę dla młodych*, prezentacja, dostępny: <http://docplayer.pl/13984664-Dualna-recepta-na-prace-dla-mlodych-maria-montowska-dyrektor-ksztalcenie-zawodowe-i-ustawiczne-serwis-czlonkowski-kielce-07-11.html>.

Nauka zawodu w miejscu pracy odbywa się głównie w małych i średnich przedsiębiorstwach - prowadzone od lat statystyki wykazały, że **relacja liczby praktykantów do**

³² Ibidem.

liczby osób zatrudnionych jest zdecydowanie większa w przypadku firm z sektora MSP niż w przypadku dużych przedsiębiorstw.³³ Analogiczna sytuacja ma miejsce w Polsce pod względem stosunku liczby firm czy liczby zatrudnianych pracowników z sektora MSP do przedsiębiorstw dużych. Ponadto wskazuje się na istotny fakt, że co szósty adept zawodu w Niemczech posiada jednocześnie świadectwo dojrzałości. Świadczy to o silnym zakorzenieniu idei kształcenia ustawicznego w Niemczech³⁴ oraz dużej drożności systemu kształcenia.

W przypadku rzemiosła francuskiego to zorganizowane jest ono, podobnie jak niemieckie, w formie samorządu gospodarczego. Z kolei w modelu brytyjskim rzemiosło nie ma sformalizowanej struktury samorządu gospodarczego. W model anglosaski wpisuje się również rzemiosło niderlandzkie, mające swoją reprezentację w postaci Rady Rzemiosła Niderlandzkiego.³⁵ Więcej danych dotyczących rzemiosła w Wielkiej Brytanii, Francji oraz Holandii w niniejszym opracowaniu: 2.10. POTENCJAŁ GOSPODARCZY RZEMIOSŁA.

2.6 DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA RZEMIOSŁA

Raport na temat nauki zawodu w rzemiośle jest opracowaniem własnym na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego (stan na styczeń 2020 r.) oraz Systemu Informacji Oświatowej. Prezentowane są dane za lata 2017-2019 w układzie terytorialnym w podziale na województwa i obrazują przygotowanie zawodowe uczniów oraz proces potwierdzania kwalifikacji zawodowych w systemie egzaminów czeladniczych i mistrzowskich. Izby rzemieślnicze zostały przyporządkowane do danego województwa zgodnie ze swoją siedzibą. Syntetyczny obraz kształcenia w rzemiośle sprowadza się do poniższych, kluczowych danych:

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem oraz R. Helmig, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Seminarium nt. kształcenia zawodowego w Niemczech, dostępny: www.lewiatan.pl (data wejścia na stronę.

³⁵ <https://craftscouncil.nl/en/over-ons/>

W roku **2019** liczba rzemieślniczych zakładów szkolących, zatrudniających uczniów–pracowników młodocianych w celu przygotowania zawodowego wynosiła **23 667** i zwiększyła się w porównaniu z rokiem 2018 o 1 832 zakłady.

W roku **2019** liczba uczniów-pracowników młodocianych zatrudnionych w zakładach rzemieślniczych w celu przygotowania zawodowego wynosiła **76 257** i wzrosła znacząco z racji „podwójnego rocznika” związanego ze zmianami w systemie edukacji w wyniku likwidacji gimnazjów. W stosunku do roku 2018 nastąpił wzrost o 18 713 pracowników młodocianych.

W roku **2019** liczba kandydatów, którzy przystąpili do **egzaminów czeladniczych** przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych spadła w porównaniu do roku 2018 o 1165, natomiast liczba kandydatów, którzy przystąpili do **egzaminów mistrzowskich** wzrosła o 181 kandydatów. A zatem z jednej strony odnotować należy trend spadkowy pod względem naboru do kształcenia w rzemiośle, czego „odłożonym w czasie” skutkiem jest mniejsza liczba egzaminów rzemieślniczych. Ale z drugiej strony, pozytywną informacją jest skromny wzrost liczby egzaminów mistrzowskich.

- w roku **2019** do **egzaminów czeladniczych** przystąpiło **27 942** osób, z których 25 505 uzyskało świadectwa czeladnicze.
- w roku **2019** do **egzaminów mistrzowskich** przystąpiło **2 606** osób, z czego 2484 uzyskało dyplomy mistrzowskie.

W **2019** roku odbyły się **734** kursy zawodowe zrealizowane przez izby rzemieślnicze, a wzięło w nich udział 7 676 uczestników. Z kolei **szkoleń zrealizowanych w 2019 roku** przez izby rzemieślnicze odbyło się 419 dla 8 120 uczestników.

W roku **2018** działało **38** rzemieślniczych szkół branżowych prowadzonych przez organizacje rzemieślnicze, a kształciło się w nich blisko 6 tys. uczniów.

Województwo	Izba Rzemieślnicza
dolnośląskie	Dolnośląska Izba Rzemieślnicza we Wrocławiu
kujawsko-pomorskie	Kujawsko-Pomorska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Bydgoszczy
lubelskie	Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie, Lubelska Izba Rzemieślnicza w Lublinie (n), Izba Rzemieślnicza Lubelszczyzny (n)
lubuskie	Izba Rzemiosła i Przedsiębiorców w Gorzowie Wielkopolskim, Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Zielonej Górze
łódzkie	Izba Rzemieślnicza w Łodzi
małopolskie	Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Nowym Sączu, Izba Rzemieślnicza oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Tarnowie, Małopolska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Krakowie
mazowieckie	Izba Rzemieślnicza Mazowska, Kurpi i Podlasia w Warszawie, Izba Rzemieślnicza w Wyszowie (n), Mazowiecka Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Warszawie, Izba Rzemiosła i Małej Przedsiębiorczości w Radomiu
opolskie	Izba Rzemieślnicza w Opolu
podkarpackie	Izba Rzemieślnicza w Rzeszowie
podlaskie	Izba Rzemieślnicza i Przedsiębiorczości w Białymstoku
pomorskie	Izba Rzemieślnicza w Gdańsku, Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości Pomorza Środkowego w Słupsku
śląskie	Beskidzka Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Bielsku-Białej, Częstochowska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości, Izba Rzemieślnicza oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Katowicach, Izba Rzemieślnicza w Rybniku (n)
świętokrzyskie	Izba Rzemieślników i Przedsiębiorców w Kielcach
warmińsko-mazurskie	Warmińsko-Mazurska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Olsztynie
wielkopolskie	Izba Rzemieślnicza w Kaliszu, Kaliska Izba Rzemieślnicza w Kaliszu (n), Krotoszyńska Izba Rzemieślnicza (n), Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu
zachodniopomorskie	Izba Rzemieślnicza Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie, Zachodniopomorska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Szczecinie (n)

(n) Izby Rzemieślnicze niezrzeszone w Związku Rzemiosła Polskiego

a) RZEMIEŚLNICZE ZAKŁADY SZKOLĄCE UCZNIÓW

Rzemieślnicze zakłady szkolące odgrywają bardzo ważną rolę w kształceniu branżowym, dostarczając na potrzeby rynku pracy wykwalifikowanych fachowców (pracowników, ale i przyszłych mistrzów oraz pracodawców). Wyposażają uczniów w odpowiednie kwalifikacje zawodowe, dzięki którym znajdą oni zatrudnienie i będą mogli wykonywać swój wyuczony zawód.

W roku 2019 liczba rzemieślniczych zakładów szkolących uczniów – zatrudniających młodocianych pracowników w celu przygotowania zawodowego wynosiła 23 667 i zwiększyła się w porównaniu z rokiem poprzednim **aż o 1 832 zakłady**. Wzrost liczby zakładów szkolących uczniów w 2019 roku w stosunku do lat poprzednich nastąpił niemal we wszystkich województwach, w 27 izbach rzemieślniczych.

Największy wzrost zanotowano w województwie wielkopolskim - przybyło 447 zakładów, w śląskim – 290 oraz małopolskim – 202 zakłady. Jedynie województwo świętokrzyskie odnotowało niewielki spadek w stosunku do roku 2018 - liczba zakładów zmniejszyła się tam o 3.

Najwięcej rzemieślniczych zakładów szkolących uczniów, zatrudniających młodocianych pracowników w celu przygotowania zawodowego, **w roku 2019 było w województwie wielkopolskim - 5 417**. Kolejnymi województwami pod względem liczebności rzemieślniczych zakładów były województwo śląskie - 3 578 oraz małopolskie - 2 084.

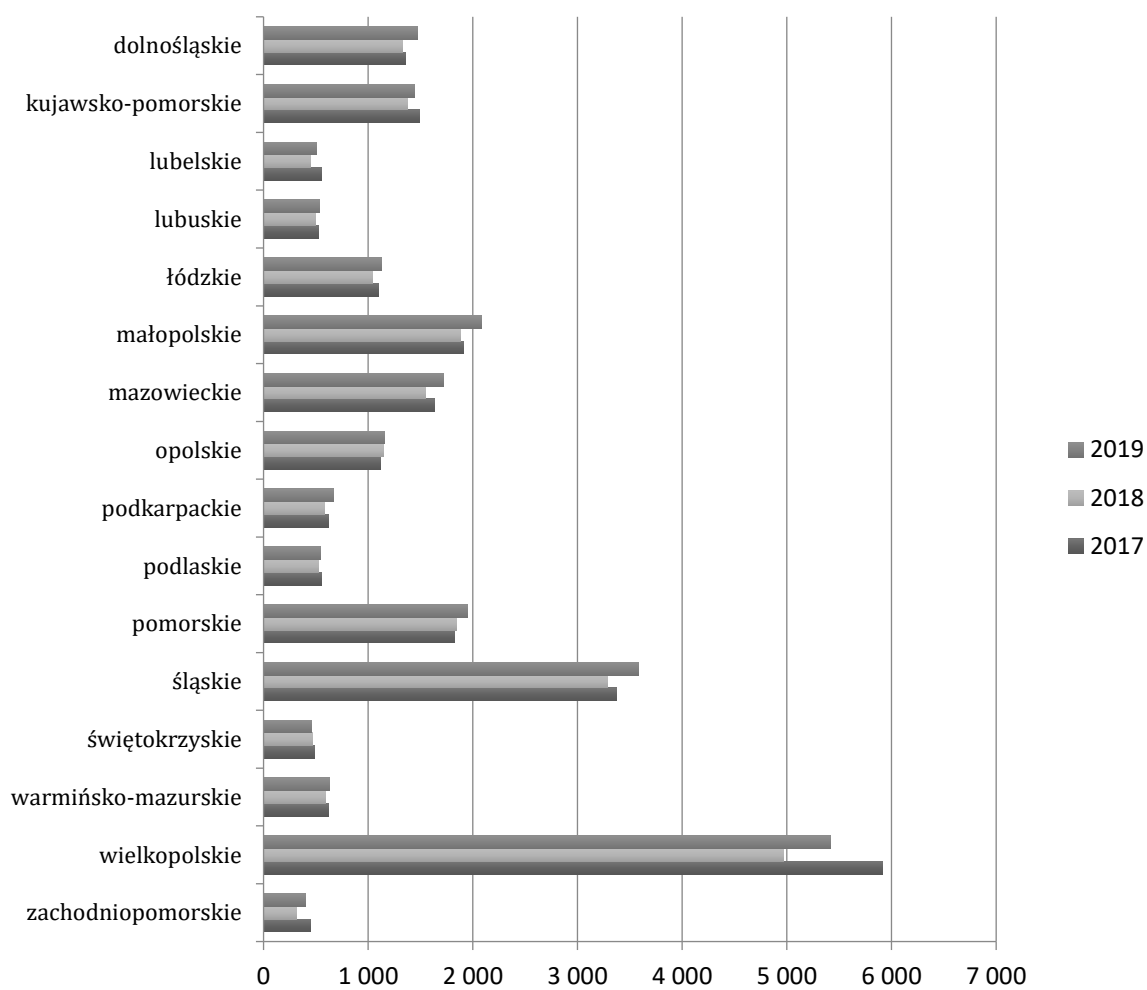
Jeśli chodzi o izbę rzemieślniczą z największą liczbą rzemieślniczych zakładów szkolących uczniów – zatrudniających młodocianych pracowników w celu przygotowania zawodowego w roku 2019 była to **Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu** - wykazująca **4 221** zakłady zrzeszone w cechach należących do WIR w Poznaniu. Z kolei Dolnośląska Izba Rzemieślnicza we Wrocławiu wykazuje 1467 zakładów rzemieślniczych szkolących uczniów, a Izba Rzemieślnicza oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Katowicach - 1 576. W porównaniu z rokiem poprzednim największy przyrost zakładów szkolących nastąpił w Wielkopolskiej Izbie Rzemieślniczej – przybyło 289 zakładów, Izbie Rzemieślniczej oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Katowicach – 153, a Izbie Rzemieślniczej w Kaliszu przybyły 144 zakłady.

Tabela 3. Rzemieślnicze zakłady szkolące uczniów – zatrudniające młodocianych pracowników w celu przygotowania zawodowego w latach 2017-2019

	Liczba rzemieślniczych zakładów szkolących uczniów – zatrudniających młodocianych pracowników w celu przygotowania zawodowego		
Województwo	2017	2018	2019
dolnośląskie	1 360	1 328	1 467
kujawsko-pomorskie	1 490	1 374	1 444
lubelskie	555	448	502
lubuskie	521	273	531
łódzkie	1 103	1 039	1 124
małopolskie	1 908	1 882	2 084
mazowieckie	1 632	1 548	1 716
opolskie	1 119	1 144	1 156
podkarpackie	620	580	673
podlaskie	555	528	541
pomorskie	1 821	1 840	1 944
śląskie	3 376	3 288	3 578
świętokrzyskie	484	463	460
warmińsko-mazurskie	618	588	627
wielkopolskie	5 910	4 970	5 417
zachodniopomorskie	444	315	403
	23 516	21 835	23 667

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

Wykres 1. Rzemieślnicze zakłady szkolące uczniów – zatrudniające młodocianych pracowników w celu przygotowania zawodowego w latach 2017-2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

b) ZATRUDNIANIE -MŁODOCIANYCH PRACOWNIKÓW W CELU PRZYGOTOWANIA ZAWODOWEGO

Nauka zawodu w rzemiośle to proces, w którym ważną rolę odgrywają zarówno pracodawcy, jak i szkoły branżowe. Celem nauki zawodu w miejscu pracy jest zdobycie wykształcenia na poziomie szkoły branżowej oraz kwalifikacji zawodowych, tj. świadectwa czeladniczego w wybranym zawodzie. Na naukę zawodu młodocianego pracownika zatrudnionego w celu przygotowania zawodowego składa się część praktyczna, czyli nauka zawodu u pracodawcy oraz doszkalać teoretyczne w szkole branżowej, na kursie doszkalającym lub u pracodawcy.

W roku **2019 liczba pracowników młodocianych** zatrudnionych w zakładach rzemieślniczych w celu przygotowania zawodowego wynosiła **76 257 i wzrosła znacząco z racji „podwójnego rocznika”** związanego ze zmianami w systemie edukacji w wyniku likwidacji gimnazjów. W stosunku do roku 2018 nastąpił wzrost aż o 18 713 pracowników młodocianych, a w stosunku do roku 2017 o 11 562. Wzrost liczby pracowników młodocianych w 2019 roku nastąpił we wszystkich województwach w 31 izbach rzemieślniczych. Największy wzrost zanotowano w województwie wielkopolskim - przybyło 3719 zatrudnionych pracowników, w śląskim – 2561, a w pomorskim przybyło 2360 pracowników.

Najwięcej młodocianych pracowników zatrudnionych w zakładach rzemieślniczych w celu przygotowania zawodowego było **w roku 2019 w województwie wielkopolskim - 16 140**. Kolejnym województwem pod względem liczebności młodocianych pracowników uczących się w rzemiośle było województwo śląskie z liczbą 10 067 zatrudnionych oraz pomorskie - 7 977.

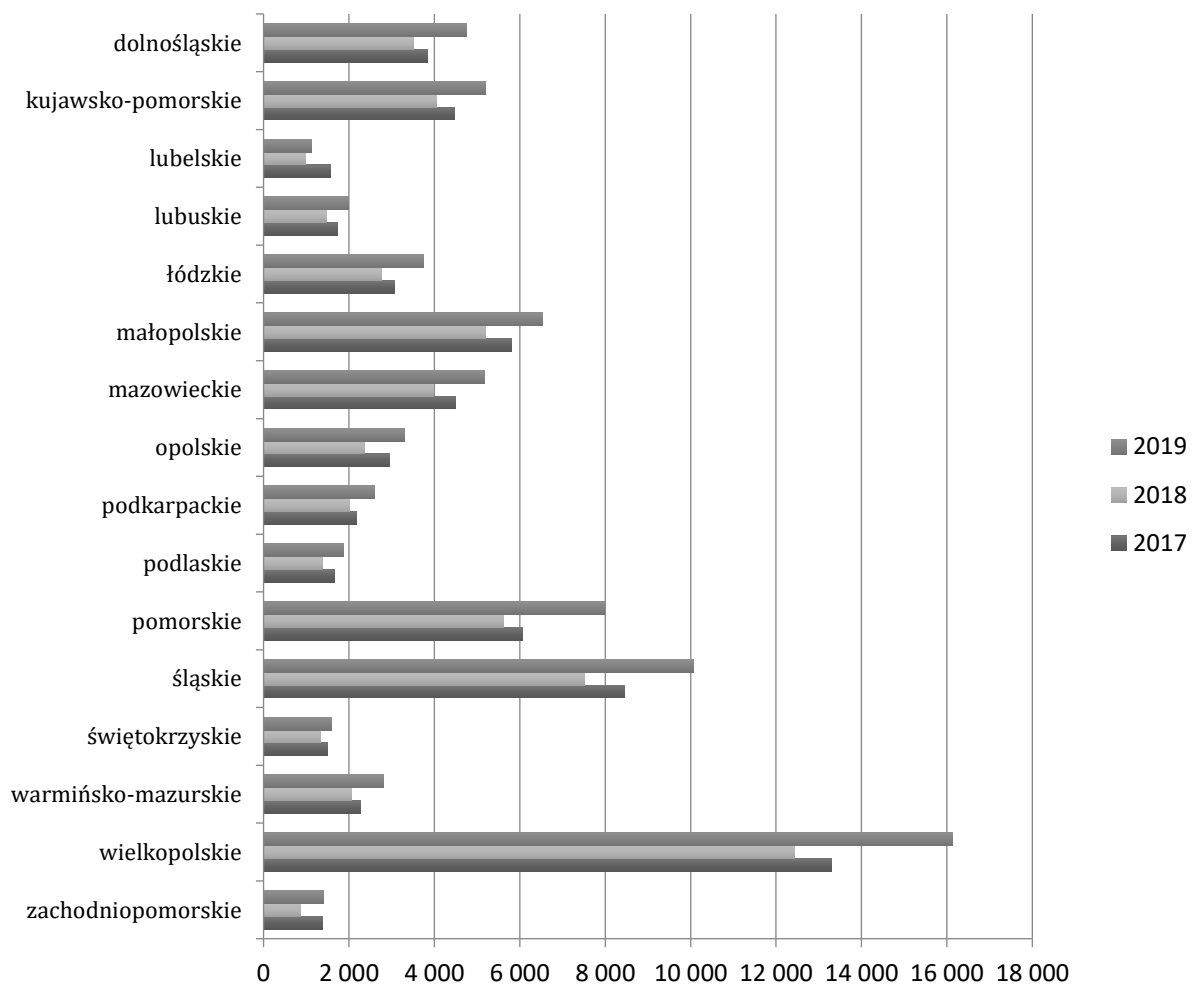
Jeśli chodzi o izby z największą liczbą uczniów - młodocianych pracowników zatrudnionych w zakładach rzemieślniczych w celu przygotowania zawodowego w roku 2019, była to **Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu - 12 436**, Izba Rzemieślnicza w Gdańsku - 5607, a także Kujawsko-Pomorska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Bydgoszczy – 5 200. W porównaniu z rokiem poprzednim największy wzrost zatrudnionych nastąpił w Wielkopolskiej Izbie Rzemieślniczej w Poznaniu – przybyło 2949 młodocianych pracowników, w Izbie Rzemieślniczej w Gdańsku – 1624 oraz w Izbie Rzemieślniczej oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Katowicach – przybyło 1454 młodocianych pracowników.

Tabela 4. Liczba pracowników młodocianych zatrudnionych w zakładach rzemieślniczych w celu przygotowania zawodowego w latach 2017-2019

Województwo	Liczba pracowników młodocianych zatrudnionych w zakładach rzemieślniczych w celu przygotowania zawodowego		
	2017	2018	2019
dolnośląskie	3 834	3 507	4 763
kujawsko-pomorskie	4 464	4 046	5 200
lubelskie	1 557	985	1 115
lubuskie	1 720	1 480	1 990
łódzkie	3 077	2 767	3 752
małopolskie	5 796	5 206	6 537
mazowieckie	4 491	3 973	5 162
opolskie	2 957	2 371	3 308
podkarpackie	2 177	2 007	2 586
podlaskie	1 665	1 388	1 876
pomorskie	6 053	5 617	7 977
śląskie	8 461	7 506	10 067
świętokrzyskie	1 494	1 337	1 593
warmińsko-mazurskie	2 280	2 070	2 799
wielkopolskie	13 296	12 421	16 140
zachodniopomorskie	1 373	863	1 392
	64 695	57 544	76 257

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

Wykres 2. Liczba pracowników młodocianych zatrudnionych w zakładach rzemieślniczych w celu przygotowania zawodowego w latach 2017 - 2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

Na rynku pracy liczy się nie tylko posiadanie wiedzy i umiejętności, ale także sposób ich doskonalenia. Bardzo ważne jest korzystanie z doświadczeń innych osób – w naturalnym środowisku pracy – zarówno przy nabywaniu kwalifikacji zawodowych, jak i przy rozwijaniu kompetencji społecznych. W 2019 roku 76 257 młodocianych pracowników zostało zatrudnionych w 23 667 zakładach rzemieślniczych w celu przygotowania zawodowego, z czego 69,46% stanowili mężczyźni. Ponadto zdecydowana większość młodocianych pracowników w zakładach rzemieślniczych w 2019 roku zatrudniona była w celu nauki zawodu – 75 505 osób, a tylko 752 osoby w celu przyuczenia zawodowego (z zakresu umiejętności wchodzących w zakres zawodu).

Tabela 5. Liczba młodocianych pracowników zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego w zakładach rzemieślniczych w 2019 roku

		Liczba młodocianych pracowników zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego w zakładach rzemieślniczych	
		w tym kobiety	w tym mężczyźni
nauka zawodu	75 505	32,38%	67,62%
przyuczenie	752	15,15%	84,85%
razem	76 257	30,54%	69,46%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

Dokształcanie teoretyczne młodocianych pracowników zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego w zakładach rzemieślniczych w 2019 roku odbywało się w dwóch formach tj. szkolnej z ilością 73 475 osób oraz pozaszkolnej – 1 660 osób.

Tabela 6. Dokształcanie teoretyczne młodocianych pracowników zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego w zakładach rzemieślniczych w 2019 roku

	Dokształcanie teoretyczne młodocianych pracowników zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego w zakładach rzemieślniczych
forma szkolna	73 475
forma pozaszkolna	1 660

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

c) EGZAMINY CZELADNICZE I MISTRZOWSKIE PRZED KOMISJAMI EGZAMINACYJNYMI IZB RZEMIEŚLNICZYCH

W roku 2019 liczba kandydatów, którzy przystąpili do **egzaminów czeladniczych** przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych, spadła w porównaniu do roku poprzedniego o 1165, natomiast liczba kandydatów, którzy przystąpili do **egzaminów mistrzowskich**, wzrosła o liczbę 181 kandydatów.

W roku 2019 do egzaminów czeladniczych przystąpiło 27 942 osób, z których 25 505 uzyskało świadectwa czeladnicze. Najwięcej egzaminów czeladniczych przeprowadzono w województwie wielkopolskim – 4 664 osoby. Kolejnym województwem pod względem liczby kandydatów, którzy przystąpili do egzaminów czeladniczych było województwo lubelskie z liczbą 3 485 osób oraz województwo śląskie – 2 942 osoby. W porównaniu z rokiem poprzednim największy przyrost kandydatów nastąpił w województwie lubelskim, bo o aż 825, a największy spadek w województwie podkarpackim o 425 kandydatów. Jeśli chodzi o izbę rzemieślniczą z największą liczbą kandydatów, którzy przystąpili do egzaminów czeladniczych przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych w roku 2019 była to **Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu – 3 449**, następnie Izba Rzemieślnicza w Rzeszowie – 1 615 oraz Kujawsko-Pomorska Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Bydgoszczy – 1 464. W porównaniu z rokiem poprzednim największy przyrost kandydatów nastąpił w Izbie Rzemieślniczej Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie, bo o aż 184, a największy spadek w Izbie Rzemieślniczej w Rzeszowie o 184 kandydatów.

W roku 2019 do egzaminów mistrzowskich przystąpiło 2 606 osób, z czego 2484 uzyskało dyplomy mistrzowskie. Do egzaminu mistrzowskiego najwięcej kandydatów przystąpiło w województwie wielkopolskim - 331 osób. Kolejnymi województwami pod względem liczby kandydatów, którzy przystąpili do egzaminów mistrzowskich, było województwo zachodniopomorskie – 318 osób oraz województwo śląskie – 297 osób. W porównaniu z rokiem poprzednim największy przyrost kandydatów nastąpił w województwie zachodniopomorskim, bo o aż 73, a największy spadek w województwie śląskim - o 139 kandydatów. Jeśli chodzi o izbę rzemieślniczą z największą liczbą kandydatów, którzy przystąpili do egzaminów mistrzowskich przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych w roku 2019 była to **Izba Rzemieślnicza Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie – 197**, następnie Izba Rzemieślnicza oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości

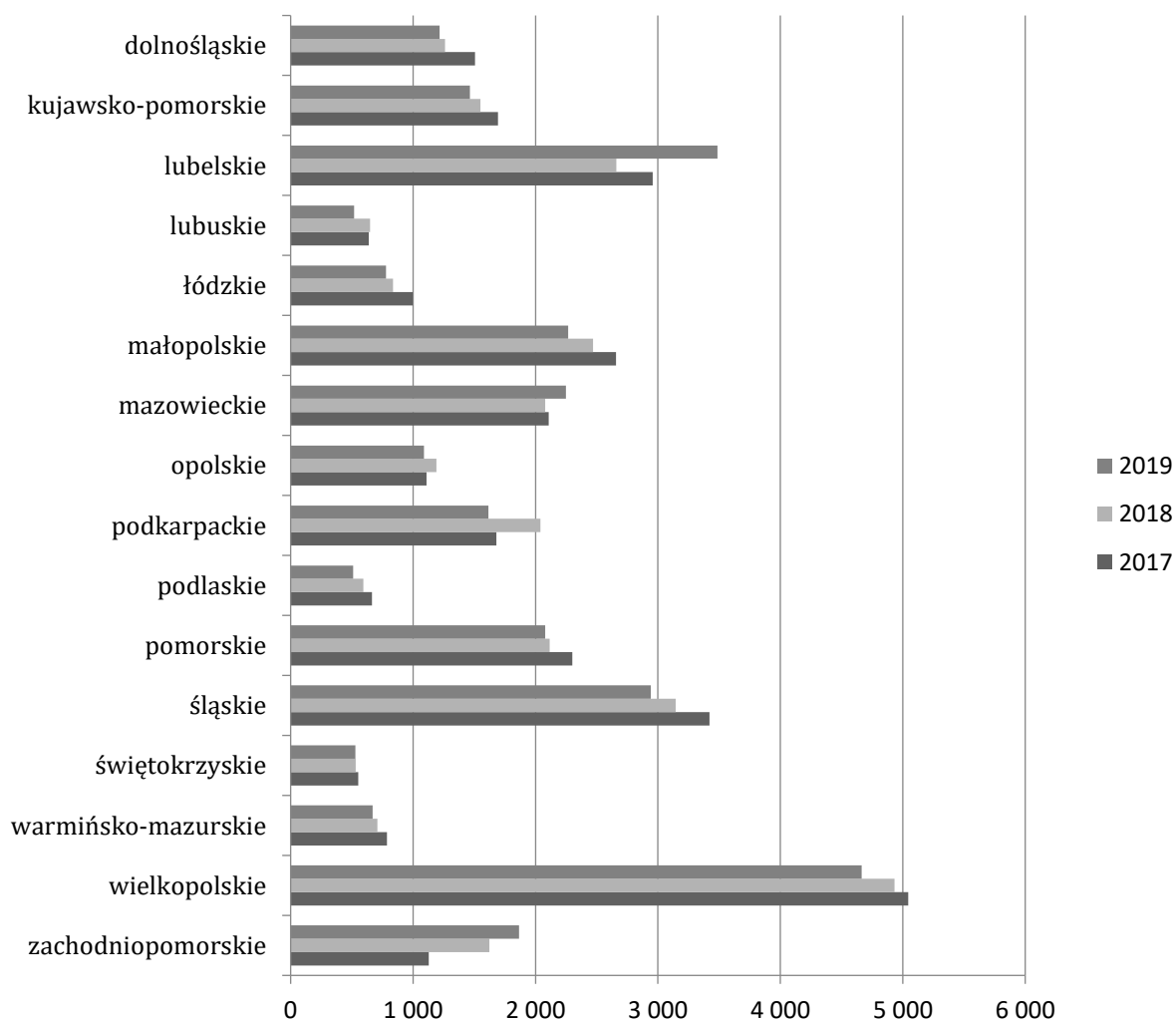
w Katowicach – 181, oraz Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu – 155. W porównaniu z rokiem poprzednim największy przyrost kandydatów nastąpił, podobnie jak w przypadku egzaminów czeladniczych, w Izbie Rzemieślniczej Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie, bo o aż 75, a największy spadek – w Izbie Rzemieślniczej oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Katowicach o 182 kandydatów.

Tabela 7. Liczba kandydatów, którzy przystąpili do egzaminów czeladniczych i mistrzowskich przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych w latach 2017-2019

Województwo	Liczba kandydatów, którzy przystąpili do egzaminów czeladniczych i mistrzowskich przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych					
	2017		2018		2019	
	Egzamin czeladniczy	Egzamin mistrzowski	Egzamin czeladniczy	Egzamin mistrzowski	Egzamin czeladniczy	Egzamin mistrzowski
dolnośląskie	1 505	134	1 260	156	1 217	120
kujawsko-pomorskie	1 693	106	1 549	53	1 464	82
lubelskie	2 957	241	2 660	217	3 485	281
lubuskie	637	99	648	127	519	93
łódzkie	997	94	837	42	779	65
małopolskie	2 658	233	2 471	208	2 267	232
mazowieckie	2 109	228	2 078	196	2 248	218
opolskie	1 111	93	1 191	90	1 090	89
podkarpackie	1 680	115	2 040	125	1 615	131
podlaskie	663	54	595	32	511	48
pomorskie	2 300	159	2 116	126	2 078	165
śląskie	3 421	438	3 145	436	2 942	297
świętokrzyskie	551	91	531	86	528	103
warmińsko-mazurskie	786	39	708	40	670	33
wielkopolskie	5 045	294	4 933	293	4 664	331
zachodniopomorskie	1 129	143	1 623	245	1 865	318
	29 242	2 561	28 385	2 472	27 942	2 606

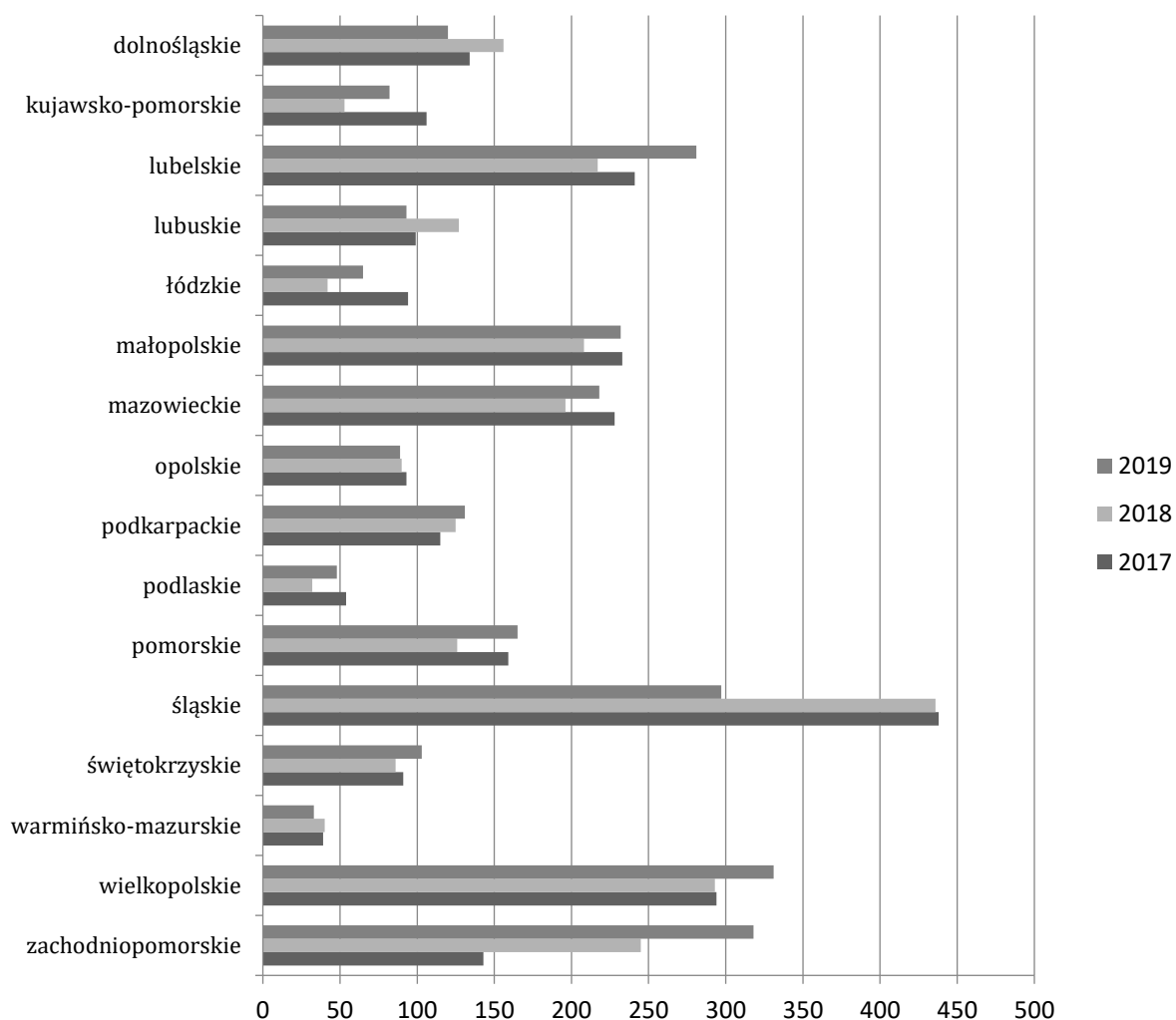
Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

Wykres 3. Liczba kandydatów, którzy przystąpili do **egzaminów czeladniczych** przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych w latach 2017 – 2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

Wykres 4. Liczba kandydatów, którzy przystąpili do **egzaminów mistrzowskich** przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych w latach 2017 – 2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

W roku 2019 do egzaminów czeladniczych przystąpiło 20 188 absolwentów nauki zawodu, w tym 70,84% stanowili mężczyźni. Wynik pozytywny z egzaminu uzyskało 17 903 osób. Natomiast jako kandydaci z wolnego wyboru do egzaminów czeladniczych przystąpiło 7 754 osób, w tym tylko 47,66% stanowili mężczyźni. Egzaminu nie zdały 152 osoby.

Tabela 8. Egzaminy czeladnicze przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych w 2019

Egzaminy czeladnicze					
			razem	w tym kobiety	w tym mężczyźni
Absolwenci nauki zawodu	pozytywnie	17 903	20 188	29,16%	70,84%
	negatywnie	2 285			
Kandydaci z wolnego naboru	pozytywnie	7 602	7 754	52,34%	47,66%
	negatywnie	152			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

W roku 2019 do egzaminów mistrzowskich przystąpiło 2 606 osób, w tym 71,56% stanowili mężczyźni. Wynik pozytywny z egzaminu uzyskało 2 484 osoby.

Tabela 9. Egzaminy mistrzowskie przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych w 2019

Egzaminy mistrzowskie					
			razem	w tym kobiety	w tym mężczyźni
pozytywnie	2 484		2 606	28,74%	71,56%
negatywnie	122				

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

W roku 2019 do egzaminów sprawdzających przystąpiły 3 403 osoby (po ukończeniu kształcenia ustawicznego w formie pozaszkolnej z zakresu umiejętności wchodzących w zakres zawodu, którego dotyczy egzamin), w tym 50,08% stanowili mężczyźni. Wynik pozytywny z egzaminu uzyskały 3 383 osoby.

Tabela 10. Egzaminy sprawdzające przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych w 2019

Egzaminy sprawdzające				
		razem	w tym kobiety	w tym mężczyźni
pozytywnie	3 383	3 403	49,92%	50,08%
negatywnie	20			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

Egzaminy czeladnicze i mistrzowskie przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych – to potwierdzenie kwalifikacji zawodowych, które wyznaczają pracownikowi jego status na rynku pracy oraz pozycję zawodową. Kwalifikacje zawodowe przesądzają o przydziale zadań i funkcji zawodowych. Podstawą prawną systemu egzaminów czeladniczych i mistrzowskich jest ustawa z dnia 22 marca 1989 roku o rzemiośle oraz wydane na podstawie zawartej w niej delegacji rozporządzenie Ministra Edukacji.

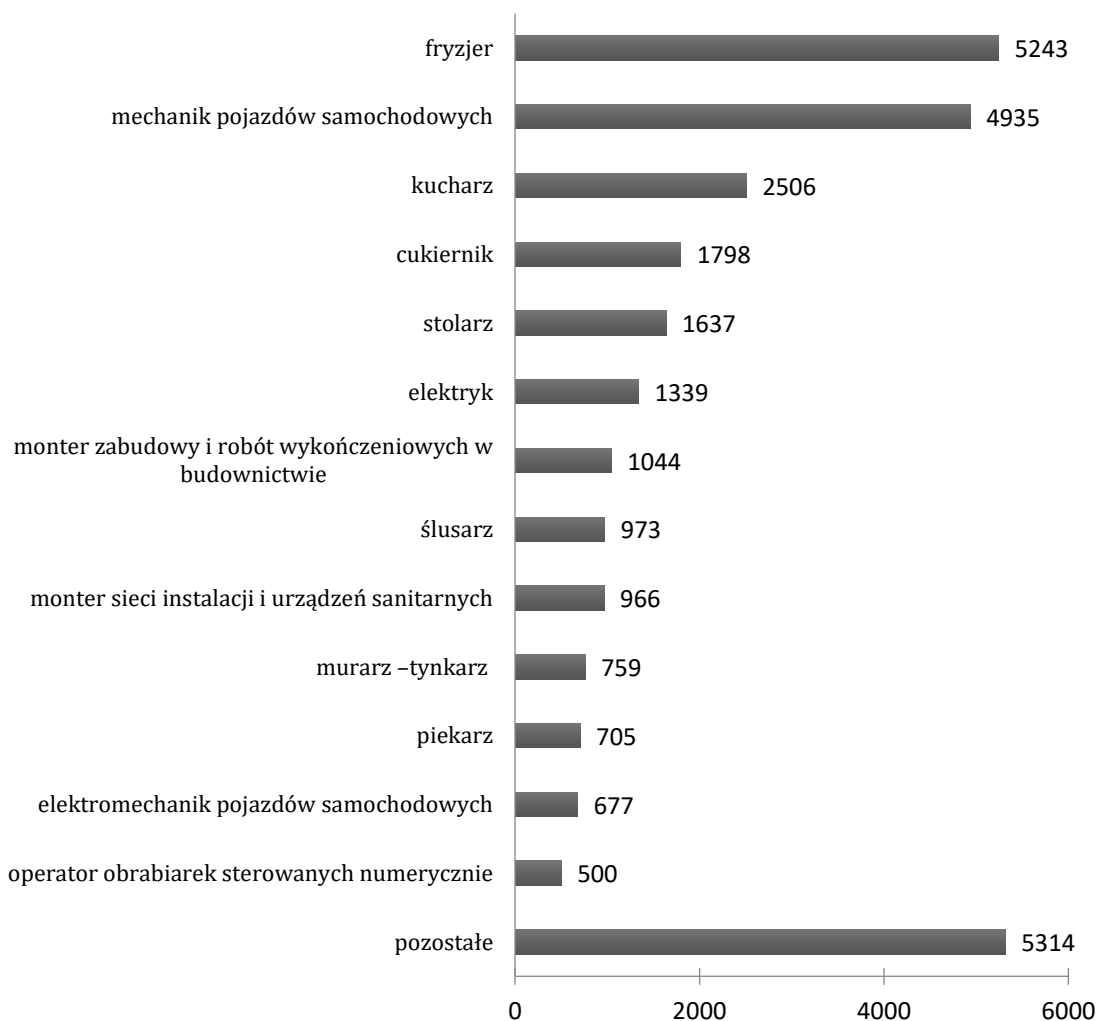
Egzaminy czeladnicze i mistrzowskie przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych są dostępne dla różnych kategorii kandydatów, tj. zarówno absolwentów nauki zawodu u rzemieślnika, jak też osób poszukujących możliwości potwierdzenia nabytych umiejętności zawodowych. Najwięcej egzaminów czeladniczych w 2018 roku odbyło się w zawodach: **fryzjer - 5243 egzaminy, mechanik pojazdów samochodowych - 4935 egzaminy oraz kucharz - 2506 egzaminów**. Na kolejnych miejscach uplasował się cukiernik (1798), stolarz (1637), elektryk (1339), monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie (1044), ślusarz (973), monter sieci instalacji i urządzeń sanitarnych (966), murarz-tylnik (759), piekarz (705), elektromechanik pojazdów samochodowych (677) oraz operator obrabiarek sterowanych numerycznie (500). Wszystkie zawody z liczbą egzaminów czeladniczych zostały przedstawione w tabeli nr 5 poniżej. W porównaniu z rokiem poprzednim największy przyrost kandydatów nastąpił w województwie małopolskim, bo o aż 88, a największy spadek – w województwie śląskim o 139 kandydatów.

Tabela 11. Liczba egzaminów czeladniczych przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych według zawodów w 2018 roku

Liczba egzaminów czeladniczych przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych według zawodów	
zawód	liczba egzaminów
fryzjer	5 243
mechanik pojazdów samochodowych	4 935
kucharz	2 506
cukiernik	1 798
stolarz	1 637
elektryk	1 339
monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	1 044
ślusarz	973
monter sieci instalacji i urządzeń sanitarnych	966
murarz –tynkarz	759
piekarz	705
elektromechanik pojazdów samochodowych	677
operator obrabiarek sterowanych numerycznie	500
pozostałe	5 314

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

Wykres 5. Liczba egzaminów czeladniczych przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych według zawodów w 2018 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

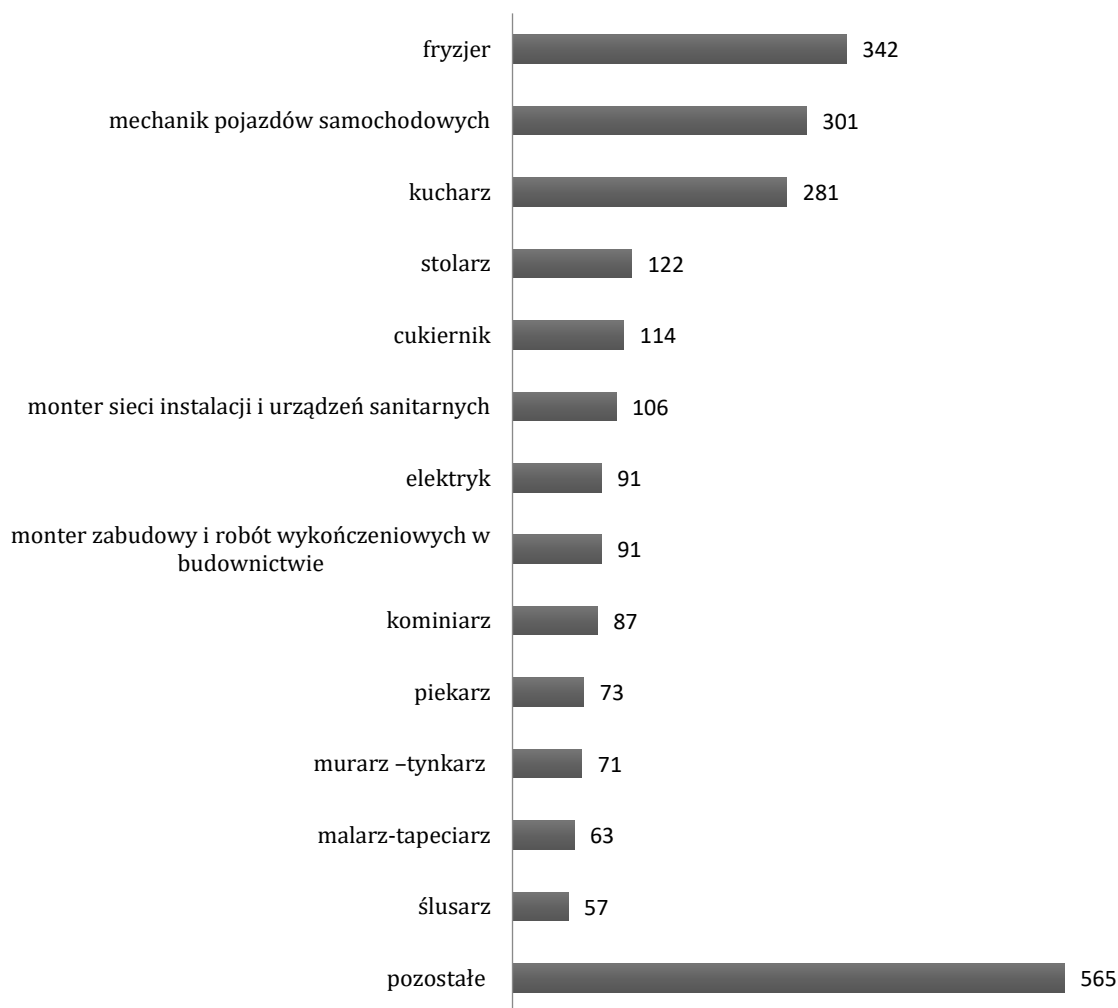
Najwięcej egzaminów mistrzowskich w 2018 roku odbyło się w zawodach: **fryzjer - 342 egzaminy, mechanik pojazdów samochodowych - 301 egzaminów oraz kucharz - 281 egzaminów**. Na kolejnych miejscach uplasował się stolarz (122), cukiernik (114), monter sieci instalacji i urządzeń sanitarnych (106), monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie (91), elektryk (91), kominiarz (87), piekarz (73), murarz-tynkarz (71), malarz-tapeciarz (63) oraz ślusarz (57).

Tabela 12. Liczba egzaminów mistrzowskich przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych według zawodów w 2018 roku

Liczba egzaminów mistrzowskich przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych według zawodów	
Zawód	liczba egzaminów
fryzjer	342
mechanik pojazdów samochodowych	301
kucharz	281
stolarz	122
cukiernik	114
monter sieci instalacji i urządzeń sanitarnych	106
elektryk	91
monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	91
kominiarz	87
piekarz	73
murarz –tynkarz	71
malarz-tapeciarz	63
ślusarz	57
pozostałe	565

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

Wykres 6. Liczba egzaminów mistrzowskich przed komisjami egzaminacyjnymi izb rzemieślniczych według zawodów w 2018 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

d) DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA IZB RZEMIEŚLNICZYCH

Poniższa tabela przedstawia doskonalenie zawodowe młodocianych pracowników zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego w zakładach rzemieślniczych w 2019 roku. Jeśli chodzi o kursy zawodowe zrealizowane przez izby rzemieślnicze, odbyły się w roku 2019 734, a wzięło w nich udział 7 676 uczestników. Z kolei szkoleń zrealizowanych przez izby rzemieślnicze odbyło się 419 dla 8 120 uczestników.

Tabela 13. Doskonalenie zawodowe młodocianych pracowników zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego w zakładach rzemieślniczych w 2019 roku - liczba kursów zawodowych zrealizowanych przez izby rzemieślnicze

	Doskonalenie zawodowe młodocianych pracowników zatrudnionych w celu przygotowania zawodowego w zakładach rzemieślniczych	
	kursy zawodowe zrealizowane przez izby rzemieślnicze	szkolenia zrealizowane przez izby rzemieślnicze
liczba kursów/szkoleń	734	419
liczba uczestników	7 676	8 120

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

e) SZKOŁY I CENTRA KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO PROWADZONE PRZEZ ORGANIZACJE RZEMIEŚLNICZE

Tabela 14. Szkoły i centra kształcenia zawodowego prowadzone przez organizacje rzemieślnicze w 2018 roku

Województwo	Szkoły i centra kształcenia zawodowego prowadzone przez organizacje rzemieślnicze	Liczba uczniów (w bieżącym roku szkolnym)	Liczba absolwentów szkoły
dolnośląskie	Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I Stopnia im. Stanisława Palucha	173	468
	Branżowa Szkoła I Stopnia Cechu Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości w Bielawie	20	0

	Szkoła Podstawowa z Oddziałami Przysposabiającymi do Pracy Cechu Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości w Bielawie	5	0
	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Cechu Rzemiosł Różnych i Małej Przedsiębiorczości w Bielawie	39	369
kujawsko-pomorskie	Branżowa Szkoła I Stopnia Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Bydgoszczy	407	691
	Branżowa Szkoła I Stopnia Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Grudziądzu	224	218
	Zespół Szkół Zawodowych Rzemiosła Rzemieślnicza Szkoła Branżowa I Stopnia w Inowrocławiu	203	322
lubelskie	Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I Stopnia w Łukowie	108	650
	Branżowa Szkoła Rzemieślnicza I Stopnia (Zespół Szkół Rzemiosła i Przedsiębiorczości im. Jana Kilińskiego)	279	85
	Rzemieślnicze Technikum Wielozaawodowe im. Jana Kilińskiego (Zespół Szkół Rzemiosła i Przedsiębiorczości im. Jana Kilińskiego)	17	0
	Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I Stopnia w Zamościu	265	938
	Branżowa Szkoła Rzemiosł Różnych I Stopnia w Zamościu	170	555
	Branżowa Szkoła Rzemieślnicza I Stopnia	135	1216
Lubuskie	Lubuska Akademia Rzemiosła (Branżowa Szkoła I Stopnia)	58	36
	Lubuska Akademia Rzemiosła Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych	38	0
Łódzkie	Rzemieślnicza Szkoła Branżowa I Stopnia w Rawie Mazowieckiej	30	15
	Branżowa Szkoła Rzemiosła I Stopnia w Łodzi (projekt w trakcie realizacji)		
małopolskie	Branżowa Szkoła I Stopnia w Krynicy -	98	375

	Zdroju Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Nowym Sączu		
	Zawodowa Szkoła Branżowa I Stopnia Cechu Rzemiosł Różnych w Nowym Targu	110	899
	Branżowa Szkoła I Stopnia Cechu Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości w Zakopanem	209	183
	Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I Stopnia im. Świętego Józefa Cechu Rzemiosł Różnych i Przedsiębiorczości	246	2341
	Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I Stopnia w Złockiem	35	490
	Branżowa Szkoła I Stopnia Cechu Rzemiosła i Przedsiębiorczości im. Św. Józefa w Limanowej	157	709
	Branżowa Szkoła I Stopnia Cechu Rzemiosł i Przedsiębiorczości im. J. Kilińskiego w Gorlicach	82	455
	Liceum Ogólnokształcące dla dorosłych (zespół szkół „Pomorskie Szkoły Rzemiosł”)	19	0
	Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I Stopnia w Tarnowie	270	902
	Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I Stopnia Małopolskiej Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Krakowie	144	12
podkarpackie	Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I Stopnia im. Bł. Karoliny Kózkówny w Piłźnie	199	478
	Branżowa Szkoła I Stopnia w Jodłowej	19	0
podlaskie			
pomorskie	Branżowa Szkoła I Stopnia „Rzemiosło” w Słupsku	60	0
	Branżowa Szkoła I Stopnia nr 1 (zespół szkół „Pomorskie Szkoły Rzemiosł”)	173	401
	Technikum Nr 1 (zespół szkół „Pomorskie Szkoły Rzemiosł”)	456	476
	Niepubliczna Szkoła Rzemiosła w Wejherowie (Branżowa Szkoła I Stopnia)	417	816

Śląskie	Rzemieślnicza Branżowa Szkoła I Stopnia w Katowicach	158	177
wielkopolskie	Rzemieślnicza Szkoła Zawodowa Cechu Rzemiosł Różnych w Koninie - Branżowa Szkoła I Stopnia	223	144
	Rzemieślnicza Szkoła Branżowa I Stopnia w Wągrowcu	86	22
	Cechowa Szkoła Rzemieślnicza w Gnieźnie (Branżowa Szkoła I Stopnia) prowadzona przez Cech Rzemiosła i Małej Przedsiębiorczości w Gnieźnie	118	0
zachodniopomorskie	Branżowa Szkoła I Stopnia w Maszewie	51	31
	Branżowa Szkoła I Stopnia w Kamiennym Moście	50	16

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Informacji Oświatowej Związku Rzemiosła Polskiego

Z powyższych danych wynika, że w roku 2018 działało 39 rzemieślniczych szkół zawodowych prowadzonych przez organizacje rzemieślnicze, a kształciło się w nich blisko 6 tys. uczniów. W szkołach tych zatrudnienie znajduje 1132 nauczycieli. Do tej pory mury rzemieślniczych szkół opuściło ponad 14 tys. absolwentów.

2.7. ORGANIZACJE RZEMIEŚLNICZE JAKO PARTNER STRATEGICZNY PAŃSTWA

W wyniku przemian ustrojowych w 1989 roku uchwalono ustawę o rzemiośle, która zastąpiła ustawę o wykonywaniu i organizacji rzemiosła. Związek Rzemiosła Polskiego (dalej: Związek) uzyskał status organizacji samorządu zawodowego rzemiosła i związku pracodawców. W myśl nowej ustawy zadaniem Związku było zapewnienie zrzeszonym w nim na zasadach dobrowolności organizacjom pomocy w realizacji zadań statutowych, rozwijanie działalności społeczno-zawodowej oraz reprezentowanie interesów rzemiosła w kraju i za granicą. Wzmocnieniu uległy zadania z zakresu oświaty zawodowej. Zgodnie z art.3 ust. 4 ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle (Dz.U. z 2020 r. poz. 2159) Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, po zasięgnięciu opinii Związku Rzemiosła Polskiego, określi w drodze rozporządzenia, warunki powoływania komisji egzaminacyjnych izb rzemieślniczych warunki dopuszczania do egzaminu i sposób jego przeprowadzania, wysokość wynagrodzenia członków komisji, warunki i tryb wydawania oraz wzory świadectw czeladniczych i dyplomów mistrzowskich, zaświadczeń o zdaniu egzaminu sprawdzającego suplementów do świadectw

czeladniczych i dyplomów mistrzowskich (Europass), umieszczenie znaków graficznych informujących o poziomie Polskiej Ramy Kwalifikacji, o których mowa w art. 10 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz.U. z 2020 r. poz. 226), a także sposobów wydawania duplikatów i dokonywania legalizacji dokumentów przeznaczonych do obrotu z zagranicą oraz wysokość odpłatności za wykonywanie tych czynności. Nowym obowiązkiem stało się propagowanie zasad etyki zawodowej i rzetelnego wykonywania zawodu. W grudniu 1989 roku V Krajowy Zjazd Delegatów Rzemiosła zmienił nazwę Centralnego Związku Rzemiosła na Związek Rzemiosła Polskiego.³⁶

Związek Rzemiosła Polskiego jest pełnoprawnym partnerem dialogu społecznego (ustawa z 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego). Jako organizacja pracodawców reprezentuje **na forum Rady Dialogu Społecznego interesy mikro, małych i średnich firm – nie tylko członków organizacji, ale również całego sektora MŚP**. Związek jest reprezentowany we wszystkich zespołach problemowych RDS oraz w działających poza nią zespołach branżowych ds. budownictwa oraz ds. ochrony zdrowia, a także w Wojewódzkich Radach Dialogu Społecznego (WRDS). Dzięki temu głos sektora MŚP jest uwzględniany we wszystkich obszarach problemowych, zarówno na poziomie ogólnokrajowym, regionalnym jak i lokalnym. Partnerstwo jest realizowane poprzez stałą współpracę z organami władzy administracji państwowej i samorządowej, agendami, organizacjami rządowymi i pozarządowymi oraz organizacjami zrzeszającymi przedsiębiorców. Ważnym celem realizowanym przez Związek Rzemiosła Polskiego, poprzez udział w procesie dialogu społecznego, jest stworzenie w Polsce silnego, nowoczesnego samorządu gospodarczego.³⁷

2.8. ODDZIAŁYWANIE SPOŁECZNE

Tematyka kształcenia dualnego w rzemiośle dotyczy dużej skali procesów społecznych i gospodarczych, a tym samym wykracza poza kwestie dotyczące ściśle systemu edukacji. Kluczowym powodem takiego stanu rzeczy jest to, że istotą kształcenia dualnego jest zaangażowanie pracodawców w proces edukacji w sposób równoprawny ze szkołą. To pociąga za sobą konsekwencje instytucjonalne, ale również społeczne, gdyż poszczególne firmy, ale także reprezentujące je organizacje zostają włączone w proces kształcenia zawodowego. Istotnym wymiarem funkcjonowania kształcenia dualnego, w które

³⁶ *Historia. Wykonując rzemiosło stajemy się rzemieślnikami /Fabricando fabri fimus/*, opracowanie Związku Rzemiosła Polskiego.

³⁷ Rada Dialogu Społecznego, materiał Związku Rzemiosła Polskiego.

zaangażowane są w Polsce organizacje rzemieślnicze: cechy i izby, jest zatem m. in. generowanie zasobów **kapitału społecznego**.³⁸

System dualny kształcenia zawodowego w rzemiośle z racji bezpośredniego zaangażowania firm i zrzeszających ich organizacji jest dopasowany do sytuacji rynkowej odnośnie zapotrzebowania na specjalistów o określonych kwalifikacjach. W ten sposób też kreowane są nowe kierunki kształcenia³⁹. Dzięki temu wskaźnik NEET (odsetek młodych ludzi z problemami związanymi z przejściem ze szkoły do pracy) w krajach niemieckojęzycznych, w których funkcjonuje dualny system kształcenia zawodowego, jest o połowę niższy niż w Polsce czy Francji, gdzie przedsiębiorstwa mają zdecydowanie ograniczony wpływ na funkcjonowanie szkolnictwa⁴⁰. Jest to istotna korzyść wynikająca z wdrożenia tego modelu edukacji.

Kraje, w których wdrożono edukację dualną, wyróżniają się pozytywnie, jeśli chodzi o poziom bezrobocia oraz czas poszukiwania pracy przez młodych ludzi, w porównaniu do krajów UE nieposiadających takiego modelu kształcenia. Wśród państw, gdzie funkcjonuje system dualny, wskaźniki gospodarcze znajdują się na stabilnym, zadowalającym poziomie. Są to między innymi Austria, Dania, Holandia oraz Szwajcaria⁴¹. Co więcej, jeśli chodzi o niemiecki rynek niemalże połowa młodych kobiet i mężczyzn, którzy zostali wykształceni w zawodach rzemieślniczych, pozostają w wyuczonym zawodzie. Zdecydowanie częściej decydują się pracować w swoim fachu niż osoby, które uzyskały inne wykształcenie zawodowe. Ponadto, około jedna trzecia czeladników dąży do dalszego doksztalcania się. W porównaniu do innych osób czynnych zawodowo, czeladnicy natrafiają na mniejsze trudności związane z znalezieniem miejsca pracy. Warto również zauważyć także, że osoby z tytułem czeladniczym częściej wykorzystują uzyskane kwalifikacje w swoim miejscu pracy. Nabyte przez nich umiejętności częściej zostają wykorzystane w praktyce, aniżeli w przypadku innych osób czynnych zawodowo⁴².

Realizowanie nauki zawodu w rzemiośle bardzo pozytywnie wpływa na przejście z systemu edukacji na rynek pracy, jak również pozytywnie oddziałuje na dostosowanie pracowników do zmian technologicznych i strukturalnych w gospodarce. Nauka w miejscu pracy umożliwia podjęcie w naturalny sposób obowiązków zawodowych.

³⁸ Na podstawie: K. Bondyra, *Kształcenie zawodowe osób z niepełnosprawnościami w rzemiośle*, 2020, w druku.

³⁹ M. Mazik-Gorzelańczyk, *Kształcenie zawodowe w Polsce w perspektywie zmian i potrzeb gospodarki*, Fundacja Friedricha Eberta, Warszawa 2016, s. 26

⁴⁰ A. Łada, *Rynek pracy wyzwaniem, Kształcenie zawodowe szansą*, Fundacja Konrada Adenauera Warszawa 2017, s. 11

⁴¹ W. D. Greinert, Stefan Wolf, *Die Berufsschule – radikale Neuorientierung oder Abstieg zur Restschule?*, Universitätsverlag der TU Berlin, 2013, ISBN 978-3-7983-2628-6, s. 14.

⁴² M. Ebbinghaus, F.H. Esser, *Berufliche Bildung im Handwerk. Entwicklungen und Herausforderungen im Kontext von Digitalisierung und demografischem Wandel*, BIBB, Bonn 2017, ISBN 978-3-945981-78-8, s. 19.

W przypadku kształcenia w rzemiośle należy także wskazać inne korzyści społeczne, które są dostrzegane w krajach realizujących kształcenie dualne. Poprzez nie rozumie się efekt pokoleniowy (wpływ osób o dłuższym stażu zawodowym na rozwój umiejętności), związki edukacji ze zdrowiem oraz spójność społeczną (zmniejszenie rozwarstwienia społecznego). Do korzyści społecznych zalicza się również włączenie społeczne poprzez edukację kategorii społecznych zagrożonych marginalizacją społeczną, jak osoby z niepełnosprawnością.

Jednakże w przypadku Polski potencjał rzemiosła – w zakresie jako potencjalnego miejsca edukacji zawodowej oraz pracy dla osób z niepełnosprawnością – nie jest w pełni wykorzystany. Dzieje się tak z powodu braku wdrożenia postulatu nadawania tytułu „młodszego” lub „pomocnika czeladnika” jako najniższego stopnia kwalifikacji zawodowych w rzemiośle. Postulat ten pojawił się jako próba wyjścia naprzeciw potrzebom osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim. Wciąż pozostaje w sferze projektów, pomimo iż został sformułowany w latach 90. XX w. W stanowisku Związku Rzemiosła Polskiego, jakie zajął on w 2018 roku w sprawie projektowanych zmian w prawie oświatowym, wskazano na potrzebę wprowadzenia egzaminu sprawdzającego w ramach egzaminu czeladniczego, którego zdanie wiązałoby się z wydaniem zaświadczenia, spełniającego wymogi określone dla wniosków składanych przez pracodawców ubiegających się o dofinansowanie części kosztów kształcenia. Postulat ten opierał się na założeniu, że w ten sposób rozwijałoby się kolejną ścieżkę możliwości uzyskiwania kwalifikacji przez kształcące się w rzemiośle osoby z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, a w konsekwencji zwiększałoby to ich możliwości zatrudnienia⁴³.

Tymczasem problem powraca rokrocznie, gdy rozpoczyna się sesja egzaminacyjna. Wtedy uwidacznia się bariera, której niektórzy kandydaci na czeladników nie mogą przejść: „(...) uczący ich rzemieślnicy potwierdzają, że część praktyczną opanowali znakomicie. Są świetni manualnie, chętni do pracy, ale zupełnie nie radzą sobie z teorią, która jest bezwzględnie wymagana do zdobycia tytułu czeladnika”.⁴⁴

Jednakże problemy pracodawców rzemieślników, którzy dostrzegają potrzeby osób z niepełnosprawnością, są niezmiennie sygnalizowane od kilkadziesiątu wręcz lat: „Przy obecnych rozwiązaniach prawnych pracodawca-mistrz szkolący, który bierze na siebie trud wykształcenia takiej osoby, z góry skazany jest na porażkę. Wiadomo, że nie skorzysta z premii finansowej należnej za wykształcenie ucznia, a co gorsza będzie musiał

⁴³ Stanowisko Związku Rzemiosła Polskiego w sprawie zmian wynikających z projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo oświatowe i ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (projekt przekazany do konsultacji w dniu 26 czerwca 2018 r.).

⁴⁴ M. Rutkowska-Kalisz, *Na co komu pomocnik czeladnika?*, „Wielkopolski Rzemieślnik”, 8, 2011.

w przygotowanie takiego kandydata włożyć o wiele więcej pracy, serca i cierpliwości. Trudno się dziwić, że mało kto chce się podejmować tak niewdzięcznego zadania. Tymczasem indywidualny i niekiedy dłuższy tok nauki powoduje, że takie osoby mogłyby z powodzeniem zdobyć kwalifikacje zawodowe i swoje miejsce na rynku pracy. Pracują z konkretnym pracodawcą, na konkretnym stanowisku i zdobywają ściśle określone umiejętności.(...) Bywa, że są w stanie funkcjonować tylko w tej jednej, wcześniej poznanej firmie. Nigdzie indziej nie były w stanie znaleźć zatrudnienia.”⁴⁵

Z uwagi na powyższe wydaje się, że wysokość dofinansowania dla tej grupy pracodawców rzemieślników powinna być wyższa od ogólnie obowiązującej.

Tytuł zawodowy „młodszy” lub „pomocnik czeladnika” oznaczałby dla pracodawcy, że nie może od niego wymagać pełni wiedzy i umiejętności, a zarazem zapewniałby potwierdzenie kwalifikacji. To konkretne rozwiązanie w zakresie systemu egzaminów zawodowych dałoby możliwość zdecydowanie lepszego, niż ma to obecnie miejsce, potencjału rzemiosła w Polsce w zakresie aktywizacji edukacyjno-zawodowej. Zarazem istotna jest konstatacja w ramach zaprezentowanej analizy edukacji zawodowej w rzemiośle, iż dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim jest to „przyjazne” środowisko nauki i pracy. Wiążę się to m. in. z bezpośrednimi, osobistymi relacjami w zakładach rzemieślniczych. Ale też istotnym argumentem na rzecz dostępności miejsc edukacji i pracy w rzemiośle jest rozkład przestrzenny – w skali całego kraju – działalności edukacyjnej tego sektora gospodarczego.

2.9. FINANSOWANIE ORGANIZACJI RZEMIEŚLNICZYCH

Podstawą finansową funkcjonowania organizacji rzemieślniczych jako podmiotów pozarządowych (niewchodzących w skład sektora finansów publicznych) stały się po 1989 r. składki i własna działalność związana m. in. z wynajmem pomieszczeń w posiadanych przez izby i cechy obiektach.

Zgodnie ze statutem Związek Rzemiosła Polskiego (Warszawa, 29.09.2020):

„Dla realizacji celów statutowych Związek może powoływać własne ośrodki: wczasowe, sanatoryjne, lecznicze i rehabilitacyjne oraz własne zakłady lecznicze Związku jako podmiotu leczniczego w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej i uzdrowiskowej oraz o ochronie zdrowia. [...] Jednostki organizacyjne i przedsiębiorstwa o których mowa w zdaniach poprzedzających mogą prowadzić działalność gospodarczą w zakresie przewidzianym dla Związku.”

⁴⁵ Tamże.

W przypadku izb rzemieślniczych wpływy finansowe na podstawie art. 3 ust. 3g Ustawy o rzemiośle, wiążą się również z przeprowadzaniem egzaminów czeladniczych, mistrzowskich i sprawdzających. Od 01.01.2020 roku zgodnie z nowym brzmieniem pkt 4 w ust. 3g w art 3 Ustawy o rzemiośle (Dz. U z 2019 r. poz. 1495) opłaty za egzaminy przed komisjami izb rzemieślniczych wynoszą: a) egzamin mistrzowski – 1432 zł, b) egzamin czeladniczy – 716 zł, c) egzamin sprawdzający – 256 zł, d) egzamin poprawkowy - 50% opłaty. Opłaty te służą finansowaniu całego procesu walidacji, tj. od zorganizowania przez izbę rzemieślniczą komisji egzaminacyjnych do zabezpieczania zasobów archiwalnych powstałych w wyniku przeprowadzonych egzaminów.⁴⁶

Z kolei dofinansowanie należne po zdaniu egzaminu czeladniczego przez młodocianego pracownika wypłacana jest mistrzom szkolącym. Tym samym cechy rzemieślnicze nie mają, oprócz składek i własnej działalności gospodarczej, zapewnionych źródeł dochodu związanych z obsługą administracyjną kształcenia dualnego prowadzonego w rzemiośle. Tymczasem to właśnie cechy ponoszą koszty tej obsługi organizacyjnej procesu kształcenia dualnego z tej racji, że mistrzowie szkolący są zrzeszeni bezpośrednio w cechach, a nie izbach rzemieślniczych. Bieżący kontakt administracyjny rzemieślnicy mają zatem ze swoimi cechami terytorialnymi lub – w dużych ośrodkach miejskich – branżowymi. Jednakże **cechy nie otrzymują na prowadzenie działalności na rzecz obsługi procesu kształcenia dualnego żadnych środków finansowych.**

Sytuacja finansowa organizacji rzemieślniczych jest zatem bardzo trudna – na granicy elementarnego funkcjonowania, co szczególnie dotyczy cechów terytorialnych. Posiadane budynki, „domy rzemiosła”, wznoszone zwykle w okresie powojennym wymagają nakładów finansowych, na co cechy nie posiadają wystarczających środków. Tym samym atrakcyjność tych obiektów, mimo że zwykle położonych w centrach miast powiatowych, obniża się z punktu widzenia potencjalnych najemców. Ale też są również cechy, które nie posiadają własnych budynków.

Wnioski dotyczące kondycji finansowej organizacji rzemieślniczych w Polsce zawierać powinny konstatację, iż izby rzemieślnicze mają środki na prowadzoną działalność egzaminacyjną. Choć oczywiście są to fundusze, które nie pokrywają całości kosztów ponoszonych na obsługę kształcenia dualnego. Jednakże **w przypadku cechów rzemieślniczych, które zapewniają bieżącą obsługę administracyjną w ramach „polskiego modelu kształcenia dualnego”, to nie otrzymują one żadnej rekompensaty finansowej za wykonywaną pracę.**

⁴⁶ www.irip.kalisz.pl/cat,5

2.10. POTENCJAŁ GOSPODARCZY RZEMIOSŁA

*Wielkie firmy nie znikną, będą funkcjonować
w sieciach, gdzie małe i średnie przedsiębiorstwa będą
sercem, duszą produkcji XXI wieku.*

Jeremy Rifkin / amerykański ekonomista i politolog/

W Polsce w ramach procesów transformacji postkomunistycznej po roku 1989, kiedy to następowało „przyspieszone” tworzenie gospodarki wolnorynkowej,⁴⁷ wiele zakładów rzemieślniczych dało początek przedsiębiorstwom działającym w większej skali. Można przywołać m. in. takie nazwiska i zarazem marki jak; Krzysztof Olszewski, założyciel firmy Solaris, który zaczynał od zdobycia uprawnień czeladniczych jako mechanik samochodowy w trakcie studiów, Wojciech Kruk, mistrz rzemiosł artystycznych i kontynuator rodzinnej tradycji jubilerskiej sięgającej 1840 r., czy Piotr Kler, twórca firmy meblarskiej i marki Kler.

Istotne jest również wskazanie B. Jałowieckiego⁴⁸, który podkreśla, że dynamika nowych przestrzeni przemysłowych w dobie globalizacji jest oparta na trzech zasadniczych elementach:

1. przemyśle o wysoko zaawansowanej technologii tworzącym nowe gałęzie i nowe produkty;
2. usługach na rzecz producentów, zlokalizowanych zasadniczo w przestrzeniach metropolitalnych,
3. działalności rzemieślniczej oraz sektorze małych i średnich przedsiębiorstw.

Ważne miejsce rzemiosła we współczesnej gospodarce polskiej wynika już z samego faktu liczebności firm rzemieślniczych. Rzemiosło jest najliczniejszą strukturą zrzeszającą podmioty gospodarcze w Polsce. Związek Rzemiosła Polskiego jako organizacja pracodawców uczestniczy także w pracach Rady Dialogu Społecznego, wykazując co najmniej 300 tys. zatrudnionych pracowników przez firmy należące do organizacji rzemieślniczych. Rada Dialogu Społecznego „[...] jest forum współpracy rządu, organizacji pracodawców i związków zawodowych. Opiniuje założenia i projekty aktów prawnych dotyczących polityki gospodarczej i społecznej: podatków, budżetu państwa, rynku pracy, funduszy strukturalnych UE oraz wynagrodzeń i świadczeń socjalnych.”⁴⁹

Jednakże trudność sprawia precyzyjne określenie skali działalności gospodarczej prowadzonej przez firmy rzemieślnicze. Wynika to m. in. z problemów definicyjnych związanych z wyznaczeniem w Polsce zakresu działalności rzemieślniczej. Dobrowolność zrzeszania się w cechach powoduje, że trudno wyznaczyć linie podziału na niwie gospodarczej pomiędzy podmiotami zrzeszonymi, a firmami funkcjonującymi poza strukturami rzemiosła.

⁴⁷ J. Szacki, *Liberalizm po komunizmie*, Kraków 1994, s. 181.

⁴⁸ B. Jałowiecki, *Przedmowa*, w: G. Benko, *Geografia technopolii*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1993.

⁴⁹ <https://zrp.pl/o-nas/o-zrp/>

Co więcej, doprecyzowania wymaga sam obszar aktywności gospodarczej, którą w Polsce określamy rzemiosłem. Brakuje w tej sferze podstawowych rozróżnień analitycznych i tym samym danych. Dostępne dane statystyczne dotyczące rzemiosła jako struktury organizacyjnej w Polsce gromadzone są na potrzeby sprawozdawczości dotyczącej działalności oświatowej. Natomiast odnośnie skali aktywności gospodarczej nie ma dostępnych danych ani prowadzonych badań. Trudności analityczne wiążą się również z samą strukturą rzemiosła w Polsce. Firmy rzemieślnicze zrzeszone są bezpośrednio w cechach, które z kolei łączą się w izbach rzemieślniczych. Dane, w tym kontaktowe, firm zrzeszonych w rzemiośle są dostępne zatem w poszczególnych cechach i nie są zwykle agregowane na poziomie izb. Z kolei kluczowym obszarem aktywności izb jest działalność oświatowa, a nie np. promocja gospodarcza.

Stąd też występuje pilna **potrzeba realizacji badań w zakresie potencjału ekonomicznego**, jak również wypracowania metodologii stałego monitorowania poziomu aktywności gospodarczej **polskiego rzemiosła**. Uwzględnienia wymaga w ramach takiego przedsięwzięcia analitycznego również struktura organizacyjna, tzn. kontakt z poszczególnymi cechami, jak też analiza rzemiosła funkcjonującego poza obecnymi strukturami.

W przypadku Niemiec, w związku z funkcjonowaniem realnego samorządu gospodarczego rzemiosła w postaci obligatoryjnej przynależności przedsiębiorstw oraz statusem podmiotu prawa publicznego, są dostępne precyzyjne wyliczenia dotyczącego także sfery gospodarczej. Prowadzone są także cykliczne badania na dużych próbach koniunktury w przedsiębiorstwach rzemieślniczych w ramach wypracowanej metodologii.

O znaczeniu gospodarczym niemieckiego rzemiosła świadczy to, że wraz z małymi i średnimi przedsiębiorstwami tworzy rdzeń niemieckiej gospodarki. Według danych za 2018 r. około 1 mln zakładów jest wpisanych do rejestrów rzemieślników oraz wykazu zawodów pokrewnych rzemiosłu. Pracuje tam około 5,53 mln osób, a 368 tys. uczniów odbywa kwalifikowane szkolenia. Oznacza to, że w Niemczech w rzemiośle pracuje 12,4% wszystkich czynnych zawodowo i 27,8% wszystkich uczących się. W 2018 r. wartość sprzedaży w rzemiośle osiągnęła kwotę około 612 mld euro (bez VAT).⁵⁰

W przypadku rzemiosła francuskiego, to zorganizowane jest ono podobnie jak niemieckie, w formie samorządu gospodarczego. Na podstawie danych **francuskiej Izby Handlu i Rzemiosła**⁵¹, można stwierdzić, iż skala działalności zrzeszonych w niej podmiotów to 1,3 mln przedsiębiorstw, 3,1 pracowników, jak również 140 tys. uczniów w ramach kształcenia zawodowego, co przekłada się na 35% edukacji zawodowej w kraju.

⁵⁰ <https://www.zdh.de/daten-fakten/kennzahlen-des-handwerks/>

⁵¹ https://www.cma-lyon.fr/sites/cma-lyon/files/plaquette_instit_cma_gb.pdf

Z kolei w **modelu anglosaskim** rzemiosło, choć bez sformalizowanej struktury samorządu gospodarczego, to ma również swoje znaczącą rolę gospodarczą. W ujęciu anglosaskim rzemiosło sytuuje się w znaczącym stopniu w obszarze „kreatywnej gospodarki”,⁵² dla której impulsem stał się rozwój „przemysłów kreatywnych”.⁵³

Termin „przemysły kreatywne” upowszechnił się po roku 1997, kiedy to w Wielkiej Brytanii międzysektorowy Zespół ds. Przemysłów Kreatywnych (Creative Industries Taskforce) wypracował definicję przemysłu kreatywnego, zgodnie z którą są to: „działania, które biorą się z indywidualnej kreatywności i talentu, i które mają zarazem potencjał kreowania bogactwa oraz zatrudnienia poprzez wytwarzanie i wykorzystywanie praw własności intelektualnej”.⁵⁴ Do dziedzin kreatywnych, związanych z tworzeniem innowacji, zaliczane są obszary, które skupiają się wokół: reklamy, filmu i wideo, architektury, muzyki, rynku sztuki i antyków, sztuk performatywnych, gier komputerowych i wideo, rynku wydawniczego, rzemiosła, oprogramowania, wzornictwa, radia i telewizji, projektowania mody.⁵⁵

W raportach badawczych podkreśla się, że umiejętności rzemieślnicze wykorzystywane są również poza ściśle określonym obszarem działalności rzemieślniczej w ramach branż innowacyjnych. Ale zarazem na potrzeby analityczne wskazuje się na rozkład aktywności rzemieślniczej w skali całej gospodarki, rozróżniając „kreatywne” oraz te, które nie są przyporządkowane do „przemysłów kreatywnych”.⁵⁶ W model anglosaski wpisuje się również rzemiosło niderlandzkie, mające swoją reprezentację w postaci **Rady Rzemiosła Niderlandzkiego**. Deklarowanym celem tej organizacji jest m. in. bowiem rozwijanie rzemiosła oraz „**kultury kreatywnej rzemiosła**”.⁵⁷

Wracając do **potencjału rzemiosła brytyjskiego**, jako odmiennego modelu umocowania instytucjonalnego i gospodarczego w stosunku do Niemiec, to istotne wydają się **dane dotyczące zatrudnienia za rok 2018**. A zatem sytuując rzemiosło anglosaskie w obszarze przemysłów kreatywnych, należy odnotować, że ten sektor jako całość odnotował dwukrotnie wyższy wzrost zatrudnienia w stosunku do średniej krajowej wg danych rządowych⁵⁸ i obecnie obejmuje ponad 6% wszystkich miejsc pracy w Zjednoczonym Królestwie. Z kolei w latach 2011 – 2018 wzrost miejsc pracy w obrębie przemysłów kreatywnych wynosił 30.6%, w porównaniu do 10.1% dla kraju.

⁵² <https://www.nesta.org.uk/blog/craft-and-the-creative-economy/>

⁵³ <https://creativeeconomy.britishcouncil.org/guide/what-creative-economy/>

⁵⁴ <https://uml.lodz.pl/dla-biznesu/przemysly-kreatywne/czym-jest-sektor-kreatywny/>

⁵⁵ <http://www.becreative.byd.pl/id,26/przemysly-kreatywne-co-to-jest>

⁵⁶ M. Silsbury, *Who makes? An Analysis of People Working in Craft Occupations*, 2018, s. 3-4, https://www.craftscouncil.org.uk/content/files/18-02-20_Report_final.pdf

⁵⁷ <https://craftscouncil.nl/en/over-ons/>

⁵⁸ <https://www.thestage.co.uk/news/2019/creative-industries-employment-growing-two-times-as-fast-as-uk-economy-dcms-figures-show/>

Podsumowując naszkicowaną powyżej „mapę drogową” na potrzeby określenia znaczenia gospodarczego rzemiosła, należy zwrócić szczególną uwagę na dużej skali i zróżnicowany potencjał tego sektora w różnych krajach. Jednakże zarazem określenie skali działalności rzemieślniczej w Polsce wymaga pogłębionych analiz w oparciu o wypracowaną metodologię. Dopiero na tej podstawie możliwe będzie udzielenie efektywnego wsparcia dla polskiego rzemiosła, które, podobnie jak w innych krajach, odgrywa bardzo znaczącą rolę gospodarczą.

2.11. SYTUACJA PRAWNA ORGANIZACJI RZEMIEŚLNICZYCH W POLSCE

Związek Rzemiosła Polskiego i organizacje rzemiosła (izby i cechy) uczestniczą w realizacji zadań systemu kształcenia zawodowego na bazie następujących regulacji prawnych:

- ustawy Prawo oświatowe (oraz akty wykonawcze),
- ustawy o rzemiośle,
- ustawy o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji,
- ustawy Kodeks pracy (oraz akty wykonawcze),
- ustawy o Systemie Informacji Oświatowej.

Zgodnie z art. 3 ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle - nauka zawodu w rzemiośle realizowane jest na zasadach dualnego systemu kształcenia pod nadzorem organizacji rzemiosła.

Na podstawie stanowiska zaprezentowanego w Informatorze o działaniach Związku Rzemiosła Polskiego z 10.01.2020r.⁵⁹, środowisko rzemieślnicze wskazuje na działania legislacyjne o szczególnym znaczeniu dla szkolenia zawodowego w rzemiośle oraz potwierdzania kwalifikacji w procesie egzaminów czeladniczych i mistrzowskich. Resort edukacji wprowadził istotne zmiany w ustawie Prawo oświatowe i ustawie o systemie oświaty. Konsekwencją przyjęcia ustawy zmieniającej Prawo oświatowe i ustawy o systemie oświaty było przystąpienie przez resort edukacji do procesu opiniowania projektów rozporządzeń wykonawczych. W efekcie tych konsultacji ZRP przygotował i skierował do MEN opinie i uwagi nt. projektu rozporządzenia w sprawie zawodów szkolnictwa branżowego oraz projektu rozporządzenia w sprawie praktycznej nauki zawodu. Finalnym efektem stało się rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 grudnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie egzaminu czeladniczego, egzaminu mistrzowskiego oraz egzaminu sprawdzającego, przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych (Dz. U. z 2019 poz. 2468).

⁵⁹ Materiał powielony, Warszawa, 10.01.2020 r.

29 stycznia 2019 r. w siedzibie ZRP podpisane zostało Porozumienie o współpracy pomiędzy Związkiem Rzemiosła Polskiego a Ministrem Edukacji Narodowej. Porozumienie ma służyć poprawie stanu kształcenia zawodowego w Polsce. Podpisane Porozumienie ZRP-MEN wymaga przeniesienia na grunt regionalny, tj. na poziom relacji kuratoria - izby rzemieślnicze (§ 4 pkt.3) Porozumienia, w czym kluczową rolę do odegrania mają organizacje rzemiosła. Aktywność ta dotyczy przygotowanych wzorcowych ustaleń (obejmujących także informację o egzaminie czeladniczym), a także wypracowania zasad współpracy ze szkołami w tym zakresie.

2.12 PODSUMOWANIE

Edukację zawodową młodzieży i dorosłych należy traktować jako jeden z priorytetów dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Aby budować przewagi konkurencyjne gospodarka, obok wykształconych menadżerów, potrzebuje również wysoko wykwalifikowanych rzemieślników. Kształcenie zawodowe musi odpowiadać na potrzeby rynku pracy i aby skutecznie to realizować, konieczna jest ścisła współpraca szkół i uczelni z przedsiębiorcami. Dzięki temu możliwe będzie praktyczne nauczanie pod okiem doświadczonego pracodawcy, co pozwoli przygotować młodych ludzi do wykonywania zawodu i podnoszenia swoich kwalifikacji w przyszłości.⁶⁰

Sposobem na podniesienie jakości kształcenia zawodowego w Polsce są działania mające na celu zapewnienie wpływu samorządu gospodarczego na system edukacji. Bez wsparcia dla trwałych, instytucjonalnych form współpracy gospodarki i edukacji, wydatkowane środki, w tym m. in. fundusze Unii Europejskiej, mogą przynieść efekty doraźne. Podstawą dla zmian jakościowych systemu kształcenia zawodowego w Polsce jest bowiem systemowe włączenie w jego funkcjonowanie przedstawicieli zorganizowanych podmiotów, reprezentujących sektory gospodarki. Rzemiosło wypracowało rozwiązania, które sprawdziły się w działaniach i mogą być wzorcem dla angażowania się innych środowisk. Inicjowanie i podejmowanie działań przyczyniających się do rozwijania konkurencyjności małych i średnich firm rzemieślniczych jest jednym z podstawowych celów działalności organizacji rzemiosła. Przekłada się to także na obszar edukacji zawodowej, gdzie ważną rolę oraz istotne zadania wypełniają rzemieślnicy, Cechy, Izby Rzemieślnicze i Związek Rzemiosła Polskiego.

Organizacje rzemiosła wiele uwagi poświęcają edukacji zawodowej, jako że mikro i małe zakłady rzemieślnicze potrzebują dobrze przygotowanych kadr o specyficznych kwalifikacjach

⁶⁰ Konkluzje po konferencji „Rzemiosło w życiu społecznym i gospodarczym”, 18 listopada 2013 r. w Sejmie RP.

zawodowych dlatego obok swej podstawowej działalności gospodarczej zajmują się również szkoleniem uczniów. Kształcenie zawodowe z udziałem zakładów rzemieślniczych jest sprawdzonym rozwiązaniem, w którym na przestrzeni dziesiątków lat ukształtowano formy prawne, struktury organizacyjne i zaplecze administracyjne. W podobny sposób tworzył się system uzyskiwania i podnoszenia kwalifikacji zawodowych w rzemiośle, w tym egzaminów czeladniczych i mistrzowskich przeprowadzanych przez komisje egzaminacyjne izb rzemieślniczych.⁶¹

Zaprezentowana analiza wskazuje na bariery dla rozwoju samorządu gospodarczego rzemiosła w wymiarze instytucjonalnym, co przekłada się na ograniczenia realizacji zadań statutowych.

3. RZĄDOWY PROGRAM „POLSKI INKUBATOR RZEMIOSŁA”

3.1. CELE I ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Rządowy program „Polski Inkubator Rzemiosła” dotyczy organizacji rzemieślniczych i zakłada wsparcie ich rozwoju jako strategicznych partnerów państwa w rozwoju przedsiębiorczości oraz zawodowym kształceniu dualnym. Program podkreśla strategiczną rolę rzemiosła w Polsce, jak również podkreśla znaczenie, jakie państwo polskie przypisuje do jego rozwoju. „Polski Inkubator Rzemiosła” jest programem obejmującym okres od 2021 do 2030 r. Potrzeba przyjęcia przedmiotowego Programu wynika m.in. z faktu, że nie ma w chwili obecnej dokumentu rządowego, ściśle poświęconego problematyce promocji rzemiosła i kształcenia dualnego.

Podmiotami uprawnionymi do udziału w konkursach w ramach Programu są wyłącznie organizacje rzemieślnicze.

Głównym celem Programu jest wzmocnienie organizacji samorządu gospodarczego rzemiosła w zakresie kapitału ludzkiego i społecznego oraz potencjału instytucjonalnego w celu realizacji działań statutowych, w tym dotyczących rozwoju przedsiębiorczości i kształcenia dualnego.

Cele szczegółowe Programu to:

- 1. Rozwój potencjału infrastrukturalnego i organizacyjnego samorządu gospodarczego rzemiosła.**
- 2. Rozwój zasobów kapitału ludzkiego i społecznego rzemiosła.**

⁶¹ *Rzemiosło, w kształceniu zawodowym*, opracowanie przygotowane w ramach II Zjazdu Cechów Rzemiosła Polskiego, Sejm RP, sala Kolumnowa, 26 października 2016 r., Zespół Oświaty Zawodowej i Problematyki Społecznej ZRP, Warszawa 2016.

3. Wzmocnienie współpracy organizacji rzemieślniczych z podmiotami z sektora publicznego, przedsiębiorstw i pozarządowego.

Potrzeba wdrożenia działań w ramach **Celu szczegółowego nr 1** wiąże się z tym, iż obszary wsparcia w przypadku organizacji rzemieślniczych wymagające interwencji w celu zapewnienia trwałych podstaw efektywnej działalności, dotyczą:

- a) problemów w zakresie wyposażenia technicznego organizacji rzemieślniczych w sprzęt biurowy IT (komputery, drukarki i in.), jak też oprogramowania, jak też innych zasobów technicznych i intelektualnych służących zrzeszonym przedsiębiorcom,
- b) braku stabilnego finansowania działalności organizacji rzemieślniczych związanej z rozwojem i promocją przedsiębiorczości,
- c) potrzeb dotyczących obecności w przestrzeni internetowej rzemiosła, co wiąże się z pilną potrzebą podniesienia standardu rzemieślniczych stron internetowych, co jest podstawą aktualizacji danych oraz informacji o działalności organizacji rzemieślniczych,
- d) ograniczonej możliwości zapewnienia doradztwa gospodarczego oraz szkoleń specjalistycznych dla pracowników i członków organizacji rzemieślniczych.

Na uzasadnienie dla **Celu szczegółowego nr 2** składa się wyjściowa konstatacja, iż wzmocnienie potencjału organizacji rzemieślniczych wymaga wsparcia rozwoju ich kapitału społecznego i ludzkiego. Organizacje, aby mogły skutecznie działać na rzecz swoich interesariuszy, muszą wspierać rozwój umiejętności i kompetencji osób w nich działających. Kluczowa jest zmiana nieadekwatnego do potencjału wizerunku rzemiosła w wymiarze gospodarczym oraz edukacyjnym. Uwzględnić należy potrzebę przeciwdziałania stereotypowym opiniom społecznym o kształceniu zawodowym w miejscu pracy, które przekładają się na brak szerokiego zainteresowania młodzieży ścieżką edukacji w ramach szkolnictwa branżowego I stopnia (preferowane są technika i licea ogólnokształcące). Warunkiem pozytywnych zmian odnośnie kształtowania wizerunku rzemiosła niezbędne są działania promocyjne, w tym w ramach marketingu internetowego.

Podkreślenia wymaga, iż rzemiosło wraz ze swoim samorządem, zarówno na szczeblu krajowym (Związek Rzemiosła Polskiego), jak też w regionach, (izby i cechy) aktywnie włącza się w inicjatywy i działania, mające bezpośredni wpływ na podniesienie poziomu kształcenia

zawodowego oraz kwalifikacji zawodowych. W tym kontekście formułowane są następujące tezy⁶²:

- a) udział pracodawców rzemieślników w kształceniu zawodowym stanowi jeden z determinantów wzmocnienia gospodarki i rozwiązywania problemów rynku pracy,
- zwiększenie korelacji pomiędzy programem praktycznej nauki zawodu realizowanym u pracodawców z treściami programu omawianymi w szkole w celu zwiększenia zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe;
- stworzenie warunków i wyposażenia mistrzów szkolących (instruktorów praktycznej nauki zawodu) w wiedzę i umiejętności umożliwiające szkolenie osób z niepełnosprawnościami;
- b) jedną z charakterystycznych cech rzemiosła jest to, że od początku jego funkcje były i są związane nie tylko z wykonywaniem różnych profesji, ale także odnoszą się do uznanej także w dzisiejszych czasach nauki zawodu o formule mistrz – uczeń,
- c) rzemiosło kształci w wielu istotnych dla gospodarki dziedzinach. Są to zawody tradycyjne o charakterze unikatowym i niszowym, ale główny nurt tej edukacji odnosi się do różnych obszarów usług i wytwarzania produktów opartych na nowoczesnych technologiach. Zakłady rzemieślnicze to nowoczesny park maszynowy wyposażony w obrabiarki numerycznie sterowane, elektroniczne przyrządy do diagnostyki, nowoczesne linie produkcyjne z wykorzystaniem technik sterowniczych, komputerowe projektowanie.
- d) kształcenie zawodowe młodych ludzi odbywa się w warunkach naturalnej pracy, co w istotny sposób ułatwia przechodzenie młodzieży z edukacji na rynek pracy. Uczniowie nauki zawodu w rzemiośle po zakończeniu nauki zawodu pozostają w zatrudnieniu, albowiem mają zawarte umowy o pracę na czas nieokreślony.

Rzemieślnicze szkoły zawodowe, prowadzone przez organizacje rzemiosła, są przykładem istnienia i rozwijania w Polsce kształcenia dualnego.

Uzasadnieniem **Celu szczegółowego nr 3** jest potrzeba wzmocnienia współpracy samorządu gospodarczego rzemiosła, reprezentującego zarówno w skali lokalnej, jak i ogólnokrajowej małą i średnią przedsiębiorczość oraz podmiotów sektora publicznego, przedsiębiorstw i pozarządowego. Ten cel szczegółowy wiąże się z koniecznością wypracowania relacji międzysektorowych o charakterze partnerskim pomiędzy organizacjami rzemieślniczymi a zróżnicowanymi podmiotami sektora publicznego, przedsiębiorstw i pozarządowego.

⁶² *Rzemiosło, w kształceniu zawodowym*, opracowanie przygotowane w ramach II Zjazdu Cechów Rzemiosła Polskiego, Sejm RP, sala Kolumnowa, 26 października 2016 r., Zespół Oświaty Zawodowej i Problematyki Społecznej ZRP, Warszawa 2016.

Brak zasobów organizacji rzemieślniczych mogących służyć wzmacnianiu relacji międzysektorowych wpływa negatywnie na potencjał poszczególnych organizacji rzemieślniczych. Szansą na rozwój samorządu gospodarczego rzemiosła jest wsparcie również w zakresie realizacji kampanii fundraisingowych oraz budowania lokalnych koalicji i partnerstw.

Program składa się z zadań operacyjnych zorientowanych na wsparcie obecnie prowadzonej działalności samorządu gospodarczego rzemiosła.

Zadanie 1. Wsparcie instytucjonalne i infrastrukturalne organizacji rzemieślniczych

Zadanie 2. Rozwój i promocja kształcenia dualnego w rzemiośle

Zadanie 3. Pomoc techniczna

Zadanie 1. Wsparcie infrastrukturalne i instytucjonalne organizacji rzemieślniczych

- 1.1. Rozwój potencjału infrastrukturalnego organizacji rzemieślniczych
- 1.2. Rozwój potencjału organizacyjnego rzemiosła
- 1.3. Partnerstwa lokalne

Zadanie 2. Rozwój i promocja kształcenia dualnego w rzemiośle

- 2.1. Konkursy o zawodach i konkursy zawodowe dla dzieci i młodzieży
- 2.2. Eventy promujące naukę zawodu w rzemiośle
- 2.3. Materiały promocyjne i edukacyjne
- 2.4. Specjalistyczne szkolenia zawodowe dla uczniów rzemiosła
- 2.5. Konsultacje i szkolenia z zakresu prowadzenia kształcenia dualnego

Zadanie 1. Wsparcie infrastrukturalne i instytucjonalne organizacji rzemieślniczych

1.1. Rozwój potencjału infrastrukturalnego organizacji rzemieślniczych

Do zadań statutowych samorządu gospodarczego rzemiosła zalicza się prowadzenie na rzecz członków m. in. działalności oświatowej. W ramach zadania przewiduje się finansowanie zasobów technicznych, w tym informatycznych na potrzeby działalności statutowej organizacji rzemiosła związanej z administrowaniem przygotowania zawodowego w rzemiośle, realizowanego na zasadach dualnego systemu kształcenia, nadzorem nad jego przebiegiem oraz realizacją egzaminów zawodowych i szkolenia zawodowego osób dorosłych. **Stąd potrzeba działań na rzecz doposażenia organizacji rzemieślniczych w biurowy sprzęt**

IT, co jest kluczowe w związku z koniecznością prowadzenia pracy zdalnej związanej z zadaniami w zakresie administrowania procesem nauki zawodu w miejscu pracy.

Ponadto podkreślić należy znaczenie dla działalności rzemiosła możliwości zakupu oprogramowania specjalistycznego wraz z instruktażem obsługi oraz innych zasobów technicznych służących do realizacji zadań statutowych i ustawowych. Chronicznym problemem organizacji rzemieślniczych jest niedoinwestowanie w zakresie wyposażenia technicznego. Potrzebą środowisk rzemieślniczych, zrzeszających w bardzo dużym stopniu mikro oraz małe i średnie przedsiębiorstwa, jest bowiem dostęp do wspólnych zasobów i przepływ informacji w ramach trzech poziomów organizacji z sieci ZRP, co jest istotnym elementem działalności tych organizacji.

1.2. Rozwój potencjału organizacyjnego rzemiosła

Wsparcie organizacyjne rzemiosła wymaga szeregu działań ukierunkowanych na podniesienie efektywności bieżącego funkcjonowania. Wyjściowym wyzwaniem jest wsparcie w dostępie do szkoleń dla przedstawicieli organizacji rzemieślniczych w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych oraz podnoszenie kwalifikacji kadr pracowników organizacji rzemieślniczych, w tym w obszarze doradztwa zawodowego prowadzonego na rzecz m.in. przygotowania zawodowego w rzemiośle, analizy społeczno-gospodarcze i wreszcie doradztwo gospodarcze na potrzeby działalności statutowej samorządu gospodarczego rzemiosła. Ważnym elementem w ramach zadania jest zlecenie tworzenia stron internetowych (wraz z instruktażem obsługi).

Bez obecności w Internecie w formie atrakcyjnych wizualnie i funkcjonalnych stron internetowych, trudno o efektywne funkcjonowanie samorządu gospodarczego rzemiosła zarówno w wymiarze administracyjnym, jak i wizerunkowym.

A zatem zadanie dotyczące wsparcia organizacyjnego organizacji rzemieślniczych obejmuje szeroki zakres działań, w tym doradztwo gospodarcze. Podkreślenia wymaga to, iż w ramach zadania przewiduje się szczególnie działania, które mają na celu wsparcie nie tylko „codziennej” działalności organizacji rzemieślniczych, ale takie które pozwolą na samoistny rozwój, jak np. doradztwo dotyczące pozyskiwania funduszy zewnętrznych.

1.3 Partnerstwa lokalne

W ramach zadania przewidziane jest wsparcie dla organizacji partnerstw lokalnych z udziałem organizacji rzemieślniczych oraz kampanie fundraisingowe organizacji rzemieślniczych. Zadanie to jest istotne z racji potrzeby zwiększenia zaangażowania środowisk rzemieślniczych we współpracę z podmiotami zewnętrznymi, m.in. związaną z doradztwem zawodowym.

Oдноśnie do partnerstw, przewiduje się w ramach zadania partnerstwa publiczno – prywatne, partnerstwa projektowe, partnerstwa branżowe/sektorowe oraz partnerstwa lokalne/trójsektorowe jako porozumienia instytucji publicznych (m.in. publicznych instytucji rynku pracy), przedsiębiorstw i organizacji pozarządowych. Kampanie fundraisingowe organizacji rzemieślniczych, jako przedsięwzięcia nastawione na korzyści społeczne i ekonomiczne, ale wymagające poniesienia kosztów inwestycyjnych, są ujęte w ramach niniejszego zadania. Ponadto planowanie oraz prowadzenie kampanii fundraisingowych wymaga uwzględnienia szeregu elementów, jak specyfika organizacji, jej wizerunek, tematyka, czy wreszcie ramy prawne.

W ramach zadania ujęto przedsięwzięcia, których realizacja pozwoli na zwiększenie efektywności działań organizacji rzemieślniczych w swoim bezpośrednim otoczeniu instytucjonalnym oraz społeczno-gospodarczym w ramach współpracy międzysektorowej.

Tabela 1 Zadanie 1: Wsparcie infrastrukturalne i instytucjonalne organizacji rzemieślniczych

Zadanie cząstkowe	Formy i narzędzia realizacji	Wskaźnik realizacji zadania	Minimalny wskaźnik realizacji
1.1. Rozwój potencjału infrastrukturalnego organizacji rzemieślniczych	Doposażenie organizacji rzemieślniczych: a) doposażenie organizacji rzemieślniczych w sprzęt techniczny b) zakup oprogramowania specjalistycznego, wraz z cyberzabezpieczeniem i instruktażem, służącego do realizacji zadań statutowych przez organizacje rzemieślnicze w ramach trzech poziomów ich sieci.	- liczba organizacji doposażonych w sprzęt techniczny - liczba pakietów oprogramowania specjalistycznego służącego do realizacji zadań statutowych przez organizacje rzemieślnicze - liczba pracowników organizacji rzemieślniczych, uczestniczących w instruktażu	- 300 organizacji doposażonych w sprzęt techniczny - 300 pakietów oprogramowania specjalistycznego służącego do realizacji zadań statutowych przez organizacje rzemieślnicze - 300 pracowników organizacji rzemieślniczych uczestniczących w instruktażu
1.2. Rozwój potencjału organizacyjnego rzemiosła	Wsparcie organizacyjne organizacji rzemieślniczych a) strony internetowe organizacji rzemieślniczych wraz z instruktażem z zakresu ich obsługi	- liczba utworzonych stron internetowych wraz z instruktażem z zakresu ich obsługi	- 300 stron internetowych wraz z instruktażem z zakresu ich obsługi - 400 szkoleń w

	b) szkolenia dla przedstawicieli organizacji rzemieślniczych w zakresie kompetencji marketingowych, w tym pozyskiwania funduszy zewnętrznych c) podnoszenie kompetencji i kwalifikacji kadr pracowników organizacji rzemieślniczych, z uwzględnieniem doradztwa zawodowego d) analizy społeczno-gospodarcze na potrzeby działalności statutowej samorządu gospodarczego rzemiosła, w tym związanych z przygotowywaniem wykwalifikowanych kadr w rzemiośle e) doradztwo gospodarcze na potrzeby działalności statutowej samorządu gospodarczego rzemiosła	- liczba szkoleń w zakresie kompetencji marketingowych, w tym pozyskiwania funduszy zewnętrznych - liczba pracowników organizacji rzemieślniczych, którzy podniosą kompetencje lub kwalifikacje - liczba analiz społeczno-gospodarczych na potrzeby działalności statutowej samorządu gospodarczego rzemiosła - liczba osób korzystających z doradztwa gospodarczego na potrzeby działalności statutowej samorządu gospodarczego rzemiosła, w tym związanych z przygotowywaniem wykwalifikowanych kadr w rzemiośle	zakresie kompetencji marketingowych, w tym pozyskiwania funduszy zewnętrznych - 300 pracowników organizacji rzemieślniczych, którzy podniosą kompetencje lub kwalifikacje, w tym związane z doradztwem zawodowym - 50 analiz społeczno-gospodarczych na potrzeby działalności statutowej samorządu gospodarczego rzemiosła, w tym 16 (w układzie województw) dotyczących przygotowania wykwalifikowanych kadr - 100 osób korzystających z doradztwa gospodarczego na potrzeby działalności statutowej samorządu gospodarczego rzemiosła
1.3 Partnerstwa lokalne	Partnerstwa lokalne z udziałem organizacji rzemieślniczych	- liczba partnerstw lokalnych z udziałem organizacji rzemieślniczych, m.in. związanych z tworzeniem lokalnych sieci doradztwa zawodowego	- 100 partnerstw lokalnych z udziałem organizacji rzemieślniczych, m.in. związanych z tworzeniem lokalnych sieci doradztwa zawodowego

Zadanie 2. Rozwój i promocja kształcenia dualnego w rzemiośle

2.1. Konkursy o zawodach i konkursy zawodowe dla dzieci i młodzieży

W ramach zadania przewidziano wsparcie konkursów dotyczących zawodów rzemieślniczych jako działania nastawione na zapoznanie z ofertą nauki i pracy w rzemiośle dzieci i młodzieży. Celem konkursów jest kształtowanie pozytywnego wizerunku pracy zawodowej i promowanie wiedzy o rynku pracy, a ich szczególną wartością jest wczesne propagowanie edukacji w zawodach i szacunku dla fachowej pracy. W przypadku dzieci i młodzieży zadaniem konkursowym może być stworzenie rysunku, fotografii lub krótkiego filmu przedstawiającego wykonywanie wybranego zawodu rzemieślniczego. Poznając różne zawody dzieci i młodzież zdobywają wiedzę o świecie społecznym, w którym żyją oraz uczą się szacunku dla pracy innych, jak też uzyskują informację o świecie techniki, w którym funkcjonują.

Takie inicjatywy jak: konkursy zawodowe są warunkiem zmiany nastawienia absolwentów szkół podstawowych odnośnie wyboru ścieżek edukacji poprzez podniesienie prestiżu oferty nauki zawodu w rzemiośle. Ale też atrakcyjność edukacji i następnie pracy w rzemiośle podnoszą nie tylko konkursy o zawodach, ale także konkursy zawodowe, w których uczestniczą młodociani pracownicy rzemiosła. Stąd w zadaniu ujęto możliwość finansowania przez organizacje rzemieślnicze nagród w ramach zarówno konkursów o zawodach dla dzieci i młodzieży skierowanych do przedszkoli i szkół podstawowych oraz konkursów zawodowych dla młodzieży kształcącej się w zakładach rzemieślniczych.

2.2 Eventy promujące naukę zawodu w rzemiośle

Wydarzenia promocyjne rzemiosła organizowane w skali lokalnej mają znaczący potencjał pozytywnego kształtowania wizerunku tego środowiska. Stąd zaangażowanie organizacji rzemieślniczych w przedsięwzięcia promujące naukę zawodu w miejscu pracy, w formie organizacja festynów, gier terenowych, festiwali, czy też dni rzemiosła oraz innych wydarzeń jest wysoce uzasadnione.

Dotychczasowe doświadczenia w organizacji m.in. gier terenowych we współpracy ze szkołami podstawowymi i zawodowymi przez organizacje rzemieślnicze są bardzo pozytywne. Jednakże systemowe wsparcie w ramach takich zadań, dotychczas względnie nielicznych inicjatyw, daje możliwość uzyskania efektu w skali kraju i tym samym istotnego elementu na rzecz kształtowania pozytywnego wizerunku rzemiosła.

Z kolei przewidziane w ramach zadania uczestnictwo przedstawicieli organizacji rzemieślniczych w wydarzeniach poświęconych rozwojowi i promocji nauki zawodu w rzemiośle w skali ponadlokalnej, wyjazdach studyjnych, kongresach i innych tego rodzaju przedsięwzięciach ma na celu wymianę doświadczeń i dobrych praktyk. Tym samym wspieranie

więzi środowiskowych rzemiosła na niwie kształcenia dualnego, stwarza możliwość transmisji pozytywnych wzorców w ramach tak istotnego w perspektywie społecznej i gospodarczej rozwoju kształcenia dualnego.

2.3 Materiały promocyjne i edukacyjne

Opracowanie oraz produkcja materiałów promocyjnych i edukacyjnych dla organizacji rzemieślniczych w wersji drukowanej oraz elektronicznej.

2.4 Specjalistyczne szkolenia zawodowe dla uczniów rzemiosła

Celem zadania jest umożliwienie uczniom kształcącym się w zakładach rzemieślniczych zdobycie kompetencji lub kwalifikacji specjalistycznych wykraczających poza program kształcenia branżowego, a istotnych dla pracy w danym zawodzie.

2.5. Konsultacje i szkolenia z zakresu prowadzenia kształcenia dualnego

W ramach zadania przewidziano wsparcie zarówno dla członków, jak i pracowników cechów w zakresie konsultacji i szkoleń dotyczących kształcenia dualnego w wymiarze pedagogicznym i administracyjnym. Obydwa te wskazane obszary wiążą się z potrzebą wsparcia osób zaangażowanych w kształcenie dualne w rzemiośle, ze względu na nasilające problemy z relacjami interpersonalnymi w procesie edukacji zawodowej w miejscu pracy, jak i zmieniającymi się wymogami formalnymi.

Tabela 2 Zadanie 2: Rozwój i promocja kształcenia dualnego w rzemiośle

Zadanie cząstkowe	Formy i narzędzia realizacji	Wskaźnik realizacji zadania	Minimalny wskaźnik realizacji
2.1. Konkursy o zawodach i konkursy zawodowe dla dzieci i młodzieży	Organizacja konkursów w zakresie zawodów rzemieślniczych w formie: a) konkursów o zawodach dla dzieci i młodzieży skierowane do przedszkoli i szkół podstawowych b) konkursów zawodowych dla młodzieży kształcącej się w zakładach rzemieślniczych	- liczba uczestników konkursów - liczba nagród przyznawanych przez organizacje rzemieślnicze dla uczestników konkursów o zawodach oraz konkursów zawodowych	-30 000 uczestników konkursów - 5 000 nagród dla uczestników konkursów
2.2 Eventy promujące naukę zawodu w rzemiośle	Zaangażowanie organizacji rzemieślniczych w przedsięwzięcia promujące naukę zawodu w miejscu pracy: a) organizacja festynów, gier terenowych i innych wydarzeń promocyjnych w skali lokalnej (powiatowo-gminnej) b) uczestnictwo	- liczba eventów promocyjnych w skali lokalnej - liczba przedstawicieli	- 500 eventów promocyjnych rzemiosła w skali lokalnej - 3 000 wyjazdów/

	przedstawicieli organizacji rzemieślniczych w wydarzeniach poświęconych rozwojowi i promocji nauki zawodu w rzemiośle w skali ponadlokalnej, wyjazdy studyjne, kongresy i inne.	(osób) organizacji rzemieślniczych biorących udział w wydarzeniach poświęconych rozwojowi i promocji nauki zawodu w rzemiośle	delegacji dla przedstawicieli organizacji rzemieślniczych
2.3. Materiały promocyjne i edukacyjne dla organizacji rzemieślniczych	Opracowanie oraz produkcja materiałów promocyjnych i edukacyjnych dla organizacji rzemieślniczych: a) materiały promocyjne w wersji drukowanej i/ lub elektronicznej b) materiały edukacyjne z zakresu kształcenia zawodowego w wersji drukowanej i/ lub elektronicznej	- liczba pakietów promocyjnych - liczba pakietów edukacyjnych	- 2000 pakietów promocyjnych - 50 pakietów edukacyjnych
2.4. Specjalistyczne szkolenia zawodowe dla uczniów rzemiosła	Specjalistyczne szkolenia zawodowe dla wyróżniających się uczniów rzemiosła: a) szkolenia zawodowe b) wizyty studyjne uczniów rzemiosła	- liczba osób uczestniczących w specjalistycznych szkoleniach zawodowych - liczba wizyt studyjnych	- 3 000 uczniów uczestniczących w szkoleniach zawodowych - 300 wizyt studyjnych
2.5. Konsultacje i szkolenia dla pracowników i członków organizacji rzemieślniczych z zakresu prowadzenia kształcenia dualnego	Konsultacje i szkolenia dla pracowników i członków organizacji rzemieślniczych z zakresu: a) obsługi administracyjnej kształcenia w miejscu pracy b) relacji społecznych, interpersonalnych oraz kompetencji pedagogicznych	- liczba osób korzystających z konsultacji i szkoleń dla pracowników organizacji rzemieślniczych - liczba osób korzystających z konsultacji i szkoleń dla członków organizacji rzemieślniczych	- 300 osób korzystających z konsultacji i szkoleń dla pracowników organizacji rzemieślniczych - 1000 osób korzystających z konsultacji i szkoleń dla członków organizacji rzemieślniczych

Zadanie 3. Pomoc techniczna

Założeniem zadania pomoc techniczna jest zapewnienie sprawnego systemu realizacji Rządowego programu „Polski Inkubator Rzemiosła”, poprzez gwarancję środków finansowych na obsługę realizacji Programu. Rządowy Program „Polski Inkubator Rzemiosła” obejmuje swoim zakresem wsparcie wszystkich horyzontalnych działań i procesów z zakresu

przygotowania, zarządzania, wdrażania, koordynacji, monitorowania, ewaluacji, informacji i komunikacji, rozpatrywania skarg oraz kontroli i audytu. Pomoc techniczna gwarantuje zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich oraz warunków gwarantujących sprawne działanie IZ, w tym w szczególności niezbędnego zaplecza technicznego dla skutecznego wdrożenia Programu. Pomoc techniczna obejmuje swoim zakresem także rozwój potencjału organizacji – wnioskodawców, ze szczególnym uwzględnieniem wymiaru terytorialnego. Zakłada się realizację szkoleń oraz wykorzystanie innych form edukacyjnych na rzecz podniesienia kompetencji organizacji rzemieślniczych w zakresie rozwoju instytucjonalnego, zarządzania strategicznego itp.

Zadanie 3 Pomoc techniczna

Zadanie cząstkowe	Formy i narzędzia realizacji	Wskaźnik realizacji zadania	Minimalny wskaźnik realizacji
Wsparcie systemu wdrażania Programu	Działania w ramach pomocy technicznej obejmują: a) realizację procedur zarządzania i kontroli, w tym zapewnienie wysokiej jakości obsługi wnioskodawców i beneficjentów, b) zapewnienie technicznego i finansowego wsparcia procesów zarządzania, oceny wniosków, kontroli, c) realizację działań informacyjnych i promocyjnych, d) zapewnienie monitoringu i ewaluacji Programu.	- nie dotyczy	- nie dotyczy

3.3. RAMY PROGRAMU - ZARZĄDZANIE PROGRAMEM

System realizacji Programu

Zarządzanie i koordynacja

Instytucją Zarządzającą Programu jest NIW-CRSO. IZ realizuje Program zgodnie z zasadami pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności, określonymi w art. 5 ust. 3 UoDPPiW.

Do zadań IZ należy realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych Programu przez wdrażanie procedur dotacyjnych, w tym w szczególności:

1. przygotowanie otwartych konkursów ofert w ramach Programu:

- opracowywanie, po zasięgnięciu opinii KSM, regulaminów konkursów regulujących zasady przyznawania dotacji oraz zawierających kryteria i procedury wyboru organizacji uzyskujących wsparcie w ramach poszczególnych konkursów,
 - przeprowadzanie konsultacji społecznych regulaminów konkursów,
 - określanie kryteriów kwalifikowalności beneficjentów, działań oraz wydatków w ramach przyznawanych dotacji,
 - określanie zasad finansowania w ramach poszczególnych konkursów, w tym kwoty dofinansowania, o którą można się ubiegać w konkursach, wymagań w zakresie wkładu własnego,
 - przygotowywanie wzorów umów oraz wzorów wniosków aplikacyjnych i innych dokumentów związanych z realizacją Programu,
 - dokonywanie wyboru w procedurze konkursowej niezależnych ekspertów zewnętrznych, którym powierzona zostanie ocena merytoryczna przedłożonych w ramach poszczególnych konkursów aplikacji;
2. dokonywanie wyboru podmiotów, które w oparciu o ustalone w regulaminach konkursów procedury selekcji otrzymają wsparcie w ramach Programu;
 3. zawieranie umów o dofinansowanie;
 4. dokonywanie płatności ze środków Programu na rzecz beneficjentów na podstawie umów o dofinansowanie;
 5. monitorowanie stanu realizacji zadań objętych wsparciem;
 6. weryfikowanie sprawozdań z realizacji działań realizowanych przez beneficjentów;
 7. zarządzanie środkami finansowymi przeznaczonymi na realizację Programu w ramach dotacji przekazywanych IZ przez Prezesa Rady Ministrów;
 8. odzyskiwanie środków finansowych nienależnie wypłaconych beneficjentom, środków finansowych wykorzystanych niezgodnie z przeznaczeniem;
 9. przygotowywanie cyklicznych sprawozdań z realizacji Programu do wiadomości Rady NIW-CRSO, Przewodniczącego Komitetu do spraw pożytku publicznego oraz KSM;
 10. prowadzenie i koordynacja procesów wewnętrznej oceny Programu;
 11. przygotowywanie propozycji zmian w Programie wynikających z oceny jego wdrażania;
 12. opracowanie i wdrożenie systemu kontroli beneficjentów Programu w zakresie działań finansowanych lub współfinansowanych ze środków Programu;
 13. przygotowywanie raportów o nieprawidłowościach i przekazywanie ich do uprawnionych instytucji;
 14. opracowanie procedur niezbędnych dla skutecznego wdrażania Programu.

System wewnętrznego zarządzania Programem jest skoncentrowany w ramach jednego podmiotu – IZ i jako taki jest koordynowany przez Dyrektora NIW–CRSO. Funkcje kontrolne i nadzorcze nad IZ będą realizowane przez Przewodniczącego Komitetu. Funkcje nadzoru merytorycznego nad Programem sprawuje Minister Rozwoju, Pracy i Technologii. Czynności związane ze sprawozdawczością na rzecz Przewodniczącego Komitetu i Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii realizuje Dyrektor przy wykorzystaniu struktur IZ.

Monitorowanie Programu

Monitorowanie służy zapewnieniu odpowiedniej jakości wdrażania Programu. Jest ono prowadzone przez IZ i KSM Programu Monitorowanie, prowadzone w oparciu o określone w tym Programie wskaźniki.

Komitet Sterująco-Monitorujący Program

Dla zapewniania efektywnej koordynacji Programu Przewodniczący Komitetu powołuje KSM, w skład którego wchodzi w połowie przedstawiciele organów administracji publicznej oraz przedstawiciele organizacji obywatelskich, w tym, w połowie przedstawiciele organizacji z sieci ZRP wyznaczeni przez Prezesa Związku Rzemiosła Polskiego, wskazani przez Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii na podstawie przedstawionych przez Radę NIW–CRSO rekomendacji.

Przewodniczącym KSM jest przedstawiciel Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii.

KSM rozpatruje wszelkie kwestie mogące mieć wpływ na wykonanie Programu. Do zadań KSM w ramach systemu wdrażania Programu należy:

1. opiniowanie projektów regulaminów konkursów oraz zasad i warunków uzyskiwania dotacji;
2. okresowe kontrolowanie postępu w zakresie osiągania celów Programu, na podstawie informacji przedkładanych przez IZ;
3. analizowanie rezultatów realizacji Programu, przede wszystkim osiągania wyznaczonych celów oraz wyników ewaluacji związanych z monitorowaniem realizacji Programu, w przypadku, gdy monitoring wykazuje znaczące odstępstwa od początkowo określonych celów lub gdy zgłoszone są propozycje zmian w Programie;
4. prezentowanie uwag dotyczących wdrażania i ewaluacji Programu, jak również monitorowanie działań podjętych w ich następstwie;
5. analizowanie sprawozdań z realizacji Programu;
6. przedkładanie IZ propozycji zmian w Programie ułatwiających realizację jego celów;
7. opiniowanie propozycji zmian w Programie przedkładanych przez IZ;
8. opiniowanie planu ewaluacji Programu.

Prace KSM prowadzone są w sposób jawny i przejrzysty. IZ podaje do publicznej wiadomości –przez zamieszczenie na swojej stronie internetowej – informacje dotyczące prac KSM, w tym w szczególności:

1. informację na temat składu KSM wraz ze wskazaniem podmiotów, które dane osoby reprezentują;
2. protokoły z posiedzeń KSM.

Ewaluacja

Ewaluacja Programu służy poprawie jakości, efektywności i spójności realizowanych działań, przy uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju. IZ prowadzi ewaluację Programu w trakcie jego trwania – w celu rozstrzygnięcia, czy jego realizacja prowadzi do osiągnięcia zdefiniowanych celów oraz czy jest zgodna z celami polityki państwa w zakresie wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Po zakończeniu wdrażania Programu zostanie przeprowadzana ewaluacja *ex-post* obejmująca w szczególności ocenę stopnia osiągnięcia celów oraz ewentualnie określenia przyczyn ich nieosiągnięcia. Przeprowadzenie ewaluacji może zostać zlecone zewnętrznym podmiotom wybranym w drodze otwartego konkursu. Odpowiadając za prowadzenie i koordynację procesu oceny Programu IZ realizuje w szczególności następujące zadania:

1. opracowanie założeń i zakresu poszczególnych badań ewaluacyjnych – w tym wybór i opracowanie narzędzi ewaluacyjnych;
2. samodzielną realizację lub zlecanie podmiotom zewnętrznym poszczególnych badań ewaluacyjnych;
3. opracowanie lub zatwierdzenie raportów ewaluacyjnych;
4. wdrożenie wyników i rekomendacji do praktyki realizacji Programu lub w formie zmian w Programie.

Wyniki ewaluacji w formie raportów są przekazywane Ministrowi Rozwoju, Pracy i Technologii, Radzie NIW-CRSO oraz KSM, a także publikowane na stronie internetowej IZ.

Nadzór i kontrola

Nadzór nad prawidłową realizacją Programu sprawuje Przewodniczący Komitetu. Nadzór jest realizowany zgodnie z UoNIW oraz UoDPiW. Przewodniczącego Komitetu w realizacji nadzoru wspiera Rada NIW-CRSO. W ramach nadzoru Przewodniczący Komitetu sprawuje kontrolę nad działalnością IZ, a co za tym idzie – funkcję kontrolną w zakresie wdrażania Programu, na zasadach i w trybie określonych w przepisach o kontroli w administracji rządowej.

Informacja, komunikacja i promocja

IZ zapewnia odpowiednią informację i promocję celów Programu, oczekiwanych rezultatów Programu oraz jego priorytetów, a także szczegółowych zasad i procedur realizacji Programu opisanych w dokumentach wykonawczych tego Programu.

Celem strategicznym prowadzonego procesu komunikacji jest zapewnienie odpowiedniego poziomu wiedzy o możliwościach pozyskania wsparcia finansowego z Programu oraz stworzenie dobrego klimatu dla absorpcji środków tego Programu. Cel ten jest realizowany przez upowszechnianie wiedzy na temat efektów i postępów realizacji Programu, multiplikację dobrych praktyk oraz zapewnienie możliwości wymiany doświadczeń między uczestnikami procesu ich wdrażania.

3.4. PLAN FINANSOWY PROGRAMU

Plan finansowy

Źródła finansowania realizacji Programu

Realizacja Programu finansowana będzie z krajowych środków publicznych pochodzących z budżetu państwa: w 2021 r. w ramach środków rezerwy ogólnej zwiększającej budżet części budżetowej 16 - KPRM, w kolejnych latach poprzez zwiększenie limitu planowanych wydatków w części 16 i wyniesie 10 mln zł rocznie.

Zadania finansowane ze środków Programu będą realizowane przez wyłonione w drodze otwartego konkursu podmioty zgodnie z art. 24 ust. 5 i 30 UoNIW-CRSO i odpowiednio art. 11 do art. 19a (rozdział II) UoDPPiW. W oparciu o ww. przepisy prawne utrzymane będą zasady równego traktowania podmiotów, transparentności i konkurencyjności również w odniesieniu do finansowania projektów ze środków Programu, a także wiąże się z dążeniem do upowszechniania uniwersalnych zasad i form współpracy między administracją publiczną a sektorem pozarządowym.

Wysokość środków przeznaczonych na realizację Programu i ich podział między poszczególne priorytety

Tabela 3. Tabela finansowa dla Programu „Polski Inkubator Rzemiosła”

lp.	Nazwa	Alokacja w 2021		Alokacja w latach 2022 - 2030 (Wysokość środków na każdy rok)	
		%	10 mln zł	%	10 mln zł
1.	Zadanie 1. Wsparcie instytucjonalne i infrastrukturalne organizacji rzemieślniczych	44	4,4 mln	20	2 mln

2.	Zadanie 2. Rozwój i promocja kształcenia dualnego w rzemiośle	52	5,2 mln	76	7,6 mln
3.	Zadanie 3. Pomoc techniczna	4	0,4 mln	4	0,4 mln

Źródło: opracowanie własne.

Podział środków do poszczególnych priorytetów należy traktować jako podział ramowy. W celu racjonalizacji wydatkowania środków w ramach Programu dopuszczalne jest przenoszenie środków pomiędzy Zadaniem z zastrzeżeniem braku możliwości zwiększenia alokacji przeznaczonej na Zadanie 3. Pomoc techniczna.